

TUNNETTA PELIIN!

**-TUNNEKASVATUSPROJEKTI ITÄ-PASILAN
SOSIAALISEN NUORISOTYÖN POJILLE**

Mäkelä, Linda

TUNNETTA PELIIN!

-Tunnekasvatusprojekti Itä-Pasilan sosiaalisen
nuorisotyön pojille

Linda Mäkelä

Tunnetta Peliin! Tunnekasvatusprojekti Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön pojille

Vuosi 2010 Sivut 68 + materiaalipaketti

Toiminnallinen opinnäytetyöni toteutettiin yhteistyössä Kalliolan Nuoret ry:n Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön kanssa. Opinnäytetyöni aiheena on nuorten sosioemotionaalinen vahvistaminen tunnekasvatusmenetelmien avulla sukupuolisensitiivisessä pienryhmätoiminnassa. Työn tarkoituksena on tukea Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön asiakkaina olevien 13-15 -vuotiaiden poikien tunnetaitoja siten, että heidän sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset taitonsa kehittyisivät. Tunnekasvatusmenetelmien avulla pyrin myös vähentämään murrosikäisillä yleistä ”acting out” -reagoititapaa eli epäsosiaalista itsensä ilmaisun ja käyttäytymisen mallia. Tavoitteenani on myös ohjatun ja tavoitteellisen tunnekasvatuksen lisääminen poikatyön parissa, sillä se jää usein poikien kanssa tehtävässä työssä vähemmälle huomiolle.

Tunnekasvatusmenetelmät ovat tunteiden tunnistamiseen, sanoittamiseen ja ilmaisuun ohjaavaa valvottua tekemistä, joiden avulla yksilö, tässä tapauksessa nuori oppii uusia toimintamalleja ja selviytymiskeinoja. Niillä voidaan vaikuttaa yksilön minäkuvan, itsetunnon, vuorovaikutustaitojen, moraalin sekä empatiakyvyn muodostumiseen teemoittelemalla harjoitteet jotakin tiettyä tarkoitusta varten. Keskeisiä käsitteitä ja tunnekasvatukseen liittyviä tekijöitä ovat työssäni tunnetaidot sekä niiden kehittyminen, pienryhmätoiminta sekä sen mahdollisuudet tunnekasvatuksen kenttänä, turvallisen ryhmän kehittyminen sekä ohjaajan merkitys tunnekasvatuksessa. Lisäksi työssäni korostuu sukupuolisensitiivisyys sekä monikulttuurisuus.

Opinnäytetyötäni varten perehdyin tunteita, tunnetaitoja, sosiaalista vahvistamista, vuorovaikutusta, nuoruutta, murrosikää, sukupuolisensitiivisyyttä, monikulttuurisuutta sekä sosiaalista nuorisotyötä käsittelevään kirjallisuuteen. Lisäksi olen lukenut erilaisia oppaita turvallisen ryhmän synnystä sekä ohjaajan merkityksestä kasvattajana. Näistä aiheista koostuu pääosin myös työni viitekehys.

Tavoitteisiin päästäkseni, järjestin kolmen päivän mittaisen tunnekasvatusleirin, johon osallistui viisi (5) Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön asiakkaana olevaa 13-15 -vuotiasta poikaa. Näin lyhyen ajan perusteella on mahdotonta arvioida osallistujien tunnetaitojen kehittymistä, mutta havaintojeni ja saamani palautteen perusteella voin kuitenkin arvioida projektin onnistuneen. Nuoret osallistuivat harjoitteisiin innokkaasti ja kertoivat harjoitteiden jälkeen syntyneissä keskusteluissa omista kokemuksistaan ja mielipiteistään avoimesti. Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön ohjaaja jatkaa tunnekasvatustoimintaa poikatyössä.

Leirillä käyttämäni menetelmistä saadun palautteen pohjalta sekä havaintojeni perusteella suunnittelin ja toteutin materiaalipaketin tunnekasvatuksen käytöstä nuorisotyössä. Sen tarkoituksena on innostaa ohjaajia tunnekasvatusmenetelmien käyttöön omassa toiminnassaan.

Avainsanat: tunteet, tunnekasvatus, nuoruus, sukupuolisensitiivisyys, monikulttuurisuus, pienryhmätoiminta, sosioemotionaalinen vahvistaminen, leiritoiminta

Linda Mäkelä

Turn on your Emotions! Emotional education project for boys in East Pasila's social youth work department

Year 2010

Pages 68 + practical material

This action-based thesis was executed in cooperation with East Pasila's social youth work department which is a part of Kalliolan Nuoret association. The subject of the thesis is the youth's social and emotional strengthening through emotional education in a gender sensitive small group environment. The purpose of the study is to support the emotional upbringing of a group of 13-15-year-old boys, who are participating in East Pasila's youth work program, in order to enhance their social and interactive communication skills. Through emotional education, I seek to decrease the common "acting out" syndrome in puberty-aged youth, which refers to unsocial model of self-expression and behaviour. Additionally, the study seeks to increase the level and amount of well-instructed and goal-oriented emotional education in the field of youth work concerning boys. In many cases, the emotional upbringing and education are being neglected in boys' part of the youth work.

The methods in emotional education are guiding the individual (youth) in a controlled environment, to recognize and express emotions both verbally and non-verbally, in order to learn new patterns and survival methods. Additionally, different methods can be used to influence and guide the development of individual's self-image, self-confidence, interactive skills, morals and empathy. The fundamental concepts in this study and in emotional youth education in general are: emotional skills and their development, small group environment and its opportunities as a platform for emotion-based upbringing, the development of a safe and secure group, and finally the role of an instructor in emotional education. This study acknowledges gender sensitivity and multiculturalism as part of youth work and addresses them throughout the research.

The theory of this study is based upon literature consisting of such topics as: emotions, emotional skills, social strengthening, social interaction, youth, puberty, gender sensitivity, multiculturalism and social youth work. Additionally, the theory includes various guidebooks which discuss the process of building emotionally safe and secure teams and the importance of an instructor as a part of youth's upbringing. The theoretical framework of this study consists of these subjects and combines them to a solid and coherent whole.

In order to reach my goals, I arranged a three-day-long emotional education retreat for a five 13-15-year-old boys participating in the East Pasila's social youth work program. During such a short period of time, it is impossible to evaluate the full extent of the development in the emotional skills of the participants. However, according to my own observations during the retreat and the received feedback from the participants, I can draw a conclusion that the emotional education retreat was a success. The participants took part of the daily exercises with great enthusiasm and during post-exercise discussions they openly shared their personal viewpoints and experiences. The coordinator of East Pasila's social youth work department will continue emotional education in the boys' program.

Finally, after analysing the results I received from the emotional education retreat, I was able to design and compile a material package for emotional education in youth work. It aims to inspire people in youth work to try emotional education at their own departments and to provide them with concrete tools, such as emotional education methods and exercises.

Key words: emotions, emotional education, emotional upbringing, youth, gender sensitivity, multiculturalism, small group environment, social and emotional strengthening, retreat based activities

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 TYÖN TAUSTA JA TARKOITUS.....	7
2.1 Tavoitteet	9
2.2 Omat oppimistavoitteet	10
2.3 Aikaisempia projekteja	11
2.4 Toimintaympäristönä Itä-Pasilan sosiaalinen nuorisotyö.....	12
3 TUNTEET - MITÄ NE OVAT?.....	15
3.1 Tunnetaidot	16
3.2 Tunnetaidot nuoren arjessa.....	19
4 NUORUUDEN KEHITYSTEHTÄVÄT JA NIIDEN TUKEMINEN.....	21
4.1 Minäkuvan, itsetunnon ja identiteetin muodostuminen nuoruudessa	22
4.1.1 Sukupuoli osana minäkäsitystä	23
4.1.2 Monikulttuurisuus osana minäkäsitystä	23
4.2 Nuoren sosioemotionaalinen kehitys	25
4.2.1 Sosiaalinen kompetenssi.....	25
4.2.2 Emotionaalinen kompetenssi	26
4.3 Nuorten sosioemotionaalinen vahvistaminen tunnekasvatuksen avulla	26
4.3.1 Turvallisen ryhmän ja ohjaajan merkitys tunnekasvatuksessa	27
4.3.2 Tunnekasvatuksen toimintaympäristöt	29
4.3.3 Sukupuolen huomioiminen tunnekasvatuksessa	30
4.3.4 Monikulttuurisuuden huomioiminen tunnekasvatuksessa	31
5 TYÖN TOTEUTUS.....	33
5.1 Menetelmälliset valinnat	33
5.2 Aineiston keruu.....	34
5.3 Kohderyhmän valinta	36
5.4 Poikien tunnekasvatusta tukeva leiri	36
5.4.1 Ensimmäinen päivä - Itseen, toisiin ja tunteisiin tutustuminen	37
5.4.2 Toinen päivä - Arvojen, tunteiden ja erilaisuuden kohtaaminen	41
5.4.3 Kolmas päivä - Leirin lopetus ja palautteen anto.....	43
6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	44
7 MENETELMIEN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI.....	46
7.1 Pienryhmäleirin arviointi ja vaikuttavuus tunnekasvatusmenetelmänä	46
7.2 Palautteen arviointi ja vaikuttavuus.....	47
7.3 Materiaalipaketin arviointi ja vaikuttavuus	50
7.4 Itsearviointi	51
8 POHDINTAA	54
LIITTEET	61
Liite 1 Palautekysely nuorille.....	61

Liite 2 Leirin jälkipalautekysely.....	63
Liite 3 Leirikutsu ja dokumentointilupa	65
Liite 4 Työntekijöiden arviot materiaalipaketista	67
Liite X Materiaalipaketti.....	68

1 JOHDANTO

Poikien kasvatuksesta on viime aikoina keskusteltu paljon. Pojista pyritään usein kasvatuksen avulla muokkaamaan maskuliiniseen yhteiskuntamallimme sopeutuvia maskuliinisia miehiä karaisemalla ja valmistelemalla heitä jo lapsuudesta alkaen. Pojat saavat tyttöjä vähemmän hellyyttä ja kosketusta, jotka ovat kytköksissä vakaaseen kehittymiseen ja omien tunteiden ilmaisuun. Lisäksi poikien tunneherkkyyttä eli feminiinisiä ominaisuuksia, kuten empaattisuutta, avoimuutta, tunteellisuutta tai haavoittuvuutta pyritään vaimentamaan kasvatuksen avulla. Nämä yhteiskuntamallimme asettamat paineet saattavat pojilla purkautua erilaisina käyttäytymisen häiriöinä. Jos kuitenkin poikien tunnekasvatukselliseen puoleen kiinnitettäisiin enemmän huomiota, heistä kasvaisi tasapainoisia yksilöitä ja he voisivat paremmin.

Omien tunteiden tunnistamisen ja käsittelemisen taidolla luodaan pohja tunnetaidoille, joita vaaditaan kaikessa ihmisenä olemisessa ja vuorovaikutuksessa (Joronen&Koski 2010, 7-8). Tunnetaidoiksi käsitetään erilaiset tunteiden tunnistamiseen, nimeämiseen, ilmaisuun sekä käsittelyyn liittyvät taidot, joita voidaan opetella, kuten mitä tahansa taitoa. Lähtökohtana tunnetaitojen kehittymiselle ovat tunteiden tiedostaminen ja tunnistaminen. Vasta tunnistettuaan tunteensa niitä voi opetella hallitsemaan ja edelleen ilmaisemaan. (Goleman 1995; Peitsalo 2009; Pietiäinen 2001.) Heikko tunneosaaminen nimenomaan emotion ja käyttäytymisen säätelyn osa-alueilla näkyy nuorilla niin sanottuna ”acting out” -reaktiona, kuten esimerkiksi väkivaltaisuuksina tai koulunkäyntivaikeuksina (Kokko&Pulkkinen 5/2001).

Nuorisotyön näkökulmasta tunnetaitojen kehityksen tukemiseen pyritään vaikuttamaan sosiaalisen nuorisotyön kautta, joka tapahtuu parhaiten tavoitteellisen pienryhmätoiminnan avulla (Heikkilä&Karppinen 2004, 11-12). Sosiaalinen vahvistaminen edistää yksilön persoonallisten taipumusten kehitystä myönteiseen ja rakentavaan suuntaan. Tällöin tulisi huomioida myös sukupuolisensitiivisyys, joka osaltaan vähentää sukupuoliroolien mukanaan tuomia paineita. Se antaa nuorille vertaistukea ja kokemuksen siitä, että joku on samassa tilanteessa hänen kanssaan. Pienessä ryhmässä jokainen ryhmän jäsen pystytään ottamaan isoa ryhmää paremmin huomioon yksilöllisesti juuri hänen ominaisuuksiaan tukien. Turvallinen ryhmä, jossa jokainen pääsee toteuttamaan itseään omista lähtökohdistaan käsin, avaa portteja luovuudelle ja tunteiden käsittelemisen taidoille. (Aalto 2000, 16-17; Cacciatore 2004; Heikkilä&Karppinen 2004, 11-12; Puolimatka 1999, 21-28, 62-90.)

Päättötyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tavoitteena oli testata tunnekasvatusmenetelmiä monikulttuurisen poikatyön pienryhmätoiminnassa sekä kehittää nuorten tunnetaitoja, joihin oleellisena osana liittyy sosiaalisten taitojen sekä empatiakyvyn

vahvistaminen sekä lisäksi tuoda menetelmät osaksi poikatyötä. Tunnekasvatusprojekti toteutettiin yhteistyössä Kalliolan Nuorten Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön kanssa osana heidän kesäajan leiritoimintaansa. Päätin toteuttaa leirin pienryhmämuodossa, jotta turvallinen ilmapiiri saavutettaisiin ja havainnointi menetelmien toimivuudesta olisi mahdollista.

Työni koostuu teoreettisen viitekehyksen lisäksi toiminnallisesta tunnekasvatusleiristä, joka toimii oppimisympäristönä niin nuorille, kuin ohjaajillekin. Teoriaosuudessa käsitelen tietoa, joka on mielestäni olennaista tunnekasvatustoimintaa järjestettäessä. Kirjoitan tunnetaidoista ja tunnekasvatuksesta sekä siitä, miksi niitä tarvitaan. Keskityn murrosiässä tapahtuviin muutoksiin, kuten minäkuvan ja itsetunnon muodostumiseen sukupuolisensitiivisestä ja monikulttuurisesta näkökulmasta sekä nuorten sosioemotionaaliseen kehitykseen, jotka ovat tärkeitä käsitteitä työni ymmärtämisen kannalta. Painotan teoriaosuudessa myös ohjaajan roolia tunnekasvatusta järjestettäessä sekä turvallisen ryhmän syntymisessä. Leiriltä keräämäni palautteen ja muun aineiston pohjalta laadin myös materiaalipaketin tunnekasvatuksesta sekä harjoitteista, jotka ohjaavat tunteiden tunnistamiseen sekä ilmaisemiseen ja turvallisen ryhmän syntyyn. Materiaalipaketin avulla tavoitteeni menetelmien pysyvyydestä toteutuvat. Materiaalipaketin myötä kokoamani harjoitteet ovat myös helposti nuorisotyötä tekevien käsillä.

Materiaalipaketti koostuu kahdesta osuudesta, teoriasta ja tunnekasvatusmenetelmistä. Teoriaosuuden jälkeen olen koonnut harjoitteita lämmittelyyn, ryhmäytymiseen sekä itsensä ilmaisuun liittyen. Harjoitteet voidaan toteuttaa joko sellaisinaan tai muunnella tilanteen vaatimalla tavalla. Materiaalipaketin tarkoituksena on rohkaista nuorisotyöntekijöitä ja ohjaajia tunnekasvatusmenetelmien käyttöön omassa toiminnassaan.

2 TYÖN TAUSTA JA TARKOITUS

Olen suorittanut kaksi työharjoitteluani Kalliolan Nuoret ry:n Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä, ja helmikuusta 2010 olen toiminut kyseisessä toiminnassa myös tuntiohjaajana. Työhistoriani aikana Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä olen tehnyt sukupuolisensitiivistä työtä lähinnä somalitaustaisten tyttöjen ja poikien parissa, jonka vuoksi halusin opinnäytetyöhöni pienryhmätoiminnan näkökulman lisäksi myös monikulttuurisen aspektin. Harjoittamani pienryhmätoiminta Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä on ollut monikulttuurista, elämänhallinnan, kasvun ja itsetunnon tukemiseen perustuvaa sekä lasten ja nuorten arjen kokemuksia rikastuttavaa. Mielestäni juuri kehittämällä

pienryhmätoiminnassa käytettäviä menetelmiä, saadaan positiivisia tuloksia nuorten hyvinvointiin liittyen. Heikkilä ja Karppinen (2004) kirjoittavat Outi Linnossuon teoksessa Sosiaalisen nuorisotyön toimintamalleja, että pienryhmätoiminta on yksi toimivimmista sosiaalisen nuorisotyön toimintamalleista (Heikkilä&Karppinen 2004, 11-12).

Opinnäytetyöni aihetta pohtiessamme Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toiminnan vastaava ohjaaja Maria Wikberg toi esille, kuinka tärkeitä olisi vuorostaan keskittyä poikien hyvinvointiin heidän toiminnassaan; Tyttöryhmien kanssa oltiin jo pidemmän aikaa tehty tunteiden, arvojen ja mielipiteiden tunnistamiseen ja ilmaisemiseen liittyviä harjoitteita. Wikberg toivoi opinnäytetyön aiheen keskittyvän Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön poikalähtöisen toiminnan tunnekasvatukselliseen puoleen, jotta heidän sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset taitonsa kehittyisivät. Kannatusta aihe sai myös Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön poikatyötä tekevältä ohjaajalta Markus Tammivuorelta. Lähdimme yhdessä kehittämään aihetta, joka tukisi poikien tervettä kasvua ja jossa korostuisi pienryhmätoiminnan muodot sekä luonnollisesti monikulttuurisuus. Aiheen muotouduttua aloimme suunnitella toteutusta ja päädyimme pienryhmäleirin järjestämiseen osana kirjallista ja teoreettista osuutta. Tarkoitukseni oli myös tuottaa leirillä käytetyistä harjoitteista saadun palautteen pohjalta materiaalipaketti myöhempään käyttöön nuorisotyön leiri- ja pienryhmätoiminnassa.

Opinnäytetyöni taustalla oli lähtökohtaisesti huoli toiminnassa käyvien poikien sosioemotionaalisesta kehityksestä ja poikatyön tavoitteellisen toiminnan yksitoikkoisuus. Tunnekasvatuksellisia menetelmiä käytetään laajemmin tyttötyössä ja tunnekasvatus mielletäänkin usein feminiiniseksi tarpeeksi (Aapola 1999, 30-31). Poikatyössä tunnepuolen vahvistamisen sijaan keskitytään lähinnä toiminnallisiin ja liikunnallisiin menetelmiin, jolloin tunnepuolen kasvatus jää vähäisemmälle huomiolle. Liikunnallisuudella itsellään on positiivinen vaikutus lapsen ja nuoren psyykkiseen ja fyysiseen kehitykseen, mutta tämän rinnalla tulisi huomioida myös tunteiden tunnistamisen, sanoittamisen, ilmaisun sekä hallinnan tärkeys. (Honkonen 1999, 50-67.)

Suomessa toimii myös valtakunnallisesti tyttötyötä tekevä verkosto Tyttöjen Talo, mutta Poikien Talo kuitenkin puuttuu. Kalliolan Nuoret ry on jo jonkin aikaa pyrkinyt ajamaan poikien asiaa ja hakenut useaan otteeseen rahoitusta Poikien Talo -hankkeelle yhteistyössä Helsingin Nuorisoasiainkeskuksen kanssa. Rahoitusta ei kuitenkaan vielä ole saatu. Viimeisin hakemus käsitellään vuoden 2010 loppupuolella, jolloin Poikien Talon kohtalo selvinnee. Toivon, että opinnäytetyöstäni olisi hyötyä myös edellä mainitsemalleni poikien hyvinvointia edistävälle hankkeelle.

Tunnekasvatusta ei perinteisesti käsitetä oppiaineeksi koulussa, vaikka erilaisia sosioemotionaalisia taitoja on pyritty edistämään esimerkiksi draaman avulla (Joronen&Koski 2010, 7-8), joten siksi sen merkitys korostuu kotikasvatuksen lisäksi erityisesti myös nuorisotyön parissa, joka toimii yhtenä nuoren monista oppimisympäristöistä. Lisäksi tunnekasvatustyössä olisi otettava huomioon sukupuolierityisyys, jotta kasvatuksella pystyttäisiin tukemaan nuorta juuri hänen omista lähtökohdistaan käsin. (Cacciatore 2004, Peitsalo 2009.)

2.1 Tavoitteet

Tarkastelen opinnäytetyössäni tunnekasvatuksellisten menetelmien mahdollisuuksia lähinnä leiritoiminnan ja pienryhmätoiminnan näkökulmasta monikulttuurisessa ja sukupuolisensitiivisessä poikatyössä. Opinnäytetyössäni painotan tunnekasvatuksellisten, sosioemotionaalista kehitystä vahvistavien menetelmien merkitystä ihmisen tasapainoiseen kehitykseen. Tavoitteenani on tuoda tunnekasvatuksellisia menetelmiä tutuksi toiminnallisen pienryhmäleirin avulla sekä vakiinnuttaa ne osaksi Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön poikatyötä. Toteutan opinnäytetyöni yhtenä osana myös materiaalipaketin tunnekasvatuksellisten menetelmien käytöstä nuorisotyössä, jonka tavoitteena on antaa eväitä pienryhmä- ja leiritoimintaa järjestäville nuorisotyöntekijöille sekä innostaa heitä käyttämään rohkeasti tunnekasvatusmenetelmiä osana nuorisokasvatusta.

Lisäksi pyrin tunnekasvatuksellisten menetelmien avulla tukemaan Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön asiakkaina olevien 13-15 -vuotiaiden poikien sosioemotionaalista kehitystä, jotta heidän sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset taitonsa kehittyisivät. Tunnekasvatusmenetelmien avulla pyrin myös vähentämään murrosikäisillä yleistä ”acting out” -reagoititapaa eli epäsosiaalista itsensä ilmaisua ja käyttäytymistä. Toiminnallisten menetelmien on tarkoitus tukea nimenomaan nuorten minäkuvaa ja itsetuntoa turvallisessa pienryhmässä siten, että heidän tunteiden käsittelytensä kehittyvät ja sitä kautta uskallus itsensä ilmaisemiseen kasvaa. Leirin tarkoituksena on luoda turvallinen ja intiimi ympäristö tunnekasvatukselle, jotta edellä mainitsemani tavoitteet saavutettaisiin. Lisäksi sen tavoitteena on antaa pojille elämyksiä ja kokemuksia, joita he eivät välttämättä tulisi arjessa muuten saamaan. Leirin toimintaympäristönä oleva luonto on Itä-Pasilassa varttuneille pojille jo itsessään elämys ja arjen kokemuksia rikastuttava mahdollisuus päästä hetkeksi pois Itä-Pasilan betonilähiöstä.

OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

- Tarkastella tunnekasvatusmenetelmien toimivuutta sukupuolisensitiivisessä ja monikulttuurisessa poikatyössä
- Tuoda tunnekasvatusmenetelmät osaksi Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön poikatyötä leiri- ja pienryhmätoiminnan mahdollisuuksien näkökulmasta
- Tuottaa materiaalipaketti tunnekasvatuksesta leiri- ja pienryhmätoimintaan, joka
 - lisää nuorten sosioemotionaalisia taitoja
 - tukee tervettä kehitystä sekä minäkuvan muodostumista
 - auttaa nuoria tunnistamaan, sanoittamaan sekä ilmaisemaan tunteitaan
 - antaa eväitä tunnekasvatukseen
 - innostaa nuorisotyöntekijöitä käyttämään tunnekasvatusta nuorisokasvatuksen välineenä

2.2 Omat oppimistavoitteet

Omat oppimistavoitteeni opinnäytetyöni suhteen on lisätä omaa ymmärrystäni tunnekasvatuksen merkityksestä sekä hahmottaa sen mahdollisuuksia sosiaalisessa ja toiminnallisessa nuorisotyössä. Poikatyön menetelmien yksipuolisuus sai minut tarttumaan aiheeseen tutkijan ja kehittäjän roolista. Merkittävimpana tavoitteena itselleni koen tietotaitojeni vahvistumisen juuri menetelmäosaamisen tiimoilta sekä kasvattajana. Pyrin laajentamaan sosiaalisessa nuorisotyössä käytettävien menetelmien varastoa itselleni, jotta voisin käyttää niitä tulevaisuudessa. Aihe on mielestäni myös erittäin ajankohtainen, sillä keskustelut nuorten ongelmista ja muun muassa yleistyneestä väkivaltaisuudesta ovat lisääntyneet. Olen sitä mieltä, että näitä käyttäytymisen ongelmia pystytään ennaltaehkäisemään tunnekasvatuksen avulla, joten tavoitteenani on kerätä tietoa erilaisista menetelmistä, joilla nuorten tervettä kehitystä voidaan tukea. Olen kiinnostunut tulevaisuudessa tekemään sekä sosiaalista että monikulttuurista nuorisotyötä, ja siksi aihe oli minulle erittäin mieluinen. Tahdon opinnäytetyöni myötä kehittyä myös kirjoittajana ja

tiedonhankkijana sekä saada aikaan hyvän opinnäytetyön, jota voidaan hyödyntää työelämälähtöisesti.

2.3 Aikaisempia projekteja

Aiempiä projekteja tunnekasvatuksesta löytyi runsaasti. Lähemmin tarkastelemani tutkimukset oli kuitenkin toteutettu osana jonkin tietyn ryhmän toimintaa pitkäjännitteisesti, järjestämällä esimerkiksi tunnekasvatushetkiä, kuten esimerkiksi Heikkinen (2006) opinnäytetyössään. Heikkinen järjesti kahdeksan tunnekasvatushetkeä ryhmäkodin nuorille erityisnuorisotyön kentällä. Mäkelän ja Mäkelän (2009) työssä oli haastateltu lastensuojelun omaishoitajia tunnekasvatusmenetelmien käytöstä 12-15 -vuotiaiden sijoitettujen nuorten parissa. Yksi tunnekasvatukseen liittyvä opinnäytetyö oli Perin ja Saarelman (2010) tutkimus 6. luokkalaisten tyttöjen ja poikien tietämyksestä murrosiässä tapahtuviin kehollisiin ja tunne-elämän muutoksiin. Omassa työssäni pyrin nuorten sosioemotionaalisen vahvistamisen lisäksi myös tuottamaan menetelmistä toimivan materiaalipaketin, jonka tarkoitus on olla nuorisotyötä tekevien, pienryhmä- tai leiritoimintaa suunnittelevien työntekijöiden apuna, joten työt erosivat omastani hieman. Tosin Heikkisen (2006) järjestämät tunnekasvatuskerrat jäivät osaksi ryhmäkodin toimintaa, mihin myös itse omalla työlläni pyrin.

Sukupuolisensitiivisyydestä, monikulttuurisuudesta, sosioemotionaalisesta vahvistamisesta sekä tunnetaidoista löytyi paljon materiaalia ja kirjallisuutta. Huomasin materiaalia tutkiessani, että esimerkiksi tunnetaidoista puhuttaessa käsitteiden viidakko on laaja. Päädyin itse kuitenkin hahmottelemaan tunnetaitoja Isokorven ja Viitasen (2001), Golemanin (1995) sekä Miessakit ry:n kehittämispäällikön Peitsalon (2009) käsitysten perusteella.

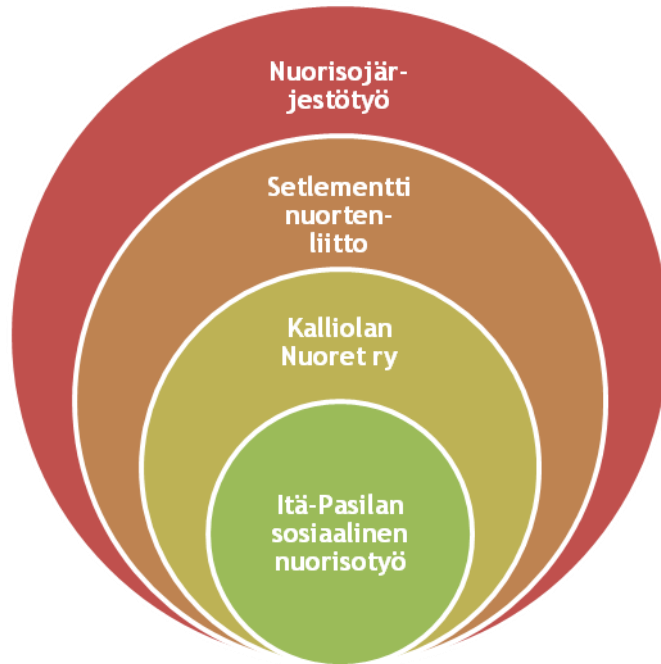
Poikatyöhön perehtyessäni huomasin, että poikatyötä toteutetaan ympäri Suomea melko hajaantuneesti ja niiden toiminta eroaa sisällöllisesti toisistaan. Vakiintuneita toimijoita poika- ja miestyön alueella on muun muassa Ensi- ja Turvakotien liiton Miesten keskus ja Miessakit ry:n toiminta. Olen työssäni perehtynytkin Miessakit ry:n kehittämispäällikkö Peitsalon käsityksiin tunnetaidoista. Lisäksi poikatyötä tekee valtakunnallisesti Folkhälsan, joka tarjoaa poikaryhmätoimintaa murrosikäisille pojille, väestöliitto, joka tarjoaa poikien puhelimen kautta pojille mahdollisuuden keskustella elämästä. Pääkaupunkiseudulla poikatyötä toteuttaa Kalliolan Nuorten lisäksi muun muassa Non Fighting Generation-järjestön teini-ikäisille pojille suunnattu Tasoristeys-toimintakeskus, Hesän Nuorten Ääni sekä Vantaan Ice Hearts, jonka toimintaan olen myös tutustunut opinnäytetyötä kirjoittaessani. YAD eli Youth Against Drugs-järjestö järjestää huumeiden vastaisen työn lisäksi myös pojille suunnattua toimintaa. Lisäksi kirkko on vahvasti mukana nuorisotyön toteutuksessa ja tekee myös poikatyötä.

2.4 Toimintaympäristönä Itä-Pasilan sosiaalinen nuorisotyö

Opinnäytetyöni yhteistyökumppanina toimii Kalliolan Nuorten Itä-Pasilan sosiaalinen nuorisotyö, joka tekee sosiaalista nuorisotyötä huomioiden toiminnassaan kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisen näkökulman. Kalliolan Nuoret ry on pääkaupunkiseudulla toimiva poliittisesti ja uskonnollisesti riippumaton varhaisnuoriso- ja nuorisoyhdistys, joka kuuluu kansalaistoiminnan piiriin. Kansalaistoimintaa toteuttavat valtakunnallisesti nuorisotyötä tekevät järjestöt, nuorisotyön palvelujärjestöt sekä nuorisojärjestöt, piirijärjestöt ja nuorisoyhdistykset. Kansalaistoiminnan lisäksi Suomessa nuorisotyötä toteuttaa hallinnollinen puoli, johon käytännössä kuuluvat opetusministeriön kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston nuorisoyksikkö. (Aaltonen 2009, 39-42.)

Kalliolan nuoret ry kuuluu Kalliolan settlementtiin, joka on Settlementtinuorten liiton Uudenmaanpiirin paikallisyhdistys. Kalliolan Nuoret ry ja Settlementtinuorten liitto ovat Settlementtiliikkeen nuorisojärjestötyötä toteuttavia toimijoita. Niiden toiminnassa toteutuvat settlementtiarvot, joita ovat erilaisuuden hyväksyminen, tasa-arvo, yksilön oikeuksien kunnioittaminen sekä luottamus ihmisen ja yhteisön kykyyn ratkaista itsenäisesti ongelmia. Kalliolan Nuorten kaikissa toiminnoissa korostuu sosiaalinen nuorisotyö, joka on lasten ja nuorten lähtökohdista rakentuvaa ennaltaehkäisevää sekä korjaavaa moniammatillista työtä. Työ pyrkii myös vaikuttamaan nuoren ajankohtaisiin ongelmiin, joihin syynä saattavat olla esimerkiksi vanhemmuuden puute, päihdeongelmat sekä haasteellinen elämäntilanne kahden kulttuurin välissä. Työssä pyritään myös erityisesti vahvistamaan ihmisten väliseen vuorovaikutukseen liittyviä taitoja. Se tapahtuu toiminnallisilla menetelmillä, vuorovaikutuksessa toisten lasten, nuorten ja aikuisten kanssa. (Kalliolan Settlementti 2010.)

Seuraavassa kuviossa havainnollistan Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön paikkaa nuorisojärjestötyössä.

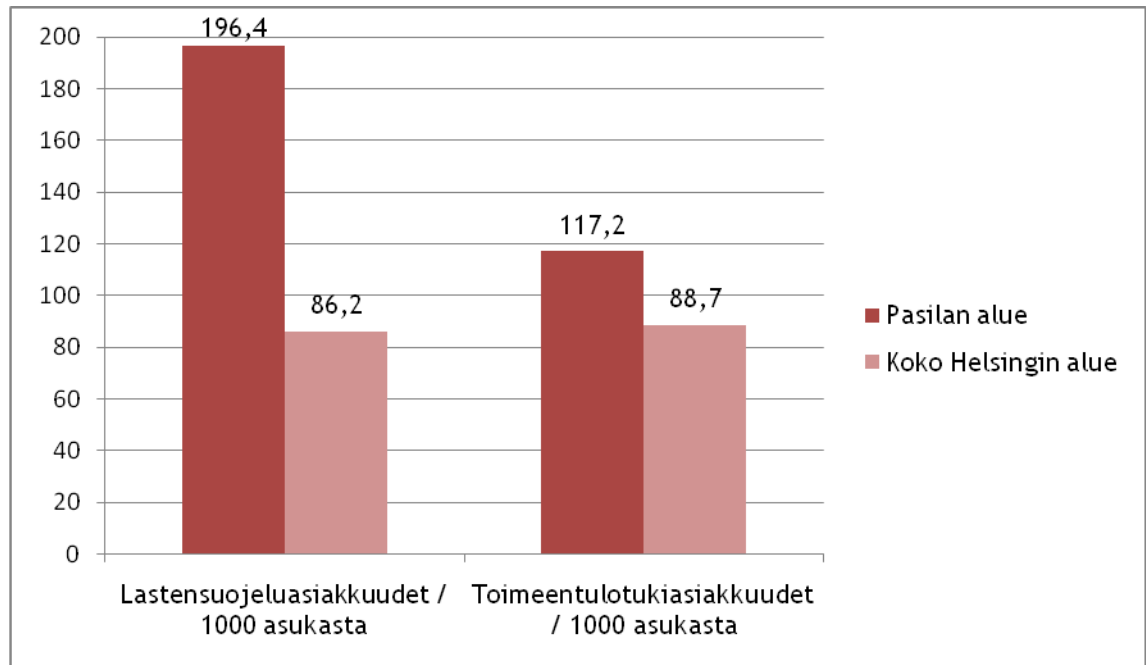

Kuvio 1. Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön sijoittuminen nuorisjärjestötyön kentässä.

Projektilähtöinen Itä-Pasilan sosiaalinen nuorisotyö on viimeisen kolmen vuoden aikana vakiinnuttanut asemansa osana Kalliolan Nuoret ry:n pysyvää toimintaa. Ennen sosiaaliviraston myöntämää vakinaista rahoitusta vuonna 2010 toimintaa rahoitti Raha-automaattiyhdistys eli RAY. Projekti toimi aluksi nimellä Itä-Pasilan monikulttuurinen sosiaalisen nuorisotyön hanke, joka syntyi huolesta perheiden jaksamiseen sekä Itä-Pasilan alueen monimuotoisuuden tuomien haasteiden summasta vuonna 2007. RAY toimi hankkeen rahoittajana vuoden 2009 loppuun asti, jonka jälkeen Itä-Pasilan monikulttuurisen nuorisotyön hanke anoi ja sai jatkorahoitusta Terve ja turvallinen kaupunki neuvottelukunnalta toukokuun 2010 alkupuolelle asti. Kesän 2010 rahoittajana oli myös opetusvirasto. Se myönsi rahoituksen hankkeen suomenkieliselle kesätoiminnalle. Määräaikaisten rahoitusten jälkeen toiminta sai pysyvän järjestöavustuksen sosiaalivirastolta 1.7.2010 alkaen. Itä-Pasilan monikulttuurisen sosiaalisen nuorisotyön hanke muuttui hankkeesta vakinaiseksi ja nimi muuttui Itä-Pasilan sosiaalisesti nuorisotyöksi. Sosiaaliviraston rahoitus on kuitenkin haettua huomattavasti pienempi, joten lisäavustusta toiminta saa muun muassa Helsingin nuorisosiainkeskukselta. (Wikberg 2010.)

Itä-Pasilan sosiaalinen nuorisotyö syntyi asiakaslähtöisten periaatteiden mukaisesti - yhtenä syynä lasten ja nuorten huonontuneet olosuhteet Itä-Pasilassa. Tilanteesta oltiin keskusteltu jo pitkään alueen yhteistyöverkostossa ennen hankkeen toimeenpanoa. Lasten ”acting out” oirehdinta alueella näkyi erityisesti väkivaltaisuuksina, koulunkäyntivaikeuksina ja riitatilanteina, joista verkosto oli saanut tietoa muun muassa koululta ja poliisilta. (Itä-

Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toimintakertomus 2009.) Pasila on jo jonkin aikaa ollut myös tilastollisesti korkean huolen aiheena, joka otettiin myös huomioon hankkeen toimintamuotoa suunniteltaessa (Helsingin kaupungin tietokeskus 2009; Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toimintakertomus 2009).

Kuvio 2. Lastensuojeluasiakkuudet sekä toimeentulotukiasiakkuudet Pasilan ja koko Helsingin alueella (Helsingin kaupungin tietokeskus 2009).

Esimerkiksi Helsingin kaupungin tietokeskuksen julkaisussa Helsinki alueittain (2009) mukaan Pasilassa on lastensuojeluasiakkuuksia 196,4/1000 asukasta kohti, kun koko Helsingin keskiarvo on 86,2/1000 asukasta kohti. Samasta julkaisusta käy myös ilmi, että Pasilassa on muuta Helsinkiä suurempi toimeentulotuensaajien määrä: 117,2/1000, joka on koko muussa kaupungissa 88,7/1000. Samoin ulkomaalaistaustaisia asuu Pasilassa 12,5%, joka on Helsingin alueella suurin määrä asukaslukuun nähden. Koko Helsingin keskiarvo on 10,1%. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2009, 32-33, 100-101.)

Itä-Pasilan sosiaalinen nuorisotyö on ainoa alueella toimiva sosiaalista nuorisotyötä tekevä organisaatio, joka pyrkii sosiaalisen nuorisotyön lisäksi myös osaltaan helpottamaan Pasilan haasteellista tilannetta lähinnä nuorten perheiden kanssa tehtävän työn avulla. Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön päätavoitteena on kohdata riskiolosuhteissa eläviä lapsia ja nuoria ja vahvistaa heitä kokonaisvaltaisesti, jotta heidän hyvinvointinsa lisääntyisi. Kohtaamisissa pyritään myönteiseen vuorovaikutukseen lasten ja nuorten fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen

kehityksen kanssa niin, että toiminta tapahtuu heidän lähtökohdistaan käsin. Tarkoituksena on myös auttaa lapsia ja nuoria löytämään itsestään uusia voimavaroja sekä harjoittaa ja vahvistaa lasten ja nuorten keskinäisiä väkivallattomia vuorovaikutuskeinoja. Pitkätähtäimen tavoitteena on, että lapsilla ja nuorilla on oma kohtaamispaikka heidän asuinalueellaan. Itä-Pasilan sosiaalinen nuorisotyö pyrkii toiminnallaan vastaamaan monikulttuurisuuden mukanaan tuomiin haasteisiin sekä ehkäisemään nuorten syrjäytymistä yhteiskunnasta. Toiminta eroaa niin sanotuista tavallisista nuorisotaloista toteuttamalla pienryhmätoimintaa sekä sukupuoli- ja kulttuurisensitiivistä toimintaa. Kohderyhmänä Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä ovat alueen 8-15 -vuotiaat lapset ja nuoret sekä heidän perheensä. Vanhempien kanssa töitä tehdään viikoittain ja se on tärkeää alueen tarpeiden huomioon ottamisen kannalta. (Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toimintakertomus 2009.)

Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä työskentelee kaksi työntekijää: vastaava ohjaaja ja ohjaaja. Toiminnassa on mukana myös vapaaehtoistyöntekijöitä sekä opiskelijoita. Lisäksi erilaisiin ryhmiin on palkattu ohjaajia tuntityöntekijöiksi. Itä-Pasilan sosiaalinen nuorisotyö tekee yhteistyötä muun muassa alueen lastensuojelun, sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien, Kläärin (nuorten ehkäisevä päihdetyö), Meilahden seurakunnan, Pasilan nuorisotalon ja Leikkipuistojen työntekijöiden kanssa. Myös sosiaaliviraston maahanmuuttajahankkeen työntekijät sekä poliisi ja poliisin sosiaalityöntekijä toimivat yhteistyössä hankkeen kaikkien toimijoiden kanssa. (Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toimintakertomus 2009.)

3 TUNTEET - MITÄ NE OVAT?

Tunteet ovat läsnä kaikessa tekemisessämme (Pietiäinen 2001, 25). Muun muassa Isokorpi ja Viitanen (2001) sekä Laine (2005) kirjoittavat, että *emootioita* eli *tunteita* muodostuu jatkuvasti joko lyhytaikaisina tuntemuksina tai pitkäkestoisempina tunnetiloina, joita kutsutaan *mielialoiksi*. Tunne on kokonaisvaltainen kokemus, joka tuntuu fysiologisena tuntemuksena. Pitkäkestoiset tunnetilat ovat yleensä tunteita vaimeampia kokemuksia, joiden kokemiselle ei välttämättä löydy yhtä yksittäistä syytä. Yleensä syy löytyy tunnepurkauksen yhteydessä, jonka saattaa laukaista jokin odottamaton vastoinkäyminen. Vasta tunteiden noustessa pintaan ihminen ymmärtää, mistä tuntemansa tunnetila johtuu. Mielialat puolestaan syntyvät jonkun tunnetilan pitkittyessä, esimerkiksi stressaantunut ihminen sattaa olla jatkuvasti ärtyisällä tuulella. (Goleman 1995, 3-9; Isokorpi&Viitanen 2001, 30-31; Laine 2005, 63-64.)

Yhdysvaltalainen psykologian tohtori Daniel Goleman (1995) luokittelee perustunteiksi vihan, rakkauden, surun, pelon, nautinnon, yllätyksen, inhon ja häpeän. Perustunteille yhteisiä piirteitä ovat hänen mukaansa niiden synnynnäisyys, yhdenmukaisuus eli ne tulevat kaikilla ihmisillä esiin samanlaisissa tilanteissa, sekä se, että niitä voidaan ilmaista yleismaailmallisin keinoin esimerkiksi hymyilemällä. Perustunteet on myös suhteellisen helppo tunnistaa ja nimetä. (Goleman 1995, 25; Laine 2005, 60-61.) Tunteiden nimeämistä ja määrittelyä hankaloittaa kuitenkin niiden subjektiivisuus. Subjektiivinen kokemus syntyy muistin, tekemämme tunnevertailun sekä yksilöllisen luokittelutavan perusteella, jolloin tunteiden kokeminen vaihtelee yksilöittäin. Koska tunteisiin liittyy omakohtainen kokemus, perimää ja kipeitäkin muistoja, niitä pidetään osin pelottavina ja uhkaavina. Tunteiden kanssa ihminen on varuillaan, sillä hän ei halua satuttaa itseään. (Goleman 1995, 3-9; Laine 2005, 60-61; Opetushallitus 2010; Pietiäinen 2001, 25.) Tunteiden määrittelyä hankaloittaa osaltaan myös se, että ne voivat olla sekoittuneina toisiinsa sekä se, että tunteilla on rajaton määrä alalajeja. (Opetushallitus 2010; Pietiäinen 2001, 25-26.)

3.1 Tunnetaidot

Tunnetaidoilla tarkoitetaan tunneälyä. Tunneälykyys on tilannetajua, empatiaa, sekä toisten huomioon ottamista. Empatiakykyä on myös se, kun aavistamme milloin ystävä tarvitsee olkapäätä tai kun joku ei kaipaa seuraamme. (Peltonen 2000, 13-18.) Daniel Goleman teki tunneäly käsitteen tutuksi vuonna 1995 ilmestyneen teoksensa Emotional Intelligence - Why it can matter more than IQ. Hän määritteli tunneälyn vuorovaikutuksen avaimeksi, jota ilman emme selviä nykymaailmassa. Tunnetaidoilla tarkoitetaan Golemanin (1995), Peitsalon (2009) sekä Pietiäisen (2001) mukaan erilaista tunteiden, tunnistamiseen, käsittelemiseen ja niiden ilmaisuun liittyvää osaamista sekä niiden kontrolloimisen taitoa. (Goleman 1995; Peitsalo 2009; Pietiäinen 2001.) Ne kulkevat käsi kädessä myös yksilön sosiaalisen kehittymisen kanssa. Sosiaalisia taitoja ihminen tarvitsee jokapäiväisessä elämässään mahdollistaakseen vuorovaikutuksen ja kanssakäymisen toisten ihmisten kanssa. Sosiaalipsykologisesta näkökulmasta katsottuna ihmisten välinen vuorovaikutus on jo itsessään enimmäkseen tunnetta. Ilmaisemme jatkuvasti tunteitamme ilmeiden, eleiden ja äänenpainojen kautta, joko tietoisesti tai tiedostamatta, ja tunteidemme avulla myös tulkitsemme niitä. (Isokorpi & Viitanen 2001, 103-104.)

Kasvatustieteen lisensiaatti Tia Isokorpi ja sosiaalipsykologi Päivi Viitanen jäsentelevät Golemanin käsityksiä tunnetaidoista teoksessaan Tunnevoimaa!. Goleman jakaa tunnetaidot viiteen osaan, joita ovat:

1. *Tietoisuus omista tunteista*, jolla ei kuitenkaan tarkoiteta tunteiden absoluuttista nimeämistä, vaan tietoisuutta niiden olemassaolosta ja vaihtelusta,

2. *Tunteiden hallinta*, eli impulssien ja tunteiden ilmaisua tilanteeseen sopivalla tavalla,

3. *Itsensä motivoiminen*, jolla tarkoitetaan tunteiden ohjaamista tavoitteellisesti johonkin tiettyyn kohteeseen, sillä ilman tavoitteellisuutta ihmisen toiminta olisi hyvin lyhytkestoista ja impulssien ohjaamaa,

4. *Empatiakyky*, joka liittyy vahvasti tunneälyyn - empaattinen ihminen pystyy toimimaan sosiaalisessa ympäristössä luontevasti, sillä hän osaa tulkita muiden sosiaalista viestintää, joka voi sanojen lisäksi tapahtua non-verbaalista viestintää, ilmeitä ja äänenpainoja käyttämällä sekä

5. *Sosiaaliset taidot*, jotka liittyvät läheisesti empatiakykyyn ja jossa korostuvat toisen tunteiden huomioon ottamisen taito. Sosiaalisilla taidoilla eli sosiaalisella älykkyydellä on myös todettu olevan positiivinen vaikutus yksilön menestymiseen myöhemmässä elämässään. (Isokorpi&Viitanen 2001, 63-70.)

Samantapaiseen jäsentelyyn on päätyneet myös Miessakit ry:n kehittämispäällikkö ja työnohjaaja Peter Peitsalo luennossaan Sukupuolierityisen työn haasteet ja mahdollisuudet Miessakit ry:n seminaarissa 2009. Peitsalo jäsentelee tunnetaidot edelleen kahdeksaan eri osa-alueeseen, joita ovat hänen mukaansa *tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen, tunteiden ilmaisu, tunteiden voimakkuuden arviointi, tunteiden hallinta, mielihyvän lykkääminen, impulssien hallinta, stressin vähentäminen sekä tunteiden ja tekojen eron ymmärtäminen*. (Peitsalo 2009.)

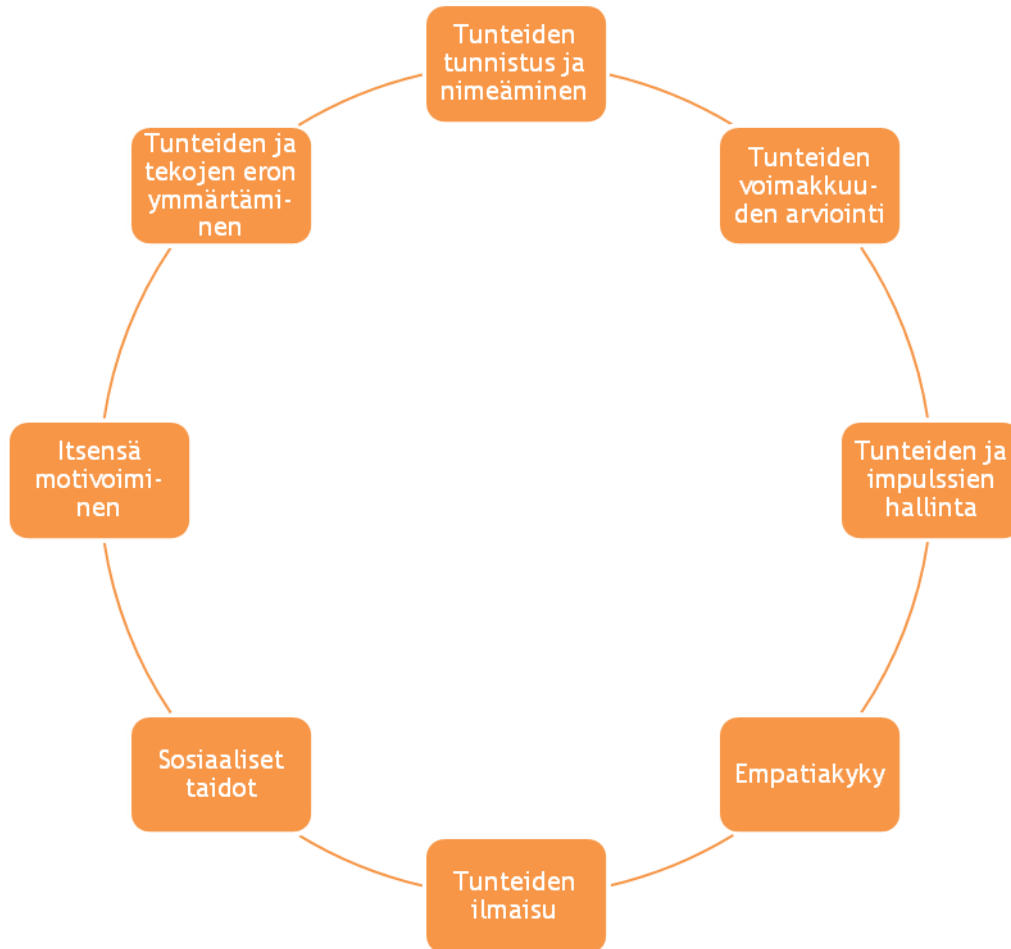
Peitsalo (2009) yhtyy Isokorven ja Viitanen (2001) esittämään Golemanin käsitykseen tunteen tunnistamisen ja nimeämisen merkityksestä. Vasta tunnistettuaan tunteen yksilö voi alkaa kehittää muita tunnetaitoihin liittyviä osa-alueitaan. Tietoisuudella tunteista tarkoitetaan taitoa tarkkailla omia tunteitaan ja niiden kulkua. (Isokorpi&Viitanen 2001, 63; Peitsalo 2009.) Sosiaalisten taitojen sekä empatiakyvyn avulla yksilö pystyy tulkitsemaan erilaisia tunteita, kuten jo aikaisemmin olen todennut. Vaikka pystyisikin lukemaan kehon reaktioita ja tulkitsemaan niitä eri tunteiksi, niiden taustoja voi kuitenkin olla vaikeampi tunnistaa. (Isokorpi&Viitanen 2001, 63-70.) Kehon reaktiot saattavat olla tunnepurkauksia joistakin padotuista tunteista, antitunteista, kuten modernin psykologisen vyöhyketerapian kehittäjänä tunnettu Antti Pietiäinen selvittää kirjassaan *Tunne, antitunne, perimä - Johdatus tunteiden dynamiikkaan* (2001). Antitunnetila syntyy Pietiäisen mukaan, kun ihminen yrittää hallita ja ohjata tunnetta järkipäisesti tai kieltää sen olemassaolon kokonaan. Silloin alkuperäinen tunne korvataan jollakin toisella tunteella. (Pietiäinen 2001, 16.) Tunteita ei näin ollen tulisi

selittää järjen avulla pois, vaan tunteiden tunnistamisella tarkoitetaan nimenomaan niiden kokemista ja niihin eläytymistä siinä hetkessä. (Pietiäinen 2001, 31.)

Tunteiden hallinnalla tarkoitetaan tunteen käsittelyä ja ilmaisua sosiaaliseen tilanteeseen sopivalla tavalla. Tunteiden hallinnalla ei tarkoiteta tunteiden kieltämistä tai poissulkemista, vaan niiden kanavoimista ja kohdentamista oikein ja oikeanlaisessa ympäristössä. (Isokorpi&Viitanen, 2001, 64-66.) Tunteita kieltämällä tunteet muuttavat muotoaan ja niiden takaa saattaa paljastua yllättäviäkin tunteita. Jonkun vahvan tunteen, esimerkiksi vihan tunteen takana saattaa olla esimerkiksi suru, pelko, turvattomuus tai häpeä, jota peitämme aggressiivisella käytöksellä. Kun viha kuohahtaa, onkin syytä pohtia miettimään, mikä tunteen taustalla on ja mitä vaihtoehtoja tunteen purkamiseen voisi olla. (Pietiäinen 2001, 16.) Goleman kirjoittaa kirjassaan Emotional Intelligence (1995, 23) tunteiden syntyvän hetken häivähdyksestä, jolloin reagoimme tapahtuneeseen primitiivisellä tavalla reaktion omaisesti. Ensireaktion jälkeen voimme kuitenkin pysähtyä miettimään, mistä reaktio kumpuaa ja pyrkiä toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla. (Goleman 1995, 23.) Peitsalo pitääkin yhtenä tärkeänä indikaattorina tunteiden voimakkuuden arviointia (Peitsalo 2009). Mitä voimakkaampi esimerkiksi vihan tunne on, sitä tärkeämpi on osata tunnistaa se ja hallita sitä. Samaan viittaavat myös Isokorpi ja Viitanen (2001) teoksessaan Tunnevoimaa!. (Isokorpi&Viitanen 2001, 64-66.) Peitsalon käsityksen mukaan mielihyvän lykkääminen, stressin vähentäminen sekä tunneimpulssien kontrollointi liittyvät myös läheisesti tunteiden hallinnallisiin piirteisiin. (Peitsalo 2009.) Sosiaalisesti ja emotionaalisesti lahjakkaiden ihmisten on myös helppo motivoida itseään kohti jotakin tiettyä tavoitetta: ”Ensin teen läksyt, ja sitten vasta lähden kaverille”. Mielikuvaharjoittelun tai itselleen vakuuttelun kautta sosioemotionaalisesti lahjakas yksilö selviää haastavammistakin tilanteista. Kun osaa hallita tunteensa ja ilmaista ne oikein ja oikeanlaisessa ympäristössä, menestyy myös tulevaisuudessa paremmin. (Laine 2005, 115-116.)

Kaikkien tunteiden tulee tuntua ja niitä saa näyttää. Haastavatkin tunteet kuten esimerkiksi viha, suru, kateus ja raivo on voitava ilmaista jollain tapaa. Peitsalon (2009) mukaan yksilön on kuitenkin tärkeää ymmärtää ja tiedostaa tunteiden ja tekojen erot (Peitsalo 2009). Vihasta sokeana ihmisen muu ajattelukyky on hämärtynyt ja hän saattaa toimia harkitsemattomalla tavalla, joka voi vahingoittaa jotakuta toista tai yksilöä itseään. Kun tunteen taustalla olevat muut tunteet on tunnistettu kanavointi on helpompaa. Rauhoittuneena yksilö näkee muitakin toimintamalleja, kuin vihan puuskassa ollessaan. Tunteet itsessään ovat neutraaleja, mutta se, onko jokin tunne hyvä tai paha on teosta riippuvaa; Tunteen pohjalta toimiminen määrittelee tunteen funktion. (Isokorpi&Viitanen 2001, 69.)

Olen jäsennellyt seuraavassa kuviossa tunnetaitoja Isokorven ja Viitanen (2001) viittaaman Golemanin käsityksen sekä Peitsalon (2009) tulkintojen pohjalta.

Kuvio 3. Tunnetaidot Isokorven&Viitasen (2001) tulkinnan sekä Peitsalon (2009) jäsentelyn mukaan.

3.2 Tunnetaidot nuoren arjessa

Tunnetaidot ovat osa jokapäiväistä elämää ja vuorovaikutusta. Ne ovat eleitä, ilmeitä, äänenpainoa, asentoa, tekemistä tai tekemättä jättämistä. (Peltonen 2000, 13-18.) Ne ovat osa kaikkea vuorovaikutusta ja näkyvät kaikessa tekemässämme: koulussa, kodissa, harrastuksissa, ystävyysuhteissa ja pelkässä olemisessä. Pystymme havaitsemaan eri tunnesävyjä sekä verbaalisesta, että non-verbaalisesta viestinnästä tunneherkkyyden avulla. Emotionaalinen kehitys ja kyky empatiaan muodostuvat jo varhaisessa iässä lapsen vuorovaikutustaitojen kehittyessä, ja jo pieni vauva tunnistaa toisen ihmisen kasvoilta tunteita ja pyrkii reagoimaan niihin. Abstraktimpi kehitys sekä moraalikäsitteen muodostuminen tapahtuvat kuitenkin vasta kouluiässä ja nuoruudessa, jolloin lapsi oppii

tunnistamaan ja kuvailemaan tunteitaan sekä asettumaan toisen ihmisen asemaan pohtien miltä toisesta tuntuu. (Nurmi ym. 2006, 19-25, 31-35, 54-56, 81-83, 128-129; Opetushallitus 2010.) Tämä vaatii yksilöltä erityistä herkkyyttä ja tunnetaitojen käyttöönottoa.

Nuoren arjessa tunnetaidot näyttäytyvät kodin lisäksi myös muissa oppimisympäristöissä, kuten esimerkiksi koulussa, nuorisotoimessa ja harrastuksissa. Tällaisissa oppimisympäristöissä nuoren on jo osattava hallita tunteitaan jollain tasolla, sillä yleisesti jatkuvasti äänessä olevaa tai huonosti käyttäytyvää yksilöä ei katsota esimerkiksi koululaitoksissa hyvällä. Huono käytös ja epäsosiaalisuus eivät sovi sen enempää muuallekaan. Sosiaalisissa tilanteissa tekojen siirtäminen eli itsensä motivoiminen on hyvä keino säilyttää tilanne rauhallisena, vaikka sisällä kuohuisikin. Jos nuori ei ole saanut vapaasti ilmaista itseään ja harjoitella tunteiden kokemista, ovat hänen tunnetaitonsa jääneet heikoiksi. (Kullberg-Piilola 2000, 20, 23-24, 31-33.)

Tunteiden kontrollointi ei aina ole helppoa. Siihen vaikuttavat yksilön persoonallisten piirteiden lisäksi moni ympäristöstä riippuva tekijä. Nuorilla etenkin ryhmän paine sekä oman maineensa ylläpitäminen saattavat olla tunteiden hallinnan ja ilmaisemisen edellä. Myös itsetunnon ja minäkäsityksen ollessa heikkoa, saattaa omien tarpeiden ja mielipiteiden ilmaisu olla ylitsepäsemättömän haastavaa. Nuoruuden jatkuva tunnemyrsky saattaa tuntua hämmentävältä, eikä nuori tiedä, kuinka hänen tulisi siihen suhtautua. Hän kokeilee erilaisia keinoja ja tapoja ilmaista itseään sekä hakee rajojansa. Lapsen kasvaessa kodissa, jossa tunteiden ja omien mielipiteiden ilmaisu on kielletty, on hänen tunneilmaisunsa usein myös kovin estynyttä. Tunteiden ollessa estyneitä, nuori vaatii usein voimakkaita tunneärsytyksiä, jotta voi ylipäättään kokea tunteita. Tällaisia voimakkaita keinoja nuorten elämässä ovat esimerkiksi väkivalta ja päihteet, joiden avulla piilotellaan omaa pahaa oloa ja haetaan turvaa. Väkivalta ja kiusaaminen saattavat herättää nuoressa mielihyvää hänen nähdessään kiusatussa samaa pelkoa ja ahdistusta, jota hän ei itse ole saanut näyttää ja purkaa. Samaa mielihyvää nuori saattaa hakea päihteistä, niiden poistaessa estoja, jolloin tunteista on helpompi puhua. (Kullberg-Piilola 2000, 32-33.) Seksuaalisuuden herätessä nuori hakee tunnekokemuksia myös seurustelusuhteista. Jos seksuaalisuudesta ei ole puhuttu vapaasti tai siitä on tehty tabu, saattavat seurustelusuhteet olla myös keino hakea radikaaleja tunnekokemuksia. (Kullberg-Piilola 2000, 185-191.) Myös kulttuureissa, joissa seurustelu ei ole sallittua nuoret saattavat alkaa seurustelemaan, vain kapinoidakseen vanhoja perinteitä vastaan.

Jotta kehitys tasapainoiseksi yksilöksi toteutuisi on ympäristön oltava turvallinen ja vastaanottavainen, jossa nuori uskaltaa näyttää tunteensa ja opetella hallitsemaan niitä. Tällainen turvallinen ympäristö on yleensä koti. Kotona nuori on oppinut, että kaikki tunteet ovat sallittuja, mutta teot eivät. Tunnetaidoiltaan lahjakas nuori osaa eritellä tunteet ja teot

toisistaan ymmärtämällä tekojen seuraukset. (Kullberg-Piilola 2000, 20, 23-24, 31-33.) Nuori, joka on oppinut olemaan tunnerehellinen uskaltaa myös kertoa omat toiveensa ja pelkonsa seksiin liittyvissä asioissa. Se auttaa myös nuorta vaatimaan seksikokemuksiltaan muutakin, kuin pelkkää suorittamista. Tunteiden ollessa läsnä nuori oppii ottamaan seksiin liittyvistä asiasta myös vastuuta sekä huolehtimaan molempien osapuolien hyvinvoinnista. (Kullberg-Piilola 2000, 186.) Monikulttuurisessa ympäristössä kasvaessaan lapsi joutuu soveltamaan erilaisia tunneilmaisun sääntöjä eri tilanteisiin sopivalla tavalla. Tämä vaatii kehittyneitä tunneälyä. Jos tunnetaidot ovat kuitenkin jääneet heikoiksi, soveltaminen saattaa olla haasteellista.

4 NUORUUDEN KEHITYSTEHTÄVÄT JA NIIDEN TUKEMINEN

Nuoruus on ikävaihe, jonka alkamista ja loppumista on vaikea määrittellä sen yksilöllisen kokemisen takia (Kautonen 2003, 13-14). Länsimaisessa kulttuurissa nuoruus käsitetään ajaksi lapsuuden ja aikuisuuden välissä (Aapola 1999, 26; Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 124). Sen yhtenäinen määrittely on kuitenkin haasteellista, sillä se vaihtelee eri kulttuurien välillä jonkin verran tai joissain kulttuureissa sitä ei käsitetä ikävaiheeksi ollenkaan (Aapola 1999, 25; Honkasalo&Souto 2007, 119-120). Länsimaissa nuoruus yleisesti määritellään alkavaksi murrosiässä eli noin 10-12 -vuotiaana, ja loppuvan noin 20-22 -vuotiaana (Kautonen 2003, 13-14). Nuorisolain (2/2006) mukaan nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiaita henkilöitä (Aaltonen 2009, 25). Sinikka Aapola kirjoittaa teoksessaan *Murrosikä ja sukupuoli* (1999), että iän määritelmä perustuu aina yksilölliseen, kulttuurilliseen sekä biologiseen ja fysiologiseen määritelmään (Aapola 1999, 224).

Murrosikään liitetään yleensä lapsuuteen liittyviä käsitteitä, kuten riippuvuus, impulsiivisuus, kontrolloimattomuus ja viattomuus, mutta samalla kuitenkin aikuisuuteen liitetyt seksuaalisuus ja autonomisuus lisääntyvät, ja niihin liittyvä uteliaisuus kasvaa (Aapola 1999, 25). Se on nopeaa kasvun ja kehityksen aikaa, joka vaatii kärsivällisyyttä nuoren itsensä lisäksi myös hänen läheisiltään. Muutoksiin totuttelemisen vaatii aikaa. Nuoruusvaiheen kehityksessä on havaittavissa ainakin neljä eri kehitysvaihetta, joita ovat *fysiologiset muutokset* ja *sukukypsäksi tuleminen*, *ajattelun kehittyminen*, *sosiaalisten taitojen kehittyminen* ja *sosiaalis-kulttuurisen ympäristön eli tässä yhteydessä nuoren kehitystehtävien ja sosiaalisen ympäristön muutokset* (Aapola 1999, 75-79; Nurmi ym. 2006, 124-132).

Murrosiässä vartalo muuttuu aikuismaiseksi ja kasvaa lopullisiin mittoihinsa. Biologisen kehityksen lisäksi myös tunne-elämä, älykkyys, minäkäsitys, itsetunto sekä identiteetti kehittyvät. (Nurmi ym. 2006, 124-125; Väestöliitto 2010.) Ajattelun kehittymisestä puhuttaessa voidaan puhua kognitiivisen ajattelun lisäksi abstraktin ajattelun syvenemisestä. Tämä on pohjana muun muassa minäkuvan, itsetunnon, maailmankuvan sekä syvyyshahmottamisen rakentumiselle. Nuori feflektoi saamaansa palautetta ja rakentaa palautteen perusteella kuvaa itsestään ylemmälle tasolle, kuten esimerkiksi ”tulen hyvin toimeen erilaisten ihmisten kanssa” sen sijaan, että kuvailisi itseään konkreettisella tasolla: ”olen lyhyt”, joka on puolestaan lapsille ominaista. Kognitiivisen ajattelun kehitys on perustana myös moraalikäsitteiden sekä empatiakyvyn syntyyn ja sitä kautta oman toiminnan sekä tunteiden arviointiin. (Nurmi ym. 2006, 128-129.)

4.1 Minäkuvan, itsetunnon ja identiteetin muodostuminen nuoruudessa

Kokemuksilla omasta itsestään sekä omista kyvyistään on suuri vaikutus ihmisen minäkäsityksen ja minäkuvan, itsetunnon sekä identiteetin muodostumiseen. Nokelainen ja Toikander (2006) yhtyvät Vilkkö-Riihelän ja Laineen (2005) näkemykseen siitä, että minäkuva ja minäkäsitys, joita usein käytetään myös toistensa synonyymeinä, rakentuvat monesta eri osa-alueesta, joiden avulla tulkitsemme sisimpäämme sekä heijastamme ominaisuuksiamme muille. (Nokelainen&Toikander 2006, 22; Vilkkö-Riihelä&Laine 2005, 26-32.) Minäkuva ja minäkäsitys ovat kokemuksia siitä millaisia koemme olevamme yksilöinä. Itsetunto rakentuu saamastamme palautteesta eli reflektiosta, jota saamme omasta toiminnastamme ja omasta itsestämme. Identiteetin perustana ovat persoonalliset ominaisuudet, mutta se kehittyy ympäristön ja vuorovaikutuksen summasta jatkuvasti. Identiteetin kautta ihminen määrittelee itsensä esimerkiksi osaksi jotakin yhteiskuntaa tai ryhmää esimerkiksi kansallisuuden näkökulmasta. Ihminen, jolla on hyvä itsetuntemus, ja joka tunnistaa omat persoonalliset piirteensä, sekä uskoo itseensä ja onnistumiseensa, kestää myös pettymyksiä elämässä. Terveellä, suorituksiin sitoutumattomalla itsetunnon tukemisella ja kehumisella pystytään kehittämään ihmisen käsitystä itsestään sekä omista kyvyistään positiiviseen suuntaan. (Vilkkö-Riihelä&Laine 2005, 28-38.)

Oman minuuden heikko tuntemus tai kieltäminen sekä huono itsetunto aiheuttavat tunnetulppia, jotka ovat esteenä tasapainoisen minän kehitykselle, sillä itseilmaisuus estyy. Tunnetulpat saattavat syntyä erilaisten pelkojen, syyllisyyden tunteiden, häpeän sekä arvottomuuden tunteiden myötä. Pelätessämme ilmaista itseämme ja omia tunteitamme, emme pysty toteuttamaan itseämme toivomallamme tavalla. Saatamme myös pelätä epäonnistumista, sillä ajatteleamme muiden tuomitsevan meitä ja näin ollen alamme pitää itseämme huonompina ihmisinä. Puhumattomuus, tunteiden kieltäminen ja niiden tunnistamattomuus saattavat helposti johtaa vakaviin ongelmiin, kuten väkivaltaisuuteen,

päihdeongelmiin sekä nuorten kohdalla myös kouluhäiriköintiin. (Aalto 2000, 20-21; Pietiäinen 2001, 30, 38-40; Yle 2010.)

4.1.1 Sukupuoli osana minäkäsitystä

Sukupuoli vaikuttaa luonnollisesti käsitykseen omasta itsestä. Aapolan (1999) mukaan sukupuolella on erittäin tärkeä merkitys myös yhteiskunnassa, jossa ihmisiä luokitellaan ja arvostellaan sukupuolen perusteella. Lisäksi sukupuoleen liittyy aina kulttuurillisia odotuksia. (Aapola 1999, 258.) Se, mikä miehelle tai naiselle on sallittua on perinteisesti kulttuurisidonnaista ja omaksutaan jo lapsuudessa ja nuoruudessa. Lapsia kehuaan tai rankaistaan sukupuolelle ominaisten piirteiden varjolla. (Setlementtinuortenliitto ry 2007, 6-13.) Koska ”pojat ovat poikia” he saavat riehua, kun taas tyttöjen odotetaan olevan rauhallisia ja tottelevaisia (Sinkkonen 2005, 11-27). Länsimaissa ja etenkin Suomessa sukupuolten väliset erot ovat tasa-arvon juurtumisen myötä hiljalleen tasoittumassa, mutta silti kulttuurillisen perinteen myötä tunteistaan puhuvaa tai itkevää miestä pidetään yleisesti heikkona - ”tosimies ei itke” -tyyliin. (Setlementtinuortenliitto ry 2007, 6-13.)

On haasteellista kasvaa pojasta mieheksi kulttuurissa, jossa feminiinisyyden yhteiskunnallinen asema on alempiarvoinen kuin maskuliinisuuden. Kulttuurissamme vallitsee aikuisuuden ja maskuliinisuuden ihannoiti, joka ei jätä tilaa tunteille. (Aapola 1999, 31.) Aapola (1999) kirjoittaa teoksessaan *Murrosikä ja sukupuoli* nuorten omista kokemuksista siitä, millaista on olla nuori mies tai nainen. Nuorten kokemuksissa painoittuivat erityisesti sukupuoliroolien jako kulttuurissamme. Muun muassa eräs murrosikäinen poika kertoo tarinassaan, että hänen itkiessään kipeää sormeaan, johon oli vahingossa saanut, hänen isänsä oli tokaissut, että itkeminen kuuluu naisille ja lapsille. (Aapola 1999, 281.) Tämä aikuisuutta ja maskuliinisuutta ihannoiva malli heijastuu myös nuorten kehitykseen. Kun poikien feminiinisiä piirteitä pidetään heikkoina ja poikkeavina, he eivät tuo niitä esille, jolloin tunne-ilmaisu estyy halveksutuksi tulemisen pelossa. (Aalto 2000, 20; Aapola 1999, 31; Sinkkonen 2005, 127-129.) Sukupuoliroolien aiheuttamien paineiden takia pojat saattavat oireilla usein tyttöjä näkyvämmiin pahaa oloaan. Kun poikien ei anneta ilmaista itseään luovasti puhumattomuus ja tunteiden kieltäminen sekä niiden tunnistamisen vaikeus saattavat helposti johtaa radikaaleihin ilmaisutapoihin. (Aalto 2000, 20; Yle 2010.)

4.1.2 Monikulttuurisuus osana minäkäsitystä

Monikulttuurisuus tuo omat haasteensa nuoren tasapainoiselle kehitykselle. Kulttuuriin sisältyvät arvot, normit, ajatukset, ja erilaiset elämää ja päämääriä koskevat oletukset opitaan jo lapsena omilta vanhemmilta ja muilta yhteisön jäseniltä. Kasvamalla kulttuuriin

nuori omaksuu kulttuurilleen tyypillisiä sosiaalisia taitoja sekä käyttäytymisen malleja, joita ovat esimerkiksi elekieli, puhenopeus, tervehtimissäännöt sekä itsensä esille tuominen ja oman persoonallisuutensa ulottuvuuksien paljastaminen muille. (Alitolppa-Niitamo 1993, 19-23.) Uskonto tai kulttuuri voivat myös esimerkiksi kieltää erilaiset keskustelunaiheet, kuten seksistä tai seksuaalisuudesta puhumisen, jotka osaltaan rajoittavat yksilön sosiaalista osallistumista, mutta toisaalta taas suojelevat yksilöä joutumasta tilanteisiin, jossa joutuisi paljastamaan itsestään sellaisia henkilökohtaisia asioitaan, jotka tuntuvat epämuikavilta. Toisaalta kulttuuriin tai uskuntoon liittyviä kieltoja saatetaan käyttää tekosyynä erilaiseen osallistumiseen, kuten esimerkiksi miehillä kotitöiden tekemiseen, sillä se saatetaan mieltää perinteisesti naisille kuuluvaksi työksi (Halonen 3/2009, 33).

Koulussa lapselle opetetaan yhteiskunnassa vallitsevia sääntöjä ja normeja, jolloin monikulttuurisessa perheessä elävään lapseen kohdistuu odotuksia kahdesta suunnasta; Hänen odotetaan toisaalta noudattavan kulttuurillisia perinteitä ja toisaalta taas länsimaalainen koulujärjestelmä pakottaa hänet länsimaalaistumaan esimerkiksi sekaluokkien myötä. Samalla nuori imee itseensä vaikutteita myös ympäristöstään esimerkiksi mediasta ja sosiaalisista kanssakäymisistä, joista hän saa ristiriitaisia viestejä suhteessa omaan kulttuuriinsa, mikä osaltaan hankaloittaa tasapainoisen minän muodostumista. Lisäksi länsimaalaisuuteen ja aikuisuuteen liitetyt yksilökeskeisyys, kiire sekä onnistumispaineet ovat yleistyneet jo yläkoululaisilla nuorilla ja maahanmuuttajataustaisilla nuorilla, joilla on lähtökohtaisesti erilaiset arvot (Patokoski 3/2009, 49). Nuoren voi olla vaikea tasapainotella kahden kulttuurin välillä, jos odotukset molempiin suuntiin ovat kovat. Monikulttuurinen tausta - kahden eri kulttuurin välillä tasapainottelu - saattaa osalle lapsista ja nuorista olla haastavaa ja jopa uhkana syrjäytymiselle. (Alitolppa-Niitamo 1993, 19-23.)

Kulttuuri ja etninen tausta ovat iso osa persoonallisuuttamme. Koska muodostamme käsityksen itsestämme jo varhain, kulttuurillisilla perinteillä on suuri merkitys minäkäsityksen ja identiteetin muodostuksessa. (Alitolppa-Niitamo 1993, 22-23.) Länsimaissa nuoret etsivät omaa identiteettiään ja minäkäsitystään radikaaleinkin keinoin, kun taas esimerkiksi somalikulttuurissa lapsuudesta aikuisuuteen siirtymisessä on omat siirtymäriittinsä (Patokoski 3/2009, 49). Kaikkia kulttuureita koskevat käsitykset identiteettin ja minäkäsitykseen vaikuttavista asioista ovat samat, vain niiden sisällöllinen merkitys vaihtelee. Tällaisia käsityksiä ovat omaan kehoon kohdistuvat muutokset, kuten esimerkiksi naimaiän tai täysi-ikäisyyden saavuttaminen ja erilaiset siirtymäriitit, jotka vaihtelevat kulttuureittain, seksuaalisuus ja siihen liittyvät arvot, kuten kunnia, vastuu ja vapaus. Myös naisen ja miehen rooleihin kohdistuvat odotukset sekä työnjako, avioitumisen ja seurustelun säännöt sekä lisäksi tulevaisuuteen liittyvät yhteisölliset odotukset vaikuttavat ratkaisevasti yksilön arvoihin ja asenteisiin. (Cantell 2000, 34.) Lisäksi sosiaalisella taustalla, varakkuudella ja

perhesuhteilla on suuri merkitys itsekseen tulemiseen kaikkien ihmisten kohdalla. (Patokoski 3/2009, 49.)

4.2 Nuoren sosioemotionaalinen kehitys

Ihminen kehittyy sosiaalisesti ja emotionaalisesti koko elämänsä ajan. Eriksonin (1980, 57-58) mukaan perusluottamus syntyy jo varhaisessa vaiheessa, jolloin vanhempien merkitys on suuri. Vanhemmat toimivat pienen lapsen rohkaisijoina tai kieltäjinä. Sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen sekä erilaisiin sosiaalisiin tilanteisiin reagoiminen vaikuttaa vanhempien asenteen lisäksi luonnollisesti yksilön synnynnäinen temperamentti. Ihminen joko hakeutuu vuorovaikutustilanteisiin tai passivoituu. (Erikson 1980, 57-58.) Kehitykseen vaikuttavat persoonallisuuden piirteiden lisäksi myös erilaiset oppimisen ja toiminnan ympäristöt, joista tärkeimpinä vaikuttajina voidaan mainita perhe ja ystäväpiiri sekä niiden vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Nuoren kehitykseen vaikuttaa olennaisesti myös vertaistukiryhmät, sillä kodista ja vanhemmista irtautuminen ohjaa nuoren erilaisiin harrastus- ja kaveriporukoihin. Lisäksi koulun ja nuorisotyön vaikutukset nuoren sosiaaliseen ja emotionaaliseen kehitykseen korostuvat, sillä nuori viettää niissä suhteellisen pitkän ajan elämästään. (Laine 2005, 10-11.) Emotionaalinen ja sosiaalinen kompetenssi eli kyky, joista puhutaan myös sosioemotionaalisenä kompetenssinä, liittyvät tiukasti toisiinsa ja ovat perustana vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten suhteiden syntyyn ja kehitykseen (Laine 2005, 64).

4.2.1 Sosiaalinen kompetenssi

Sosiaalisten suhteiden muuttuessa nuoruudessa, vanhempien merkitys vähenee ja kavereiden merkitys puolestaan kasvaa. Nuori viettää aikaa enemmän kavereidensa, kuin vanhempiensa kanssa ja irtautuminen lapsuuden ympäristöstä alkaa hiljalleen. Sosiaalisten suhteiden kenttä laajenee ja tätä kautta myös sosiaalinen ympäristö muuttuu. (Aapola 1999, 76; Nurmi ym. 131.)

Sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan kykyä oppia, ymmärtää ja tulkita sosiaalisia tilanteita niin, että vuorovaikutus tapahtuu yhteiskunnan vaatimien normien puitteissa. Vuorovaikutustaitojen lisäksi sosiaalisella kompetenssilla tarkoitetaan yksilön kykyä ilmaista tunteensa tilanteeseen sopivalla tavalla. (Junttila 2010, 35-37; Mäntynen 2007, 24-25.) Tämä vaatii nuorelta paljon, sillä hän joutuu hillitsemään itseään erottelemalla tunteidensa ja tekojensa syitä ja seurauksia.

Lapsuusajan sosiaalisella käyttäytymisellä on havaittu olevan yhteyksiä aikuisuuden sosiaalisten tilanteiden hallinnassa. Akatemiaprofessori Lea Pulkkinen on tutkinut lapsuuden ongelmakäyttäytymisen vaikutuksia aikuisiän syrjäytymiseen projektissa Lapsesta Aikuiseksi jo vuodesta 1968. Tieteellisen seurain valtuuskunnan julkaisussa Tieteessä tapahtuu (5/2001) Pulkkinen kirjoittaa artikkelissaan Lapsesta aikuiseksi - miten ehkäistä työelämästä syrjäytymistä?, että erityisesti aggressiivisella käyttäytymisellä on vaikutuksia myöhempään pitkäaikaistyöttömyyteen. (Pulkkinen 5/2001.) Puolimatka lähestyy aihetta toisesta näkökulmasta ja kirjoittaa siitä, kuinka hyveellisyys sekä tasapainoinen minäkuvan ja maailmankuvan rakentuminen ovat onnellisuuden mahdollistajat teoksessaan Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat - minuuden rakentamisen filosofia. (Puolimatka 1999, 39-41.) Sosiaalisella vahvistamisella on siis kauaskantoisia vaikutuksia. Sitä tulisikin tehdä jo varhain, jotta parhaat tulokset saavutettaisiin.

4.2.2 Emotionaalinen kompetenssi

Emotionaalinen kompetenssi tarkoittaa yksilön kykyä tunnistaa ja käsitellä niin omia, kuin toistenkin tunteita sekä osata toimia niiden vaatimalla tavalla. Sen lähtökohdaksi on itsetuntemus ja ulkopuoliseksi asettautuminen, joka saattaa nuorille olla erittäin haasteellista. Yksilön tulee ensin tunnistaa omia tunneyhteyksiään, jotta voi tulkita toisen käyttäytymistä ja yrittää sitä kautta samaistua siihen. Tunteiden tunnistaminen toisesta ihmisestä vaatii empatiakykyä ja kykyä samaistua toisen tunnekokemuksiin. Sitä paremmin, mitä yksilö pystyy säätelemään emotionaalisia reaktioitaan sosiaalisissa tilanteissa, sitä yleisemmin hän pystyy reagoimaan negatiivisiin tilanteisiin myönteisesti. Jos tunnesäätely on heikkoa yksilö reagoi tilanteisiin usein negatiivisella purkauksella. (Laine 2005, 64-65.)

Heikko emotionaalinen kompetenssi ennustaa usein myös heikkoa pärjäämistä sosiaalisella kentällä, kuten esimerkiksi työelämässä. Nykyään erilaisten tutkimusten pohjalta on katsottu, että sekä rationaalinen, että emotionaalinen osaaminen ovat yhtä tärkeitä elämässä pärjäämisen kannalta. (Laine 2005, 66.)

4.3 Nuorten sosioemotionaalinen vahvistaminen tunnekasvatuksen avulla

Tunnekasvatuksella tarkoitetaan tunneälykkyyden kehityksen tukemista erilaisin tunnetaitoja vahvistavien harjoitteiden avulla (Goleman 1995, 42-55). Tunteisiin eli emotioihin ei suoranaisesti pystytä vaikuttamaan, niiden ollessa subjektiivisia ja monikerroksisia kokemuksia, mutta tutkijoiden keskuudessa ollaan kuitenkin suhteellisen yhtä mieltä siitä, että tunteiden tunnistamiseen ja ilmaisuun voidaan vaikuttaa tunnekasvatuksen avulla (Puolimatka 2004, 41-42). Tunnekasvatus pyrkii osaltaan vaikuttamaan erilaisiin ”acting out”

ongelmiin, jotka syntyvät tunteiden patoamisesta ja epäsosialisesta tunneilmaisusta. Omana itsenään toimimista saattavat rajoittaa kykenemättömyys omien tunteiden, tarpeiden ja mielipiteiden sekä arvojen, moraalin ja unelmien tunnistamiseen sekä ilmaisuun. Tämän tunnistamisen ja ilmaisun puutteellisuuden takana ovat usein miten erilaiset negatiiviset ja kielteiset tunteet itsestä, jotka ovat saattaneet syntyä esimerkiksi turvattomassa kasvuympäristössä kuten, lapsuuden kodissa tai nuoruusiän vertaisryhmässä, kuten olen jo aiemmin selvittänyt. Tunnekasvatuksellisten harjoitteiden tarkoituksena on vahvistaa minuutta sekä omana itsenä toimimista, auttaa tunnistamaan oman kehon erilaisia tuntemuksia, ja sitä kautta hallitsemaan niitä. (Aalto 2000, 15-24.) Tunneälykkyyttä voidaan opiskella samalla tavalla, kuin muitakin taitoja.

Tunnekasvatusmenetelmät ovat tunteiden tunnistamiseen, sanoittamiseen ja ilmaisuun ohjaavaa valvottua tekemistä, joiden avulla yksilö, tässä tapauksessa nuori oppii uusia toimintamalleja ja selviytymiskeinoja. Niillä voidaan vaikuttaa yksilön minäkuvan, itsetunnon, vuorovaikutustaidon, moraalin sekä empatiakyvyn muodostumiseen teemoittelemalla harjoitteet jotakin tiettyä tarkoitusta varten. (Aalto 2000.)

4.3.1 Turvallisen ryhmän ja ohjaajan merkitys tunnekasvatuksessa

Tunteiden käsittelemisen, ymmärtämisen sekä ilmaisemisen kehittyminen vaatii tunnetaitojen opettelua - omien tunteiden kohtaamista sekä niiden tunnistamista. Tunteista puhuminen ja niiden ilmaiseminen tapahtuu parhaiten turvallisessa ympäristössä. Kun turvallisessa ympäristössä saa harjoitella miltä tuntuu olla iloinen, surullinen, vihainen, kateellinen tai häpeissään, oppii niitä käyttämään hallitusti myös turvallisen ryhmän ulkopuolella. (Opetushallitus 2010; Pietiäinen 2001, 29.)

Turvallinen ryhmä nostaa esiin parhaat puolemmet ja kehittää myös niitä piirteitä, joita olemme lähtökohtaisesti pitäneet heikkoina. Turvallisen ryhmän sallivassa ilmapiirissä saamme olla oma itsemme ja uskallamme ilmaista kaikkia tunteitamme ja mielipiteitämme. Turvallisessa ryhmässä uskallus oman itsensä ilmaisemiseen kasvaa ja uskallamme ilmaista sellaisia asioita, joihin emme tienneet olevamme kykeneviä. (Aalto 2000, 17.)

Avaimet turvallisen ryhmän luomiseen, ovat ohjaajalla. Hänen tulee huomioida ryhmän jäsenten lähtökohtaiset tasot, persoonallisuuden piirteet sekä jännitteet ryhmän jäsenten välillä. Ryhmädynamiikalla on merkitystä ryhmän turvallisuuden kehittymiseen. Jos ryhmä jää turvattomaksi, käsiteltyjen asioiden syvyys jää asiatasolle, eikä näin ollen aja tunnekasvatuksen asiaa. Turvattomassa ryhmässä vallitsevana elementtinä on pelko, kun turvallisessa ryhmässä vallitsevat luottamus, avoimuus ja hyväksyntä. (Aalto 2000, 81-89.)

Ohjaajan ja kasvattajan rooli on tunnetaitoja opettaessa erittäin merkittävä. Läsnäolo, avoimuus, tuen antaminen sekä sitoutuminen luovat turvallisuuden tunteita, joita tunnekasvatus edellyttää. Myös ohjaajan oma heittäytyminen harjoitteisiin mukaan tuo ohjattaville turvallisuuden tunteita ja toimii esimerkkinä. Teeskentely ei mene läpi, sillä epäaidon kohtaamisen nuori vaistoa välittömästi. Ilmaistessaan tunteidensa merkityksiä narratiivisen kerronnan avulla nuori tulkitsee samalla tunteidensa syvyyttä, jolloin ohjaajan on suhtauduttava kerrontaan tarvittavalla vakavuudella. Merkityksen antaminen tunteille on pohjana nuoren minuuden rakentumiselle. Näiden itsetulkintojen ja saamansa palautteen kautta yksilö luo kuvaa itsestään. Nuoren itsetunnon tukeminen sekä terve suoritukseen sitoutumaton kehuminen kehittää ihmisen käsitystä itsestään sekä omista kyvyistään positiiviseen suuntaan, sekä poistaa negatiivisia käsityksiä omista taidoista. Kasvattajan tehtävä on tukea nuoren minuutta ja itsetuntoa sekä ohjata yksilön persoonallisuuden kehittymistä niin, että hän saa ja uskaltaa ilmaista kaikkia tunteitaan. Tämän uskalluksen synnyttää terve kiintymys- ja luottamussuhde turvalliseen aikuiseen sekä turvallinen ryhmä. (Aalto 2000, 16-17; Laine 2005, 11; Puolimatka 1999, 65.)

Ohjaajan tulee tunnistaa myös omien tunnetaitojensa vahvuudet ja heikkoudet, jotta hän voi toimia kasvattajana. Jos ohjaaja ei tunnista tai myönnä omia kielteisiä tunteitaan tai pysty käsittelemään niitä, hänen on myös vaikea kohdata lapsen tai nuoren kipua, ahdistusta tai surua. Jos ohjaaja ei tunnista omia tunteitaan, hän ei voi vaatia sitä nuoreltakaan. (Puolimatka 1999, 66-68.)

Kun turvallisen ympäristön syntymistä ei lapsen kehityksen aikana ole tapahtunut, eikä tunteiden käsittelylle ja ilmaisemiselle ole annettu tilaa, tunnetaidot saattavat jäädä heikoiksi. Tunne-elämän taso jää jälkeen fyysistä ikävaiheisiin liittyvää kehitystä ja vaikuttaa näin ollen muihin kehittymisen osa-alueisiin. Nuorisotyössä ja kasvattajana tulee ottaa huomioon lapsen ja nuoren yksilöllisyys kokonaisvaltaisesti, ja kun pyritään vaikuttamaan yksilön tunne-elämän haasteisiin tulee yksilön sijaan pyrkiä vaikuttamaan ympäristöön. (Konu 2010, 13; Opetushallitus 2010.) Nuoren tunnetaitojen ollessa heikkoja, paras tapa lähteä vahvistamaan niitä on pienryhmässä tapahtuva sosiaalinen vahvistaminen tunnekasvatusmenetelmien avulla. Jos tavalliset tunteiden tunnistamiseen, ilmaisemiseen, hallintaan ja kontrolloimiseen ohjaavat tunnekasvatusmenetelmät eivät toimi on syytä pohtia muita, yleensä korjaavia menetelmiä. Esimerkiksi aggressiivisesti käyttäytyville, epäsosiaalisille ja vetäytyville nuorille on olemassa Yhdysvalloista lähtöisin oleva ja laajemmin Euroopassa tutkittu, kehitetty sekä sittemmin käytetty vihanhallintaohjelma Aggression Replacement Training (ART). Aggression Replacement Trainingissä pyritään vahvistamaan nimenomaan nuoren sosiaalista asemaa ja kehittämään itsehillinnän taitoa sekä moraalista ajattelua. ART -ohjelman perustana on ajatus siitä, että yhteisön hyväksymää ajattelutapaa voidaan opettaa ja siinä voi kehittyä. ART:ssa toiminta tapahtuu pienryhmissä

ja sitä tehdään kolmella eri tasolla, joita ovat tunnetaso, käyttäytymisen taso ja arvojen ja ajattelun taso. (Suomen ART ry.)

4.3.2 Tunnekasvatuksen toimintaympäristöt

Nuorisotyön näkökulmasta nuorten sosioemotionaaliseen vahvistamiseen voidaan vaikuttaa parhaiten sosiaalisen nuorisotyön avulla. Sosiaalinen nuorisotyö käsitteenä liittyy lasten ja nuorten varhaiseen osallistamiseen sekä yhteisöllisyyteen. Sosiaalisen nuorisotyön yleisin toimintamuoto on kohdennettu, tavoitteellinen pienryhmätoiminta, jonka on katsottu olevan lapsen ja nuoren kehittymisen vahvimpia tukijoita. (Heikkilä&Karppinen 2004, 11-12; Nokelainen&Toikander 2006, 12-30.) Pienryhmälle ominaista on osallistujien aktiivisuus ja sitoutuneisuus toimintaan, yhteisöllisyys ja tavoitteellisuus. Se tarjoaa sellaisen kehitysympäristön nuorelle, jossa on helppo ilmaista itseään, kehittyä ihmisenä ja tulla huomioituksi omana itsenään ohjaajien toimiessa aikuisen roolimalleina. (Nokelainen&Toikander 2006, 39-44.) Nuoret saavat ryhmästä monia elämänhallinnan valmiuksia sekä vertaistukea toisista nuorista. Pienryhmissä myös aikuinen on jatkuvasti läsnä, jolloin nuorten aikuisen seuran nälkä tyydyttyy. (Harinen, Heikura, Lehmus & Vallisto 2008, 16-25.)

Sosiaalinen nuorisotyö, jonka myös Nieminen määrittelee yhdeksi nuorisotyön funktioksi kirjoitelmassaan Vastavoiman hahmo (2007, 23), on syrjäytymistä ennaltaehkäisevää sekä korjaavaa työtä ja kohdentuu riskiryhmiin. Sosiaalinen nuorisotyö ei pyri leimaamaan toimintaa erityisryhmiin, vaikka sen tavoitteena on saada kohteekseen nuoria, jotka ovat erityisesti sosiaalisen nuorisotyön tarpeessa. Sosiaalinen nuorisotyö pyrkii tarttumaan ajankohtaisiin ja yhteiskunnallisiin ongelmiin, jotka näkyvät esimerkiksi koulunkäyntivaikeuksina, häiriökäyttäytymisenä, päihteiden käyttämisessä sekä rötöstelynä. (Linnossuo 2004, 5-7; Nieminen 2007, 23.) Tällaiseen häiriökäyttäytymiseen vaikuttavat monet eri tekijät. Nurmi ym. kirjoittavat teoksessaan Ihmisen psykologinen kehitys (2006), että murrosiässä hormonitason kohoamisella on todettu olevan yhteyksiä nuorten ongelmakäyttäytymiseen (Nurmi ym. 2006, 126.) Usein kuitenkin kyvyttömyys asettua toisen asemaan tunteakseen sympatiaa johtuu nuoren tunnetaitojen puutteellisuudesta ja itseilmaisun tukoksista. (Aalto 2000, 19-21; Joronen&Koski 2010, 7.)

Sosiaalinen nuorisotyö on yleensä myös toiminnallista. (Heikkilä&Karppinen 2004, 11-12.) Toiminnallisessa nuorisotyössä on otettava huomioon nuoren henkilökohtaiset voimavarat ja pyrittävä kehittämään ja tukemaan niitä. Toiminnan on myös oltava tavoitteellista ja ohjaajan mielestä nuorelle merkityksellistä tekemistä, jotta parhaat tulokset ehkäisevässä ja korjaavassa nuorisotyössä saavutettaisiin. (Linnossuo 2004, 5-7.) Toiminnallisuus käsitteenä ei myöskään ole niin yksiselitteinen miltä se kuulostaa, sillä kaikki toiminnallisuus ei auta

saavuttamaan sosiaalisia, kuntouttavia tai terapeuttisia vaikutuksia nuoren elämässä. (Honkonen 1999, 50-67.) Toiminnallisuus sosiaalisessa nuorisotyössä tarkoittaa voimavarakeskeistä ja voimavaroja tukevaa toimintamallia hyödyntävää toimintaa, joiden avulla yksilö vahvistuu kokonaisvaltaisesti. Työ on aina asiakaslähtöistä ja nuorten maailmankatsomuksesta rakentuvaa toimintaa. (Linnossuo 2004, 5-7.)

Sosiaalisen nuorisotyön yhdeksi toimintamuodoksi voidaan lukea myös seikkailu- ja elämyspedagogiikka, jota voidaan toteuttaa esimerkiksi leirimuodossa. Seikkailu- ja elämyspedagogiikkaa yhdistävät samat käytännön toiminnot, joita ovat sosiaalistamisleikit, ryhmän osallistaminen, yksilölliset haasteet sekä ulkoilmatoiminnot. Sosiaalistamisleikkien tarkoituksena on ryhmäyttää osallistujat ja poistaa erilaisia osallistumisen esteenä olevia tekijöitä muun muassa luottamusharjoitusten avulla. Osallistamisessa pyritään rohkaisemaan ryhmää selvittämään ongelmia ja tehtäviä yhdessä ryhmänä. (Telemäki 1998, 21.) Elämysten ja kokemusten kautta oppiminen on ihmiselle luontainen tapa omaksua asioita. Kasvatus seikkailun ja jännittävien elämysten avulla juontaa juurensa pitkälle historiaan, jolloin on oivallettu, että ihminen oppii parhaiten käytännön tilanteissa. (Telemäki 1998, 11-19.)

Leiriympäristö toimii tunnekasvatuksen mahdollistajana sen pitkäjännitteisyyden vuoksi. Pitkään yhdessä ollessaan nuorille syntyy luottamus niin ohjaajiin kuin toisiinsakin, mikä mahdollistaa tunnekasvatusmenetelmien käyttöä ja lisää niiden toimivuutta. Telemäki (1998) kuvaa teoksessaan Josef Kochin määritelmän seikkailukasvatuksen luonteesta (Telemäki 1998, 19-20), jonka tulee lähtökohtaisesti perustua aina vapaaehtoisuuteen ja omaan valintaan. Seikkailu on epävarmuutta sisältävää vapaa-ajan toimintaa, jonka lopputulosta ei voida ennalta arvioida. Siinä korostuu näin ollen erityisesti turvallisuus ja kontrolli sekä ohjaajan rooli. (Telemäki 1998, 11-20.)

4.3.3 Sukupuolen huomioiminen tunnekasvatuksessa

Sukupuoliroolit saattavat lokeroida eri sukupuolille ominaisia piirteitä, mutta niiden tunnistaminen on kehityksen tukemisessa tarpeellista. Sukupuolierityinen toiminta ei korosta sukupuolten välistä eriarvoisuutta - päinvastoin. Sukupuolierityinen nuorisotyö tiedostaa miten sukupuoli vaikuttaa yksilön kokemiseen ja sitä kautta elämään. Sukupuolisensitiivinen työ on sekä biologisen, että sosiaalisen sukupuolen huomioimista elämän eri osa-alueilla. Sukupuolisensitiivinen työ on ajankohtaista muun muassa biologisten erityispiirteiden, yksilöllisten erityispiirteiden sekä sosiaalisten erityispiirteiden huomioimisen kannalta. Biologisia erityispiirteitä ovat muun muassa fysiologia, hormonitoiminta ja genetiikka kun taas yksilöllisiin erityispiirteisiin kuuluu kasvatus, sosialisatio, subjektiivinen historia, kokemukset itsestä ja ympäristöstä sekä temperamentti. Sosiaalisina erityispiirteinä pidetään arvoja, normeja ja rooleja sekä kulttuuriperustaa. Kulttuuriperustana voi olla uskonto, ymmärrys

sukupuolesta, perinteet sekä traditiot, jotka eivät esimerkiksi hyväksy miesten ja naisten tasa-arvoista toimintaa, johon liittyy yhdessäolo. (Peitsalo 2009.)

Kun tavoitteena on yksilön sosiaalinen vahvistaminen juuri hänen omista lähtökohdistaan käsin on otettava huomioon tyttöjen ja poikien sukupuolierityisyys. Jos pohditaan perusteita kasvatuksen tärkeydelle, tulisi aihetta tarkastella laajemmasta näkökulmasta, eikä ajatella lyhytnäköisesti, että tytöillä ja pojilla on samat lähtökohdat. Nuorten pahoinvointiin vaikuttaa moni yhteiskunnallinen tekijä. Lastenpsykiatri Raisa Cacciatore erittelee poikien ja nuorten miesten pahoinvoinnin syitä tiivistelmässään *Aggressiokasvatus Tampereen miespäivillä* (2004). Cacciatoren mukaan kasvatuksella on suuri merkitys erilaisten ongelmien aiheuttajana. Kun sukupuolispesifi eli sukupuolierityinen osaaminen eri kasvatustilanteissa on puutteellista tai puuttuu kokonaan, ei nuorten ongelmiin osata kiinnittää tarpeellista huomiota. Usein poikien masennuksen oireet, kuten esimerkiksi häiriköinti, väkivalta ja päihteiden käyttö sivuutetaan lausahduksella ”pojat ovat poikia”, jolloin masennus jää hoitamatta. Nämä kulttuurilliset sanonnat juontavat juurensa julkiseen mieskuvaan, jonka murtaminen puolestaan tuo lisää paineita pojille. Pohdinta siitä, pitäisikö ottaa rehvasteleavan naistenmiehen rooli vai kiltin koti-isän rooli ja huoli siitä, millaisena muut nuoren näkevät, luovat monia ristiriitoja haavoittuvaisen nuoren elämään. (Cacciatore 2004; Tiihonen 2007, 77-82.) Lisääntyneet yksinhuoltajaperheiden määrät (Helsinki kaupungin tietokeskus 2009, 32), miesmallin puute tai niiden epärealistisuus esimerkiksi televisiossa voivat myös olla pahoinvoinnin syynä. Elämänhallinnan puute saattaa pahimmillaan aiheuttaa nuoren syrjäytymistä yhteiskunnasta. Tällöin nuoren kohdalla tarvitaan jälkihoitoa, joka tulee yhteiskunnalle ehkäisevää työtä kalliimmaksi. (Cacciatore 2004.)

Sukupuolisensitiivisessä pienryhmätoiminnassa tulisi korostaa elämänhallinnan taitoja, jotta pahoinvointi vähenisi. Sukupuolisensitiivisen työn toimintamuotoja voivat olla muun muassa erilaiset harrastuskerhot, jotka on suunnattu tietyille sukupuolelle, erilaiset sosiaalisen ja toiminnallisen nuorisotyön pienryhmätoiminnan muodot, leiritoiminta, nuorisojärjestötoiminta sekä koululiikunta. Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön avulla voidaan vähentää sukupuoliroolien aiheuttamaa jännitettä ja antaa samaa sukupuolta olevan ryhmän vertaistukea. Tämä korostuu erityisesti tunnekasvatusta toteuttaessa. Sen avulla voidaan myös tarkastella sukupuoleen liittyviä ominaisuuksia, viestejä ja muutoksia, joita esimerkiksi nuoruudessa tapahtuu ilman toisen sukupuolen läsnäoloa. (Peitsalo 2009.)

4.3.4 Monikulttuurisuuden huomioiminen tunnekasvatuksessa

Monikulttuurisuudella tarkoitetaan erilaisten kulttuurien läsnäoloa ja rinnakkuutta sekä niiden moninaisuuden huomioon ottamista. Monikulttuurisuudessa olennaista on myös vähemmistökulttuurien sulauttaminen osaksi yhteiskuntajärjestelmää ja demokratiaa. Sillä

pyritään takaamaan kaikille yhtäläiset oikeudet alkuperästä huolimatta. Kulttuurilla tarkoitetaan puolestaan tapoja ja arvostuksia, jotka on opittu perimätietona. Kulttuurilliset erot on syytä ottaa huomioon eri syntyperäisten henkilöiden kanssa työtä tehdessä, jotta ongelmilta ja väärinkäsityksiltä vältyttäisiin. (Honkasalo&Souto 2007, 115-119.)

Monikulttuurinen nuorisotyö käsittelee kulttuuria, arvoja, uskontoa, erilaisia ryhmiä, etnisyyttä ja kieliä sekä luo ymmärrystä ja tasapainoa niin, että nuoret pystyvät tulemaan toimeen kahden kulttuurin välillä. Se pyrkii osallistamaan nuoria oman yhteisön toimintoihin sekä yhteiskunnan kehitykseen riippumatta eroavaisuuksista ja moninaisuudesta. Useasti monikulttuurisuudesta puhuttaessa lähdetään tarkastelemaan erityisesti maahanmuuttajien kotoutumista ja heidän tilannettaan, vaikka monikulttuurisessa nuorisotyössä ei ole kyse ainoastaan maahanmuuttajien kanssa tehtävästä työstä. Toki maahanmuuttajataustaisten kohdalla tietynlaiset odotukset on hyvä tiedostaa ja huomioida, mutta monikulttuurisuuden käsite on paljon tätä laajempi. Monikulttuurisesta nuorisotyöstä keskusteltaessa ei pidä unohtaa myöskään suomalaisia monikulttuurisessa yhteiskunnassa eläviä nuoria. (Cantell 2000, 9; Honkasalo&Souto 2007, 115.)

Monikulttuurisuus nuorisotyössä tuo mukanaan myös paljon haasteita. Jo nuoruuden määritelmä itsessään ja ikään liittyvät siirtymä- ja kehitysvaiheet eri kulttuureissa saattavat olla huomattavan erilaisia. Suomalaisessa kulttuurissa ikä määrittelee hyvin pitkälle sen mikä missäkin iässä on sallittua ja mikä ei. On kuitenkin huomioitava, että muissa kulttuureissa ei biologisella iällä ole välttämättä niin paljoa painoarvoa, kuin länsimaisessa kulttuurissa. Joissakin itämaisissa kulttuureissa saatetaan nuoruuden kehitysvaihe jättää jopa kokonaan huomioimatta, sillä sitä pidetään länsimaalaisen yhteiskuntarakenteen mukanaan tuomana käsitteenä. Avioituminen nuorena tai jopa alaikäisenä saattaa länsimaalaisesta kuulostaa ei-hyväksyttävältä, mutta niissä kulttuureissa, joissa nuoruutta ei käsitetä kehitysvaiheeksi saatetaan avioitumalla siirtyä lapsuudesta suoraan aikuisuuteen. Päinvastoin länsimainen nuoruusajan kapinointi ja irtautuminen vanhemmista saattaa joissakin kulttuureissa tuntua absurdilta, sillä perheen hierarkia totetuu niissä erilailla. (Honkasalo&Souto 2007, 119-120.)

Honkasalo & Souto (2007) pohtivat teoksissaan monikulttuurisuuskysymyksiä. Heidän mukaansa monikulttuurisen nuorisotyön tulisi tarjota kaikille samanlaiset, tasavertaiset osallistumismahdollisuudet toimintaan, joka tarkoittaa esimerkiksi toiminnasta tiedottamista tarpeeksi monella kielellä ja monessa eri sosiaalisessa ympäristössä. Monet vähemmistökulttuureja koskevat tutkimukset ovat edellä mainittujen kirjoittajien mukaan osoittaneet, että esteenä toimintaan osallistumiselle voivat olla informatiivisen tiedon puute tai vaikeaselkoisuus, ennakkoluulot toiminnan sisällöstä, nuorten vanhempien kielteinen kanta esimerkiksi ”vääräuskoisten” parissa toimimiselle tai ryhmien väliset jännitteet. Siksi yhteistyöllä koulun sekä suoraan nuoren vanhempien kanssa on monesti parempi vaikutus,

kuin esimerkiksi internet- tai muilla satunnaisilla ilmoituksilla. (Honkalsalo&Souto 2007, 122; Keskisalo&Perho 2001.) Myös kokemukset Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä ovat osoittaneet, että sukupuolieriytetyllä toiminnalla on ollut positiivinen vaikutus mahanmuuttajanuorten tai maahanmuuttataustaisten nuorten osallistumiseen, koska tytöt ja pojat ovat pääsääntöisesti eriytyneissä toiminnassa. Varsinkin nuorten tyttöjen osallistuminen on kasvanut heidän vanhempensa tutustuttua toimintaan sekä luotuaan vuorovaikutussuhteen ohjaajan kanssa. Tyttöjä ja poikia koskevat heidän kulttuurissaan myös eri säännöt. Pojat pääsevät huomattavasti tyttöjä useammin erilaisiin toimintoihin tai leireille. (Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toimintakertomus 2009.)

Monikulttuurisessa nuorisotyössä, kuten muussakin nuorten kanssa tehtävässä työssä etenkin tunnekasvatuksen kentällä aikuisen rooli on tärkeä. Auktoriteettinä olo tuo työntekijälle tietynlaisia vastuita omasta käyttäytymisestään, jolla hän viestittää joko tietoisesti tai tiedostamattaan omia arvojaan ja asenteitaan. Tämä tapahtuu verbaalisen viestinnän lisäksi tekojen ja non-verbaalisen viestinnän avulla. (Cantell 2000, 101.)

5 TYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni aihetta tukeva kolmen päivän poikaleiri järjestettiin 7.-9.6.2010 Uutelan kämpällä Vuosaaren Skattanniemessä. Leiri toteutettiin osana Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön kesäajan toimintaa ja tila oltiin varattu jo edellisestä vuonna. Leirille osallistui viisi (5) 13-15 -vuotiasta Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön asiakkaana olevaa poikaa, jotka oltiin valittu leirille ilmoittautumisjärjestyksen perusteella. Pyrimme saamaan leirille eniten tukea tarvitsevia nuoria ja onnistuimmekin siinä. Suurin osa Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön asiakkaista on ulkomaalaistaustaisia, joten monikulttuurinen sekä kulttuurisensitiivinen ote leirillä korostui.

Leirille oli ilmoittautunut alunperin 6 poikaa, mutta yksi perui tulonsa viime hetkellä. Ohjaajina leirillä toimi lisäksi Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön 2 ohjaajaa sekä heidän toiminnassaan oleva miespuolinen työharjoittelija. Pojat olivat toisilleen entuudestaan tuttuja ja kaksi leirille osallistuneista pojista ovat veljeksiä. Myös kaikki ohjaajat olivat pojille ja toisilleen tuttuja.

5.1 Menetelmälliset valinnat

Teemme havaintoja jatkuvasti jokapäiväisessä elämässämme. Tutkimuksellisesti tarkkailusta puhutaan menetelmänä, kun keräämme aineistoa havainnoinnin menetelmää hyödyntäen. Kysely perustuu tarkentavan tiedon hankintaan meitä kiinnostavasta asiasta. Menetelmiä valittaessa on otettava huomioon tilanteeseen parhaiten sopiva tapa, jolla saadaan aikaan luotettavia tuloksia ja joiden avulla päästään laadittuun tavoitteeseen. Näiden edellä mainittujen lisäksi tutkimuksessa voi käyttää apuna myös päiväkirjamateriaalia tai valmiita arkistoja tutkittavasta aiheesta. Tutkimusmenetelmä koostuu niistä menetelmistä, joita tutkimuksessa käytetään. (Hirsijärvi ym. 2006, 172-173.)

Koska tarkoitukseni oli vahvistaa Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä käyvien 13-15 -vuotiaiden poikien tunnetaitoja sekä kokeilla leiritoiminnan ja pienryhmätoiminnan mahdollisuuksia tunnekasvatuksen kenttänä, päädyin yhdessä työelämäyhteistyökumppanieni kanssa järjestämään pienryhmäleirin osana Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön kesätoimintaa. Leirillä paras menetelmä tuottaa aineistoa on havainnoinnin eri muodot sekä välitön että välillinen palautteen keräys tutkittavasta aiheesta. Tunnetaitojen vahvistumista on näin lyhyellä aikavälillä lähes mahdotonta tutkia, mutta pienen ryhmäkoon ansiosta pystyn ohjaamisen lisäksi keskittymään havainnointiin sekä keräämään palautetta poikien kokemuksista ja mielipiteistä, joiden avulla voin hahmottaa menetelmien toimivuutta ja vaikuttavuutta.

5.2 Aineiston keruu

Käytin opinnäytetyöni aineiston hankinnassa pääosin osallistuvaa havainnointia. Osallistuvalla havainnoinnilla tarkoitetaan aineistonkeruutapaa, jossa tutkija osallistuu itse mukaan toimintaan (Eskola&Suoranta 1998, 99-104). Tarkastelin ja tein havaintoja tunnekasvatusmenetelmien toimivuudesta sekä mielekkyydestä järjestämäni leirin aikana. Lisäksi havainnoin poikien uskalluksen kehittymistä tunneilmaisussa. Kirjoitin muistiinpanoja välittömästi harjoitteiden jälkeen, kun ne olivat vielä tuoreessa muistissa. Havainnointi on kuitenkin hyvin työlästä, eikä se kerro sitä mitä silmä ei näe. Havainnointi on aina havainnoijan henkilökohtainen päätelmä siitä, miten hän jonkun tietyn tapahtuman näkee ja kokee. Hän ei voi yksin havaintojensa pohjalta vetää johtopäätöksiä näkemästään asiasta, vaan ne ovat aina havainnoijan omia tulkintoja tapahtuneesta. Siksi päätin ottaa avukseni tarkentavan strukturoidun kyselylomakkeen, jonka toteutin monivalintakysymyksin. Ensimmäisen palautekyselyn (Liite 1) toteutin heti leirin päätyttyä ja jälkipalautetta (Liite 2) keräsin pojilta kesän jälkeen, jolloin leiristä oli kulunut noin 4 kuukautta.

Kyselylomakkeessa on omat hyvät ja huonot puolensa. Tilanteessa ei olla suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, joten suora tiedonhankinta itse tilanteessa estyy. (Hirsijärvi&Hurme 2001, 34.) Olin kuitenkin suunnitellut kyselylomakkeeseen tarkentavia

kysymyksiä, jotta saisin lisäselvitystä tarvitsemiini teemoihin. Tilanne oli myös kysymyksille avoin, jolloin pojilla oli mahdollisuus selventää minulta heitä askarruttavia kohtia. Kyselylomakkeen toteutuksessa on otettava huomioon mahdollinen virhemarginaali. Tutkittava saattaa ymmärtää kysymykset eri tavalla, miten tutkija on ne tarkoittanut, jolloin kysymyksen merkitys muuttuu. Tämän vuoksi kävimme kysymykset tarkasti yhdessä läpi ennen varsinaista vastaamista, jolloin merkitykset pysyisivät mahdollisimman yhdenmukaisina. Opinnäytetyöni kohdalla koin kyselylomakkeen edukseni, sillä näin pystyisin palaamaan vastauksiin milloin tahansa. Koska aiheeni on osin aika arkaluontoinen, koin kyselylomakkeen etuna myös sen anonyymiteetin suojan. Tällöin pojat uskaltaisivat vastata mahdollisimman rehellisesti kysymyksiin, jotka koskevat esimerkiksi omien tunnetaitojen tai uskalluksen kehittymistä. Tällaisista asioista ääneen puhuminen joillakin murrosikäisillä pojilla saattaisi olla hyvinkin kiusallista. Kyselylomakkeen ollessa anonyymi, vastaajan ei myöskään tarvitse antaa sosiaalisesti suotuisia vastauksia. (Hirsijärvi&Hurme 2001, 35; Hirsijärvi ym. 2006, 172-173.)

Aineistoa opinnäytetyötäni varten olen edellä mainitun lisäksi saanut erinäisistä alan seminaareista sekä keskustelemalla Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön ohjaajien ja muiden nuorisoalalla työskentelevien sekä poika- ja miestyötä tekevien henkilöiden kanssa. Tunnekasvatusmenetelmiä olen käyttänyt pitkäjännitteisesti Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön tyttötyötä tehdessäni jo lähes vuoden ajan. Olemme työparini kanssa suunnitelleet toiminnan tavoitteelliseksi ja hyödyntäneet pienryhmissämme Mari Salmisen kokoamaa ja Kalliolan Nuorten julkaisemaan Tunne-Etsivää, joka on ollut käytössä myös peruskoulujen ja lukioiden terveystietotunneilla. Lisäksi olemme etsineet tunnekasvatukseen liittyviä menetelmiä muun muassa Mikko Aallon Ryppäystä ryhmäksi teoksesta sekä muista ajankohtaisista lähteistä. Samoja lähteitä hyödynsin myös materiaalipaketin sisältöä luodessani.

Koska olen toiminut Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä jo yli vuoden ajan, olen myös saanut kerättyä materiaalia opinnäytetyötäni varten koko tältä ajalta. Olen henkilökohtaisesti tutustunut poikaleirille osallistuneisiin poikiin, sekä heidän taustoihinsa, jolloin leirillä käyttämäni menetelmien toimivuutta ja vaikutusta nuoriin oli helpompi havainnoida. Olen ollut mukana poikaryhmissä vuoden 2009 syksyllä, jolloin aloitin Ammatillisten työmenetelmien työharjoittelun. Lisäksi olen ollut ohjaajana toiminnan järjestämissä avoimissa illoissa kerran viikossa. Avoimissa illoissa olen saanut mahdollisuuden tutustua niihin nuoriin, jotka eivät käy pienryhmissä. Pienryhmätoiminnan sekä avoimien iltojen rinnalla toimin ohjaajana myös jalkapallokerhossa keväällä 2010, jonka kävijöistä kaikki olivat Itä-Pasilalaisia poikia. Pitkäjänteinen työotteeni lisää osaltaan opinnäytetyöni uskottavuutta ja luotettavuutta.

5.3 Kohderyhmän valinta

Rajasin leirin Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toiminnassa käyvien nuorten 13-15 -vuotiaiden poikien pariin. Leirille osallistui viisi (5) poikaa, joista kolmella on somalialaiset juuret, yhdellä kiinalaistausta ja yksi pojista on kantasuomalainen. Intimiteettisuojausta taatakseni, en puhu pojista heidän omilla nimillään ja varon sellaisia kommentteja, joista heidät voitaisiin tunnistaa. Tekemäni rajausta oli tarpeellista tehdä, jotta pienryhmätoiminnan piirteet eli noin 5-12 henkilöä (Niemistö 2002, 59) saavutettaisiin, ja että kohderyhmä vastaisi asettamiani tavoitteita myös monikulttuurisesta poikatyöstä. Pyrimme valitsemaan yhdessä työelämäyhteistyökumppanini kanssa leirille sellaisia poikia, joille tunnekasvatuksellisista menetelmistä olisi eniten hyötyä. Osalla pojista, joiden toivoimme osallistuvan leirille, on pitkä lastensuojeluasiakkuushistoria sekä taustalla erilaisia rötöstelyitä ja kouluvaikeuksia. Tavoitteenani on tuoda tutuksi sellaisia toimintamenetelmiä, jotka pitkällä aikavälillä parantavat poikien sosioemotionaalisia taitoja, ryhmässä toimimista, muiden huomioon ottamista sekä vuorovaikutustaitoja.

5.4 Poikien tunnekasvatusta tukeva leiri

Leiriympäristönä toimiva Uutelan kämpppä sijaitsee Helsingin nuorisoasiainkeskuksen omistaman Meriharjun kurssikeskuksen vieressä Uutelan ulkoilu- ja luonnonsuojelualueella, ja on itsessään jo suojelun arvoinen kohde. Uutelan kämpppä on ainoastaan kesäkäytössä, sillä se on puulämmitteinen, eikä sinne tule vesijohtovettä. Kohteessa on kaksi pienempää makuuhuonetta, joissa kussakin on kolme sänkyä sekä yksi isompi tupahuone, jossa on myös kolme sänkyäpaikkaa. Rakennuksessa on pieni keittiö, jossa on puuhellan lisäksi kaasuliesi. Lisäksi terassilla on nuotiopaikka, johon on rakennettu kiinteä grilli. Uutelan kämpppä on kovin vaikuttavalla ja kauniilla paikalla aivan meren äärellä. Luonnonläheisyys antaa paikalle erityistä tunnelmallisuutta ja mahdollistaa luonnon hyödyntämisen harjoitteissa. Pihapiirissä, rannan tuntumassa on erillinen saunarakennus, johon kuuluu pukuhuone, pesutilat ja puulämmitteinen sauna.

Leirin ohjelma oli suunniteltu tavoitteisiin tähtääväksi toiminnalliseksi kokonaisuudeksi, jossa korostuivat tunne-ilmaisuun ohjaavien harjoitteiden lisäksi myös elämyksellinen kokeminen muun muassa seikkailun ja luonnossa toimimisen avulla sekä me-hengen syntyminen. Ohjelmaan oli myös jätetty tilaa mahdollisille muutoksille ja vapaalle oleilulle. Leirille suunnitellun tunnekasvatusohjelman lisäksi leirillä oli myös muuta toiminnallista yhdessä tekemistä, kuten pelailua, uintia, saunomista sekä yhteistä ruoanlaittoa. Lisäksi poikien omat toiveet vapaa-ajan toiminnasta otettiin leirillä huomioon.

Olimme ohjaajien kanssa sopineet etukäteen leiriä koskevissa palaverissa vastuualueista ja työnjaosta, jolloin jokaisella oli selkeä rooli leirillä. Kävimme palaverissa myös suunnittelemani harjoitteita läpi sekä pohdimme niiden toimivuutta kyseisten poikien kanssa. Toimin itse leirillä pääohjaajana tunnekasvatukseen ohjaavien menetelmien kohdalla, jotta myös oma osaamiseni ohjaajana kehittyisi. Kaikki leirillä toimineet ohjaajat olivat lisäksi myös harjoitteiden vetäjiä, osallistuivat toimintaan ja samanaikaisesti toimivat kanssani myös havainnoijan roolissa. Päivän päätteeksi kokoonnuimme yhdessä ohjaajien kanssa pohtimaan onnistumisia ja epäonnistumisia, joista kirjoitin myös muistiinpanoja.

5.4.1 Ensimmäinen päivä - Itseen, toisiin ja tunteisiin tutustuminen

Kun saavuimme Uutelan kämpälle noin puolita päivin, purimme ensimmäiseksi tavaramme, asetimme huoneisiin, tutustuimme hieman ympäristöön sekä söimme. Ensimmäiset kommentit paikasta olivat tyyliin: *"Yök, ulkovessa..."*, mutta toisaalta pienen paikkaan tutustumisen jälkeen pojat hyväksyivät paikan: *"Tääl on kaikki hyvin."* Huonejako sujui rauhallisissa merkeissä. Pojat saivat itse valita huonekaverinsa. Tuntui, että pojat olivat jo etukäteen sopineet, ketkä nukkuisivat samassa huoneessa. Kolme somalialaistaustaista poikaa nukkui yhdessä ja muut toisessa huoneessa. Kahtiajako oli selvä ja pääteltävissä jo etukäteen sen perusteella, että työhistoriani perusteella tiesin, ketkä ovat kaveruksia entuudestaan.

Leirin ensimmäisenä päivänä harjoitteet painottuivat ryhmän me-hengen luomiseen sekä tutustumiseen. Vaikka pojat tunsivatkin toisensa entuudestaan, oli leirin kokoonpano kuitenkin erilainen, missä pojat normaalisti viettäisivät aikaansa. Olin suunnitellut leirin alkuun lämmitteleviä, ryhmäytymiseen ohjaavia harjoitteita, jotta luottamus poikien ja ohjaajien välillä kasvaisi. Leikkimuotoisten harjoitteiden tarkoituksena oli poistaa estoja ja virittää poikien tunnelma leirin teemaan sopivaksi. Toiminnallisten tutustumisharjoitteiden avulla pojat saivat heti esimakua siitä, mitä tulemme leirillä tekemään.

Aloitimme varsinaisen leirin tutustumisharjoitteella kokoontuen laiturille, jossa jokainen sai kertoa itsestään sellaisia persoonallisuutensa piirteitä, jotka halusi jakaa muiden kanssa. Harjoitteessa pojat etsivät luonnosta vapaavalintaisen luontokappaleen, jonka avulla itsensä esittely tapahtui. Harjoite ei sujunut aivan odotusten mukaan, vaan tuntui, että itsensä esittelemisen sijaan pojilla oli tarve esittää jotakin roolia. Luulen, että pojat hakivat paikkaansa pelleilemällä, mutta kun kehotin heitä keskittymään he lopulta kuitenkin kertoivat itsestään jotakin. Aloituksen jälkeen laadimme leirille yhteiset ohjeet, joita jokainen sitoutui noudattamaan. Kun säännöt ovat yhdessä laadittuja ja esimerkiksi nuoren itsensä kirjoittamia, niitä on helpompi sitoutua noudattamaan. Keskustelimme myös leirin teemasta ja sen tarkoituksesta sekä siitä, että jokaisella on oikeus olla leirillä oma itsensä ja kaikkia

kunnioitettaisiin juuri sellaisina, kuin he ovat. Tämän jälkeen pojilla oli hetki vapaa-aikaa ja he käyttivät sen tutustumalla paikkaan.

Pienen tauon jälkeen kokosin pojat muuratun grillin ympärille penkeille istumaan. Kerroin, että seuraavan harjoitteen avulla tutustuisimme tunteisiin erittelemällä niitä. Ensin keskustelimme yhdessä siitä, millaisia tunteita voi olla olemassa ja miltä ne tuntuvat. Pohdiskelimme yhdessä tilanteita, jolloin voi esimerkiksi tuntea onnea tai häpeää ja siitä miltä tunteet tuntuvat. Esille nousi esimerkkejä muun muassa kilpailun voittamisen mukanaan tuomasta onnesta. Keskustelutuokion jälkeen jaoin pojille jokaiselle neljä tunnesanakorttia, joita vaihtelemalla heidän tuli kerätä itselleen sellaiset neljä tunnetta, joista itsellä olisi jokin kokemus. Poikien tuli liikkua määrätyllä alueella - tunteiden basaarilla - ja ”käydä kauppaa” tunteistaan. Lopuksi jokainen kertoi vuorollaan milloin ja miksi on tuntenut valitsemiaan tunteita. Olimme ohjaajina myös mukana harjoitteessa osoittaen sen olevan turvallinen. Tuntui, että se auttoi poikia osallistumaan. Pojat jaksoivat kertoa rauhassa oman osuutensa ja keskittyivät kuuntelemaan myös toisten vastauksia. Jotkut tunteet tuntuivat hankalilta kuvata, kuten esimerkiksi apea. Selittäessäni, mitä kyseinen tunne on, pojat yhdistivät tunteen kuitenkin heti johonkin tilanteeseen ja alkoivat keksiä esimerkkejä. Harjoitteen jälkeen saimme korttien avulla aikaan hyviä keskusteluja, vaikka tässä purkuvaiheessa pojat tuntuivatkin olevan jo levottomia ehkä uuden tilanteen mukanaan tuoman jännityksen takia.

Pääohjelmien välillä pojat saivat ehdottaa omia ideoitaan ohjelmasta ja se painottui usein jalkapallon peluuseen tai muuhun fyysiseen liikkumiseen. Näytti siltä, että koko ajan olisi pitänyt olla jotakin fyysistä tekemistä, ja he juoksentelivat ympäri Uutelan aluetta milloin krokettimailojen kanssa ja milloin tikkojen kanssa. Vaaratilanteiden välttämiseksi jouduimme kieltämään tikkojen heittelyn ja krocketin peluun ilman aikuisen valvontaa. Pojat tuntuivat ymmärtävän tilanteen hyvin ja tottelivat, kun kiellettiin.

Päivällisen jälkeen aloitimme päivän toisen varsinaisen ohjelmanumeron, joka oli ryhmätymiseen ohjaava ja me-henkeä nostattava seikkailurata. Rata oli rakennettu metsään, Uutelan kämpän läheisyyteen. Radan ideana oli ryhmänä toimiminen, mikä tuntui olevan pojille kova haaste, sillä he olisivat halunneet kilpailla toisiaan vastaan. Jouduin korostamaan monta kertaa, että seikkailurata ei ole kilpailu, muuta kuin itseään ja omia pelkojaan vastaan. Seikkailuradan toteutuksessa oli otettu huomioon rastien ohjeistuksien kerronnallisuus ja tarinallisuus, jotta jännitys ja hauskuus tehtäviin säilyisi. Kerroin myös, että seikkailuradan palkintona oli aarre, jonka löytymisen edellytyksenä oli kaikista rasteista yhdessä suoriutuminen. Rasteja oli yhteensä seitsemän ja viimeiseltä rastilta pojat saivat kartan, joka johdattaa heidät aarteen luo.

Ensimmäinen tehtävä oli ohjeiden antamiseen ja vastaanottamiseen sekä luottamukseen liittyvä haaste, jossa poikien tuli rakentaa palapeli niin, että rakentajat toimivat sokkona ohjeiden mukaan. Ne pojat, kenellä ei ollut silmät sidottuina antoivat ohjeita, mutta eivät saaneet itse koskea paloihin. Rakentajia oli kolme ja ohjeistajia kaksi. Harjoitus sujui hyvin ja alkukankeuden jälkeen palat saatiin kohdalleen. Tehtävässä ei ollut havaittavissa erityistä ryhmähengen syntyä, vaan lähinnä pojat tuntuivat odottavan, että pääsisivät jo ulos seikkailemaan ”kunnolla”. Välillä huomasin, että ohjeiden antaminen takkuili ja pojat eivät osanneet huomioida sitä, että toinen ei näe.

Toinen rasti oli ulkona. Siinä heitä ohjeistettiin peittämään seinässä olevat ”reiät” eli laput, niihin merkatuilla ruumiinosilla, joita tässä tapauksessa olivat kädet ja jalat. Jotkut rei’istä oli sijoitettu hyvinkin korkealle, jotta ryhmänä toimiminen korostuisi ja vaikeusaste säilyisi. Harjoitus tuntui aluksi kovin vaikealta ja oivaltaminen yhdessä tekemisestä vei kohtuuttomasti aikaa. Pienen vihjailun perusteella pojat kuitenkin ymmärsivät, että he eivät selviä haasteesta ilman, että toimivat ryhmänä ja tämän oivalluksen tapahduttua pojat saivat vihdoinkin tehtävän suoritettua nostamalla ja tukemalla toisiaan hankalissa asennoissa ollessaan. Vaikeasta haasteesta suoriutumista seurasivat tuuletukset, käsien paiskailu, taputukset ja halailu. Tuntui, että pojat olivat oivaltaneet ryhmätyöskentelyn idean.

Kolmas rasti oli hämähäkin verkko. Verkko oli pojille entuudestaan jonkin verran tuttu ja he alkoivat suorittaa tehtävää jokainen omalla tahollaan jo ennen ohjeistuksen alkua. Matkan varrella heille kuitenkin paljastui tehtävän hankaluus ja lopulta he malttoivatkin kuunnella ohjeen loppuun. Ohjeistimme poikia ensin miettimään ja sitten vasta tekemään, jotta tehtävä onnistuisi. Tarkoituksena oli päästä hämähäkin verkon läpi lankoja hipaisematta ja jokaista reikää vain kerran käyttämällä. Annoimme pojille uuden mahdollisuuden ja tällä kertaa he todella miettivät etukäteen. Yksi poika erottui selvästi joukon johtajaksi, mikä sopi myös muille pojille. He pohtivat yhdessä itsensä ja toistensa ominaisuuksia siitä, kuka suoriutuisi mistäkin reiästä parhaiten. Puheessa korostuivat toisten positiivisten ominaisuuksien kuvaus esimerkiksi: *”Mee sä tosta, kun sä oot niin ketterä...”* ja *”Sut me nostetaan tuolta ylhäältä, koska sä oot kaikista kevyin...”*. Alkuhätiäilystä huolimatta pojat selviytyivät rastista ryhmänä ja tuntuivat olevan innoissaan onnistumisesta.

Seuraavana rastina oli elämän lanka, jossa poikien oli tarkoitus seurata yhtenä ryhmänä puihin sidottua lankaa silmät sidottuina. Tehtävää hankaloitti se, että kun lanka loppui, poikien tuli suunnistaa kohti ohjaajan äänimerkkiä vain toisiinsa turvautuen. Otetta ei saanut irroittaa missään vaiheessa ja turvallisuutta korostettiin tehtävässä. Maasto oli valittu mahdollisimman turvalliseksi ja ohjaajat turvasivat poikien selustaa kävelemällä heidän vierellään. Rasti tuntui aluksi pojista pelottavalta, mutta he halusivat kuitenkin tehdä sen loppuun. Kaikilta varmistettiin ennen tehtävää, että silmien sitominen käy. Rasti sujui

rauhallisemmin, kuin kaksi edellistä, ehkä juuri sen vaatavuusasteen takia. Pojat myös ohjasivat toinen toisiaan rastin aikana ottamaan rauhallisesti: *"Älä mee niin lujaa, mua pelottaa..."*. Pojat saivat selvästi turvaa toisistaan ja vahvasta johtajasta, joka oli jo edellisessä rastissa noussut esille. Harjoitteen jälkeen pojat olivat selvästi innoissaan suoriuduttuaan siitä ja he alkoivat välittömästi purkaa harjoitetta keskenään. Tästä oli kuulemma hyvä lähteä seuraavalle rastille.

Viides rasti oli ongelmanratkaisua. Poikien tuli siirtää rajatulta alueelta "pommi" vain kahta köyttä käyttäen ja ilman, että astuvat jalalla alueelle. Pommina toimi limukori, joka tuli siis siirtää rajatulta alueelta kahden köydenpätkän avulla ilman, että sitä raahataan tai että se putoaa maahan. Harjoite oli kovin haastava, ja sen oivaltamiseen kului tovi. Yksi pojista kyllästyi tehtävään ja oli aikeissa lähteä takaisin Uutelan kämpälle. Ryhmän kannustuksesta hän kuitenkin jäi ja lopulta pommi saatiin siirrettyä alueelta yhteistoimin turvallisesti sivuun.

Seuraavaksi pojat joutuivat juoksuhiekan armoille tehtävässä, jossa kolmen limukorin avulla tuli päästä paikasta A, paikkaan B. Taktiikan hiomisessa meni jonkin aikaa, kunnes jo johtohahmoksi osoittautunut poika otti langat käsiinsä ja esitti ideansa muille. Korien liikuttelu alkoi ja sujuikin lopulta hyvin. Tuntui, että toisiin koskeminen ja lähekkäin oleminen oli pojille aluksi epämieluisaa, ehkä juuri siksi, että sitä pidetään kulttuurissamme feminiinisenä piirteenä. Lopulta lähekkäin olo osoittautui kuitenkin poikien eduksi tehtävässä. Vaikeutimme tehtävää sokeuttamalla yhden jäsenen sekä mykistämällä niin sanotun johtohahmon, mikä ei estänyt poikia suoriutumasta tehtävästä. Kukaan ei turhautunut ja hyvä henki säilyi läpi tehtävän. Ilo ja riemu oli suunnatonta, kun harjoite oli ohi.

Seuraava ja viimeinen rasti oli meressä oleva pulloposti, jonka haettuaan pojat saivat kartan aarteen luo. Vain yhden oli määrä hakea pullo. Poika, joka ei osallistunut pommi -tehtävään uhrautui hakemaan pullon omasta aloitteestaan. Uskon, että hän koki sen vastuukseen, sillä oli jättänyt ryhmän aikaisemmin pulaan. Muut kannustivat ja odottivat innolla, mitä pullosta paljastuisi. Nähtyään aarrekartan, pojat säntäsivät välittömästi etsimään aarretta. Kartan luku osoittautui kuitenkin vaikeammaksi, mitä olimme odottaneet, joten jouduimme antamaan muutamia vinkkejä aarteen sijainnista. Aarteena oli kylmälaukullinen limua, sipsiä ja karkkia, jotka pojat saivat nauttia iltasaunan yhteydessä. Poikien ilmeet olivat sanoinkuvaamattomia, kun he vihdoinkin löysivät aarteen.

Saunan jälkeen ohjelmassa oli vapaata pelailua vielä ennen päivän päätöstä, joka tapahtui iltanuotion äärellä. Paistoimme makkaroita, joka toisin tuntui olevan hieman liikaa keskittymisen kannalta. Tarkoituksenamme oli samalla jutella päivän tapahtumista ja jokainen sai sanoa, mikä oli parasta ja mikä ei niin hyvää. Seikkailurata näytti olevan

mielekästä muutamista vastoinkäymisistä huolimatta. Seikkailuradasta myös puhuttiin paljon ja kokemuksia vertailtiin keskenään. Erityisesti elämän lanka osoittautui päivän parhaaksi harjoitteeksi. Myös aamupäivän käyttäytymistä kommentoitiin parilla sanalla ja pojat totesivat itsekkin, että pelleily oli asiatonta. Iltanuotio oli hyvä keino purkaa päivän tapahtumia ja asioita, jotka olivat jääneet askarruttamaan mieltä. Näin saimme purettua yhdessä muun muassa harjoitteet ja illalla pimeässä henkilökohtaisistakin asioista avauduttiin herkemmin. Yhden pojan kokemus päivästä: *”Koko leiri on ollu tosi kiva, mä haluisin, et se jatkuis pidempään. Se, et ollaan täällä.”* Pojat antoivat sääntöjen noudattamisesta itselleen 7 pistettä 10:stä. Kello 23 nukkumaanmeno aika herätti aluksi pientä purnausta, mutta pojat sammuihin kuitenkin lähes välittömästi valojen sammuttamisen jälkeen. Päivä oli kuitenkin ollut tapahtumarikas meille kaikille. Ohjaajien kanssa vielä purimme päivää keskenämme ja totesimme sen menneen kokonaisuudessaan hyvin. Erityisesti olimme tyytyväisiä seikkailuradan onnistumiseen, vaikka itseäni mietitytti aluksi olisiko harjoite poikien mielestä liian lapsellinen.

5.4.2 Toinen päivä - Arvojen, tunteiden ja erilaisuuden kohtaaminen

Toisena päivänä pyrimme pääsemään hieman syvemmille persoonallisuuden tasoille keskustelemalla muun muassa arvoista. Pyrimme saamaan kosketusta tunteisiin myös mielikuvaharjoitteen avulla, jota hyödyntämällä pojilla olisi tulevaisuudessa keino motivoida ja kannustaa itseään johonkin tiettyyn päämäärään. Näissä harjoitteissa korostui omien arvojen ja ajatusten kyseenalaistaminen sekä muiden arvoista keskusteleminen ja niiden hyväksyminen. Tunteista puhuttaessa oli syytä kiinnittää huomiota siihen, että jokaisella on oma yksilöllinen tapansa kokea tunteita ja että niiden kokemiseen ei ole olemassa väärää tai oikeaa tapaa, jonka tein pojille selväksi. Tunteiden ja tekojen erojen merkitys olivat myös toisen päivän puheenaiheina.

Aloitimme toisen päivän aamupalan jälkeen fiilisjanalla, jotta tietäisimme millä tuulella kukin on eilisen päivän tapahtumien ja nukutun yön jälkeen. Olin valmistellut harjoitteen piirtämällä rantakallion päälle liidulla janan, jonka toisessa päässä oli + ja toisessa -. Ohjeistin poikia sijoittumaan janalla siihen kohtaan, joka parhaiten kuvaa sen hetkistä tunnetta tai mielialaa. Kaikki asettuivat lähemmäs janan +, kuin - päätä. Purkaessamme harjoitusta kaikki kokivat, että leiri on ollut siihen asti mukava, vaikka vähän väsyttikin ja sää oli huono. Asetuin itse myös janalle, jotta olisin pojille esimerkkinä. Asetuin janan positiiviseen päätäyn ja kerroin pojille, kuinka minusta on ollut hienoa toimia heidän ohjaajanaan, ja että olen nauttinut leirillä olosta juuri heidän persooniensa takia. Näytti, että pojat olivat otettu kommentistani.

Fiilisten jälkeen pelasimme poikien aloitteesta kirkon rottaa, jalkapalloa sekä lopuksi tsemppasimme toisiamme köyden vedossa. Kun tulimme takaisin Uutelan kämpälle aloimme valmistella lounasta. Lounaan jälkeen ilma alkoi selvitä, joten päätimme lähteä Aurinkolahden rantaan piknikille, vaikka emme olleet suunnitelleetkaan sitä alunperin ohjelmanumeroksi. Päätimme kuitenkin toteuttaa rannalla rentoutusharjoituksen, joka oli osa suunniteltua ohjelmaa. Lähistöllä ei ollut muita, joten tilanne oli rauhallinen ja otollinen rentoutukselle. Rentoutus oli mielikuvamatka omaan tunnemaailmaan. Harjoituksen aikana osan pojista oli kuitenkin hankala keskittyä ja muut kokivat, että harjoitus meni hihittelyn takia pieleen. Ohjaajien kanssa puhuimme myöhemmin illalla, että parempi ajoitus olisi ollut paikallaan. Vaikka tilanne oli rauhallinen, luulen, että parempia tuloksia näiden poikien kanssa saavutettaisiin pitkäjänteisellä ja säännöllisellä työotteella esimerkiksi osana pienryhmätoimintaa sellaisessa ympäristössä, missä heidän ei tarvitse miettiä mitä muut heistä ajattelevat. Myös harjoitteen tuttuus toisi pojille tunteen, että harjoitteeseen voi heittäytyä ilman, että tulee nolatuksi.

Uutelassa muutaman hullutteluleikin jälkeen lähdimme pohtimaan erilaisia arvoja. Keskustelimme taas muuratun grillin penkeillä siitä, mikä on arvo ja minkälaisia arvoja ihmisillä voi olla. Esille nousi myös arvojen taustat ja se voiko jokin arvo olla oikea, ja jokin arvo väärä. Toteutimme arvojen basaarin (Salminen, 2008) samalla tavalla, kuin eilisen tunteiden basaarin, joten harjoituksen idea oli pojille tuttu. Arvojen basaarissa jaoin pojille neljä arvokorttia, joissa oli jokaisessa oli yksi arvo, esimerkiksi ”ominaisuus havaita kaikki maailman katastrofit” tai ”täydellinen muisti”. Poikien keskittyminen arvoharjoitteeseen oli heikkoa, eivätkä he halunneet kukaan vaihtaa saamaansa korttia, vaikka siihen olisi ollut mahdollisuus. Tuntui, että he halusivat suoriutua harjoitteesta mahdollisimman nopeasti. Jokainen kertoi omien korttiansa väittämän ja perusteli sen lyhyesti. Sain pojat kuitenkin keskustelemaan siitä, miksi joku tietty arvo olisi tärkeä. Yksi poika kertoi, että haluaisi itselleen täydellisen muistin, koska voisi vaan lukea jonkun kirjan, jonka jälkeen muistaisi sen ulkoa. Heti perään hän totesi kuitenkin, että jos omaisi täydellisen muistin, muistaisi myös kaikki huonotkin kokemukset. Eräs poika halusi elää uudelleen sen hetken kun oli lapsena käynyt kotimaassaan, jotta muistaisi sen. Taito käsitellä tunteita korostui myös keskusteluissamme. Eräs poika totesi omien sanojensa mukaan, että *”On tärkeä osata käsitellä tunteita, ettei tuu ihan fucked up kid.”* Hyviä konsteja hallita tunteitaan on yhden pojan mielestä laskea esimerkiksi kymmeneen. Korttien avulla yhdeksi keskustelun aiheeksemme nousi myös pelko. Poikien mielestä on joskus hyvä, että pelkää ja joskus huono: *”Jos pelkää lastensa puolesta ni voi pelastaa ne...”* tai *”Jos pelkää kyytä, ei mee sen lähelle...”* Pojilta tuli hyviä kommentteja siihen saakka, kunnes keskittyminen herpaantui. Puhuimme ohjaajien kanssa, että harjoitus toimisi paremmin esimerkiksi hämärässä ja kynttilän valossa, jolloin tunnelma on oikein viritetty. Tuntuu, että pojat eivät uskalla kertoa itsestään liian henkilökohtaisia asioita siinä pelossa, että nolaisivat toisensa samanikäisten

poikien silmissä. Kahdenkeskisissä tilanteissa pojat olivat kukin täysin erilaisia, kuin ryhmätilanteissa, vaikka ryhmän jäsenet olivatkin toisilleen entuudestaan tuttuja, eikä sen pitäisi estää heidän ilmaisuaan.

Arvoharjoitteen jälkeen teimme yhdessä päivällistä, jonka jälkeen aloimme lämmittää saunaa. Saunomisen ja vapaan oleilun jälkeen paistoimme ulkogrillissä lettuja ja kävimme päivän tapahtumia jälleen yhdessä läpi. Mielikuvamatka ei saanut kovin lämpöistä vastaanottoa, mutta luulen, että pojat oppisivat ajan kanssa rentoutumaan harjoitteessa. Keskustelimme myös parhaista kesämuistoista, jotka pojilla liittyivät järjestäen Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toiminnan pariin. Hiljennyimme muistelemaan myös ikäviä asioita. Ne oli tarkoitus hävittää mielestämme polttamalla ne nuotiolla. Ohjeistin poikia kirjoittamaan juuri pohtimansa ikävä kokemus paperille, jonka jälkeen jokainen sai heittää ikävän kokemuksensa nuotioon palamaan merkiksi siitä, että muisto on nyt poissa. Huomasin, että pojat todella miettivät omia kokemuksiaan, sillä yleinen hätäily oli nyt poissa. Pian ikävien muistojen polttamisen jälkeen pojat halusivat kuitenkin jo sisälle, sillä hyttyset tuntuivat häiritsevän iltanuotiohetkeämme. Pelasimme ennen nukkumaan menoa sisällä vielä pantomiimialiasta, jonka pojat muistivat jo aikaisemmalta leiriltä. Siinä oli tarkoitus matkia lapussa lukevaa asiaa tai olentoa ilman ääntelyä muiden samalla arvaillessa. Leikki oli hauska ja nauroimme paljon. Hauska tunnelma oli hyvä lopetus leirin toiselle ja viimeiselle illalle. Leikissä pojat uskaltautuivat jo heittäytyä roolin vietäviksi ja sitä oli hauska katsella. Tunnelma oli vapautunut.

5.4.3 Kolmas päivä - Leirin lopetus ja palautteen anto

Aloitimme kolmannen päivän käymällä sen hetkisiä tunteita läpi aamupalapöydässä. Kaikki olivat nukkuneet hyvin, olivat hyvän tuulisia ja laskivat leikkiä. Ainoa asia, joka tuntui harmittavan kaikkia oli se, että leiri loppuisi tänään. Uutelan siivoamisen jälkeen keräsin pojilta palautetta leiristä toiminnallisesti sekä kyselylomakkeen (Liite 1) avulla. Pojat jakoivat palautteen keruussa odottaa ohjeitani ja he täyttivät ne rauhallisesti ja pitkään pohtien. Toiminnallisessa kyselyssä olin liimannut seinälle kaksi lappua, joissa toisessa luki ”Leirillä parasta oli...” ja toisessa ”Leirillä ikävintä oli...”. Jaoin pojille jokaiselle neljä post-it lappua, joihin he saivat kirjoittaa leirin ruusut ja risut. Eniten lappuja kertyi positiivisten kokemusten lappuun. Toiminnallisessa palautteessa yhtenäiseksi plussaksi erottuivat seikkailurata, ohjaajien vetämät harjoitteet sekä jalkapallon peluu ja miinukseksi pojat mainitsivat aikaiset herätykset ja hyttyset.

Palautteen jälkeen kevensimme tunnelmaa suklaaleikillä. Siinä on materiaalina noppa, veitsi ja haarukka, pipo ja hanskat sekä sanomalehteen kääritty suklaalevy. Tarkoituksena on heittää nopalla silmäluku kuusi, jonka heitettyään henkilön tulee pukea päälleen hanskat ja

pipo, sitten tarttua veitseen ja haarukkaan ja ryhtyä avaamaan suklaata. Hän saa jatkaa niin pitkään kunnes joku muu heittää numeron kuusi ja vuoro siirtyy hänelle. Leikki on hulvaton nopeuspeli ja yleensä kaikki saavat suklaata syödäkseen. Tämä on ollut perinteenä leirien lopussa, joten halusin ottaa sen mukaan tällekin leirille sen tuttuuden takia. Pojat näyttivät innostuneilta ja olivat innoissaan, kun kerrankin kilpailtiin.

Palkintona hyvin menneestä leiristä pysähdyimme kotimatalla hampurilaisravintolaan syömään lounasta. Tunnelma oli hieman haikea ja juttelimme koko matkan leirillä tapahtuneista asioista ja tulevan kesän muista suunnitelmista. Tilanne oli kovin välitön ja rauhallinen, vaikka olimmekin metrossa muiden ihmisten ympäröimänä. Tunsin, että leiri oli onnistunut kokonaisuutena hyvin, muutamaa kohtaa lukuun ottamatta. Muutama poika tuli leirin päätteeksi vielä halaamaan kiitokseksi. Se tuntui itsestäni mukavalta.

6 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tieteellistä tutkimusta toteutettaessa tärkeässä asemassa ovat tutkimuseettiset periaatteet, jotka alkavat jo tutkimuskysymysten tai oman toiminnallisen työni kohdalla tavoitteiden asettamisesta aina tutkimuksen julkistamiseen saakka (Kuula 2006, 77-86, 93-95, 101-108; Lagström, Pösö, Rutanen&Vehkalahti 2010, 14-17). Vasta kun tutkija tunnistaa tutkimuksen eettiset ongelmat, hän voi tehdä eettisesti asiallista tutkimusta. Eskola ja Suoranta (1998) luetteloivat tutkimukseen liittyviä eettisiä ongelmia Suojasen näkemyksen perusteella. Ensinnäkin ongelmana voi olla tutkimuslupaan liittyvät kysymykset, tutkimuksen aineiston keruuseen liittyvät ongelmat, tutkimuskohteen suojeleminen, tutkittavien osallistuminen sekä tutkimuksesta tiedottaminen. (Eskola&Suoranta 1998, 52-53.) Tutkimuseettisten ohjeiden mukaisesti pidän leirillä keräämäni aineistoa haastatteluineen salassa ulkopuolisilta ja hävitän materiaalin opinnäytetyöni valmistuttua.

Asiakkaiden kunnioitus, oikeus tulla kohdatuksi omana itsenään, itsemääräämisoikeus, osallistumisoikeus sekä yksityisyys ja suojeleminen kuuluvat sosiaalialan ammattieettisten ohjeiden piiriin. Lagström ym. kirjoittavat kirjassaan Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka (2010), että nykypäivänä lapsia ja nuoria koskevissa tutkimuksissa erityisesti lasten ja nuorten osallisuus ja kuuleminen on noussut merkittäväksi osaksi työn toteutusta ja luotettavuutta. Tällöin tulee huomioida tarkasti ikävaiheeseen liittyvät seikat, haavoittuvuus sekä lupakysymykset. Kaikkea tutkimusta ohjaavat yhteiskunnan käsitykset lapsuuden ja nuoruuden määritelmästä. (Lagström ym. 2010, 14-17.) Ikävaiheesta toiseen siirtyminen on prosessi, jonka ajankohtaa on hankala määritellä, sillä se on yksilöllistä. (Nurmi ym. 2006, 124.)

Tutkimuksen eettisyyttä pohtiessa on kuitenkin tärkeä hahmottaa mitkä iältään nuoren tutkittavan juridiset oikeudet tutkimuksen kulussa ovat. Onko nuori itse päätösvaltainen häntä koskevaan tutkimusluvan antamiseen vai tuleeko lupaa kysyä hänen huoltajiltaan. (Lagström ym. 2010, 14-17.)

Erityisesti lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä tärkeitä eettisyyden ja luotettavuuden kannalta on luottamuksellisen suhteen luominen tutkittaviin. Tutkimukseen liittyä heidän kohdallaan erityiskysymyksiä muun muassa tutkimusongelman asetteluun, tutkimusmenetelmien valintaan sekä havaintojen tulkintaan liittyvissä asioissa. Huoltajan suostumuksen edellytyksenä on lyhyt, mutta kattava kuvaus tutkimuksesta ja sen tavoitteista, siinä käytettävistä menetelmistä sekä toimintaympäristöstä. Samassa yhteydessä tulee myös selvittää miten tietoja käsitellään ja miten turvataan lasten ja nuorten yksityisyys ja tietojen turvallisuus. (Kuula 2006, 201-208; Lagström ym. 2010, 14-17.) Nämä seikat toteutuivat huoltajille lähettämässäni leirikutsussa (Liite 3), josta selviää tutkimukseni luonne. Oman työni kohdalla lupakyselyn selkokieliisyys ja ymmärrettävyys korostuivat, sillä osalla nuorten huoltajista Suomen kielen taito on heikkoa. Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä pyritään kohtaamaan lasten ja nuorten vanhempia kasvokkain, jotta väärilymmärryksiltä vältyttäisiin. Koska huoltajien tavoittaminen ei aina onnistu sovittuna hetkenä, sovimme, että Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön ohjaajat selventävät tutkimukseeni liittyviä kysymyksiä, mikäli niitä ilmenee. Maahanmuuttajataustaisten kanssa työtä tehdessä on huomioitava erityisesti luottamuksellisen suhteen synty, sillä kulttuurierojen takia nuorten pääseminen toimintaan saattaa olla tiukempaa kuin kantasuomalaisilla. Myös valokuvaamislupa on kysyttävä erikseen, sillä islaminuskossa kielletään kuvat. Tämä on kuitenkin perhe- ja klaanikohtaista. Kaikista Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä käyvistä lapsista ja nuorista on kuvauslupa. Varmistaakseni lupien voimassaolon, päätin kysyä luvan uudelleen (Liite 3). Huoltajien antamasta luvasta huolimatta on kuitenkin kunnioitettava nuorten itsemääräämisoikeutta ja ennen leiriä olenkin tehnyt nuorille selväksi, että kaikkeen toimintaan osallistuminen ja kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista. Osallistumaan pakottaminen saattaisi vääristää tutkimustuloksia enemmän, kuin se että ei osallistu.

Tutkimuksessa pyritään välttämään virheiden syntymistä, mutta silti tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Tämän vuoksi kaikissa tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa voidaan käyttää monia erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. (Hirsjärvi ym. 2006, 216.) Toiminnallisessa opinnäytetyössä korostuvat erityisesti toiminnan kuvaus ja arviointi.

7 MENETELMIEN VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

Leiri oli epäilemättä vahvistava kokemus pojille, niin keräämäni palautteen, kuin havainnointinikin perusteella. Vaikka lyhyellä kolmen päivän leirillä ja siellä käytettyjen menetelmien avulla ei yksilön persoonan eri ulottuvuuksia voitaisikaan todistetusti vahvistaa uskon, että leiri kokemuksena oli pojille kuitenkin mieluinen. Jo itse luonto toimintaympäristönä, eroten Itä-Pasilan kerrostalomiljööstä, oli pojille uutta. Pojat näyttivät siltä, että he nauttivat ympäristöstä täysin rinnoin, mutta välillä se tuntui vaikuttavan poikien keskittymiskykyynkin. Paikan valinta ei kuitenkaan olisi voinut olla parempi. Se, että saimme olla askeettisesti luonnon helmassa ja pienessä intiimissä ryhmässä tuntui pojista kertoman mukaan jännittävältä. Pojat olivat myös selvästi innostuneita harjoitteita kohtaan, vaikka aluksi pitikin aina vähän mutista niistä tyyliin ”*Ei jaksa*” ja ”*Mitä välii?*”. Innostuneisuus on mielestäni osoitus siitä, että menetelmät olivat ainakin jossain määrin mielenkiintoisia. Palautteen perusteella pojat olisivat myös loppujen lopuksi toivoneet vieläkin enemmän tunnekasvatukseen ohjaavia harjoitteita tai ohjaajien vetämiä hullutteluleikkejä, vaikka eivät aina antaneet niin heti ymmärtää. Poikien antaman palautteen perusteella voin myös tehdä jossain määrin johtopäätöksiä leirin ja siellä käytettyjen menetelmien vaikuttavuudesta heidän kehitykseensä.

Positiivisen palautteen ja poikien reaktioiden perusteella en epäile etteikö leiri toimisi tunnekasvatuksen kenttänä. Palautteen vaikuttavuus lisäksi muun muassa materiaalipaketin syntyyn oli merkittävä, sillä ideoin sitä eri tahoilta saamani palautteen perusteella. Sain palautetta materiaalipaketin sisällöstä leirille osallistuneiden poikien lisäksi Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön ohjaajilta sekä Kalliolan Nuorten nuorisotyönjohtajalta sekä kehittämispäälliköltä, minkä pohjalta olen tehnyt pakettiin ehdotetut muutokset. Materiaalipaketin vaikuttavuus poikien tunnekasvatukseen tulevaisuudessa on merkittävä, sillä se lähtee laajempaan levitykseen Kalliolan Nuorten poikatyön kentälle.

7.1 Pienryhmäleirin arviointi ja vaikuttavuus tunnekasvatusmenetelmänä

Kolmen päivän leiri tuntui kovin lyhyeltä ajalta intiimiin tunnekasvatusprosessiin, sillä leirillä tulee olla muutakin ohjelmaa, kuin pelkkää tunnekasvatusta. Halusin leirini avulla rikastuttaa myös poikien vapaa-ajan kokemuksia, jolloin ohjelmaan oli tarpeellista jättää tilaa myös yhdessäololle. Vapaa-ajalta takaisin tunnekasvatusmenetelmien pariin palaaminen vei pojilta kuitenkin paljon energiaa ja keskittyminen harjoitteisiin kärsi. Muuttamalla leiriä

rakenteellisesti tiiviimmäksi kokonaisuudeksi tunnekasvatuksen osalta toteuttamalla sitä esimerkiksi vain tiettyinä vuorokaudenaikana esimerkiksi iltaisin yhtenä pakettina, olisi ehkä saatu luotua toimivampi yhtenäinen kokonaisuus. Toisaalta leiriä pidentämällä oltaisiin myös ehkä saavutettu parempaa menestystä harjoitteiden onnistumisessa, sillä tarvittava tuttuus harjoitteissa olisi mahdollistunut paremmin. Se ei kuitenkaan valitettavasti ollut mahdollista, sillä paikka oli varattu vain kolmeksi päiväksi.

Leiri sujui kokonaisuudessaan ilman ongelmia, mikä oli minusta hieman yllättävääkin. Mitään suurempia kahinoita tai ongelmia ei syntynyt. Vaikka leiri oli selvästi pojille vaikuttava kokemus, emme kuitenkaan päässeet kovin syvällisille persoonallisuuden tasoille tunnekasvatuksenkaan avulla. Saimme aikaan hyviä keskusteluja, mutta tuntui, että pojat olivat kuitenkin jonkin verran varautuneita, eivätkä uskaltaneet paljastaa itsestään kovin henkilökohtaisia asioita. Osasy tähän voi olla se, että leirillä toimi kaksi naispuolista ohjaajaa, mitä sukupuolisensitiivisessä työssä yleensä vältetään. Mielestäni leiri tunnekasvatuksen kenttänä kuitenkin toimii, kunhan harjoitteet ovat oikein ajoitettuja ja tilanteeseen sopivia, kohderyhmälle suunniteltua toimintaa. Leirin ollessa tiivis ja pitkäkestoinen jakso, se soveltuu erittäin hyvin tunnekasvatuksessa vaadittavaan pitkäjänteiseen työotteeseen. Myös leirille tyypilliset elämyksien ja kokemusten kautta oppiminen ovat hyvä lisä tunnekasvatukseen. Sen ei tarvitse olla pelkkää pohdintaa ja tunteiden sanoittamista, vaan se voi tapahtua myös toiminnallisessa muodossa esimerkiksi seikkailussa.

7.2 Palautteen arviointi ja vaikuttavuus

Leirin tavoitteena oli tukea poikien tunnetaitojen kehittymistä, jotta heidän sosiaaliset taitonsa vahvistuisivat, ja jotta he oppisivat uusia keinoja itsensä ilmaisuun. Toteutin ensimmäisen palautekyselyn (Liite 1) heti leirin päätyttyä, jossa kysymykset painottuivat leirillä käytettyjen menetelmien arvioimiseen sekä leirillä käytettyjen menetelmien vaikuttavuuteen poikien tunnetaitojen omakohtaisessa kokemisessa. Lisäksi keräsin palautetta myös leirin toimivuudesta ajatellen jatkoa. Palautekysely oli toteutettu monivalintakysymysten avulla, joissa väittämiä piti arvioida asteikolla 1-5, jossa 1 = täysin eri mieltä, ja 5 = täysin samaa mieltä. Jälkipalautekyselyn (Liite 2) toteutin syyskuussa, jolloin leiristä oli kulunut jo muutama kuukausi. Jälkipalautekyselyn tarkoituksena oli selvittää kokivatko pojat tunnetaitojensa kehittyneen tai uusien toimintatapojen muodostuneen kesän jälkeisenä aikana.

Palautteen keräyksessä oli tärkeä huomioida poikien erilaiset lähtökohtaiset, ja monikulttuurisessa ympäristössä toimittaessa myös kielelliset tasot. Ennen palautelomakkeiden täyttämistä kävimme tapahtumia yhteisesti läpi ja mielikuvamatkustimme

leirin kulun alusta loppuun. Myös kysymysten merkitystä on pohdittu yhteisesti ennen varsinaista vastaamista, jotta väärinkäsityksiltä välttyttäisiin. Kyselyt on täytetty vapaamuotoisesti ja niiden aikana on saanut kysellä ja keskustella, jos on ollut jotakin epäselvyyksiä. Tilanne palautteen antamiseen oli rauhallinen ja niissä pyrittiin motivoimaan nuorta antamaan mahdollisimman rehellistä palautetta. Korostin nuorten roolia palautteen antajina työni luotettavuuden ja vaikuttavuuden arvioinnissa. Aikaa palautteiden antamiseen oli myös varattu riittävästi, jotta tilanne olisi mahdollisimman kiireetön ja luottavainen.

Jälkipalautekysely tapahtui Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön tiloissa Avoimen illan yhteydessä, jonne olin varannut tilan vain haastattelua varten. Kyselyn aikana pojille oli tarjolla karkkia ja limsaa, jotta tilanne olisi houkutteleva, mutta ei lahjova. Selitin pojille, mistä on kyse ja painotin taas vastausten rehellisyyden tärkeyttä. Ennen vastaamista kyselin parhaita muistoja leiristä. Kävimme myös yhdessä joitakin leirillä sattuneita asioita läpi ja muistelimme siellä olleita harjoitteita. Vaikka leiristä oli jo kulunut yllättävän pitkä aika, pojat tuntuivat muistavan leirin tapahtumia suhteellisen tarkasti. Palautetilanne oli rauhallinen ja juttelimme siinä sivussa muitakin kuulumisia. Sain sellaisen kuvan, että pojat pärjäävät hienosti.

Palautekyselyn vastauksissa ei ollut suurta hajontaa ja palaute leirin toimivuudesta oli kaikkiaan positiivista. Kukaan viidestä pojasta ei jättänyt vastaamatta kyselyyn ja kaikki suhtautuivat siihen tarvittavalla vakavuudella. Negatiivinen palaute painottui vain hyttysiin ja aikaisiin aamuerätyksiin.

Kyselyn avulla saatujen vastausten perusteella pojat kokivat leirin toimivaksi, koska se oli heidän mielestään hyvin toteutettu. Myös leirin toimintaympäristö Uutelan luonnonsuojelualueella oli Itä-Pasilassa asuville pojille mieluinen kokemus, kuten olin havainnoimalla tekemieni päätelmien avulla aiemmin jo päätellyt. Yksi pojista kirjoittikin palautteeseen, että *"Se oli mukava päästä arjesta pois ja rentoutumaan."* Leirin pienryhmätoiminnan muoto koettiin itsensä ilmaisun kannalta hyväksi ratkaisuksi, sillä pienessä ryhmässä on helpompi olla oma itsensä. Suurin osa pojista myös koki, että leiri auttoi heitä ymmärtämään ja käsittelemään omia tunteitaan. Vain yksi koki, ettei ollut oppinut itsestään mitään uutta.

Harjoitteiden mielekkyyttä arvioidessa, pojat olivat kokeneet toiminnalliset harjoitteet kiinnostavimmiksi, kuin tunteiden ja arvojen sanoittamiseen ohjaavat harjoitteet. Myös yhteisiä juttuhetkiä ja iltanuotiolla istuskelua ja rupattelua pidettiin mukavana toimintana. Koska tunteista puhumiseen ja niiden ilmaisuun ohjaavat harjoitteet olivat pojille uusia, ne saatettiin kokea haasteellisimmiksi, kuin toiminnalliset ja vapaammat harjoitteet. Palautteen avoimissa kohdissa suurin osa oli kuitenkin mielissään ohjaajien ohjaamasta toiminnasta ja

olisi toivonut sitä enemmänkin. Materiaalipakettiin kokoamani harjoitteet ovat olleet poikien mielestä leirillä toimivia harjoitteita. Niiden lisäksi olen lisännyt materiaalipakettiin myös Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön tyttötyössä käyttämiäni menetelmiä, joista osa on hieman pitkäjännitteisempiä. Palautteen perusteella en epäile, etteivätkö ne toimisi myös laajemmin poikatyössä.

Poikien vapaita kommentteja leiristä:

”Parasta oli leikit, mitkä ohjaajat keksi.”

”Minua jäi harmittamaan se, että ei ollut mitään kilpailuita, vaan piti toimia ryhmässä.”

”Ohjaajat olivat hyviä töissään. Ohjaus meni hyvin välillä olisi voinut olla tiukempia.”

”Ohjelmaa oli tarpeeksi, mutta olisi voinut olla enemmän.”

”Hieno leiri oli pojat ja Linda!”

Jälkipalautteessa toistuivat samat asiat, kuin välittömästi leirin tunnelmissa toteutetussa palautteessa. Jälkipalautteesta saa sen kuvan, että leiri oli todella jäänyt heidän mieleensä, sillä pojat vastasivat rauhallisesti kysymyksiin ja miettivät vastauksiaan pitkään. Kysely toteutettiin osana Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön Avointa iltaa, joka on nuorille vapaaehtoista toimintaa. Siksi varmuutta nuorten osallistumisesta toimintaan ei ollut, vaikka olinkin ilmoittanut jo etukäteen tulevani kyselylomakkeen kanssa paikalle kyseisenä keskiviikkona. Kaikki viisi poikaa kuitenkin tulivat paikalle, tosin eri aikaan, joten toteutin kyselyn jokaiselle yksitellen.

Edelleen pojat kokivat toiminnan mielekkääksi sekä toimintaympäristön, että leirillä käytettyjen menetelmien toimivuuden takia. Kyselystä tulee ilmi, että pienryhmätoiminta koettiin toimivana muotona, kun puhutaan syvemmistä persoonallisuuteen liittyvistä asioista, kuten arvoista ja tunteista. Tällöin oma uskaltaminen ja itsensä tuntemus kasvaa. Jälkipalautekyselyn perusteella leirillä käytetyt harjoitteet soveltuisivat poikien mielestä myös muille leireille tai muuhun toimintaan, ja he tulisivat mielellään vastaavalle leirille uudestaan.

Kommentteja leirin toimivuudesta:

”Leiri toimi hyvin kaikki kuuntelivat toisiaan, mutta olisi kiva jos sielä olisi niitä kilpailuita joita oli kyl mut olis saanu olla enemmän koska on kiva kilpailla toisia vastaan. Leirissä olis se vaikeet ku piti herätä aikaisin.”

”Kaikki toimi hyvin.”

Molemmissa palautekyselyissä korostuu pienryhmän merkitys turvallisen ryhmän muodostumisessa ja turvallisen ympäristön saavuttamisessa. Pienessä ryhmässä on helpompi olla oma itsensä ja ilmaista oman persoonansa kaikkia ulottuvuuksia, kuten muun muassa Aalto (2000) kirjoittaa teoksessaan Ryppäästä ryhmäksi. Palautteista voidaan päätellä, että pienryhmäleiri on sopiva muoto tunnekasvatusta järjestettäessä. Myös menetelmät, joita leirillä käytin, koettiin mieluisiksi ja toimiviksi, joten en epäilisi käyttää niitä muussa vastaavassa toiminnassa. Leirin runkoa suunniteltaessa on kuitenkin huomioitava jokaisen ryhmän yksilöllisyys sekä tavoitteet, jotta toiminta on nuorten etua palvelevaa.

7.3 Materiaalipaketin arviointi ja vaikuttavuus

Aloitin materiaalipaketin työstämisen vasta aivan työni loppuvaiheessa. Sain idean materiaalipaketin tekoon opinnäytetyötä kirjoittaessani, sillä oivalsin, että ilman konkreettista opasta menetelmät unohtuisivat ja työelämälähtöisyys työssäni ei toteutuisi. Materiaalipaketin avulla menetelmät, joita toivoisin nuorisotyössä ja erityisesti poikatyössä käytettävän, jäisivät elämään myöhempää käyttöä varten ja olisivat näin ollen helposti työntekijöiden saatavilla. Materiaalipaketin avulla saavuttaisin myös alkuperäisen tavoitteeni, joka liittyi tunnekasvatusmenetelmien käyttöönottoon Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön poikatyössä.

Harjoitteiden ideointi tapahtui kirjallisuuden, keskusteluissa esiin nousseiden aiheiden ja tarpeiden sekä leirille osallistuneiden poikien palautteen pohjalta. Lisäksi ideointiin on vaikuttanut oma kiinnostukseni aihetta kohtaan. Materiaalipaketin teoriaosaa hahmotellessani käytin hyväkseni opinnäytetyöni viitekehystä. Teoriaosuuden valmistuttua aloin suunnitella harjoitteita, joiden avulla yksilön sosioemotionaalista kehitystä voitaisiin tukea. Edellä mainitsemieni menetelmien lisäksi olen ideoinut harjoitteita tekemästäni sosiaalisesta ja toiminnallisesta nuorisotyöstä Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä.

Idea materiaalipaketin laajemmasta käytöstä Setlementtiliiton nuorisotyötä tekevien tahojen parissa lähti Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön vastaavalta ohjaajalta Maria Wikbergiltä. Ajatus valtakunnallisesta levityksestä sopii hyvin tavoitteeseeni saada menetelmät laajempaan käyttöön nuorisotyön kentällä. Tämä aiheutti kuitenkin paineita materiaalipaketin sisällöstä ja harjoitteiden toimivuudesta. Olen kuitenkin tyytyväinen lopputulokseen. Harjoitteet ovat helposti toteutettavissa ja muunneltavissa, joten niiden käyttö ei vaadi ohjaajalta mahdollisuuksia. Toki huolellinen valmistelu, ryhmän dynamiikan huomioon ottaminen sekä nuorten lähtökohtaiset tasoerot tulee toimintaa toteuttaessa miettiä tarkkaan. Myös toiminnan purku on erittäin tärkeää, jotta nuoren ajatukset eivät jää ”leijumaan”, vaan että hän saa ilmaista häntä askarruttavia mielipiteitä tai kysymyksiä, joita voidaan pohtia yhdessä joko ryhmän kanssa tai myöhemmin kahden kesken ohjaajan kanssa.

Harjoitteiden jälkeen on hyvä antaa nuorelle tilaa ja aikaa palautua. Menetelmät saattavat viedä paljon energiaa etenkin sellaiselle, joka ei ole tottunut harjoitteiden luonteeseen.

Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön ohjaajat pitivät palaverin materiaalipaketin arviointiin liittyen ja vastasivat yhteisesti kyselyyn (Liite 4) sähköpostin välityksellä, sillä emme löytäneet yhteistä aikaa materiaalipaketin yhdessä läpi käymiseen. Materiaalipakettia olivat arvioimassa myös Kalliolan Nuoret ry:n nuorisotyönjohtaja sekä kehittämissuunnittelija. Palaute materiaalipaketista oli hyvää ja yhtyi omaan näkemykseeni sen vaikuttavuudesta. Heidän mielestään se soveltui hyvin käytettäväksi osana sosiaalisen nuorisotyön pienryhmä- ja leiritoimintaa. Heidän mielestään materiaalipaketti on monipuolinen ja teoriaosuus kattava. Lisäksi sen rakenne on selkeä ja tehtävien kuvaus on helposti ymmärrettävissä. Tavoitteeni mukaisesti, sen koettiin antavan ideoita ja innostusta tunnekasvatusmenetelmien käyttöön.

Sain myös kuulla, että Kalliolan Nuoret ry:n nuorisotyönjohtaja sekä kehittämissuunnittelija olivat innostuneet materiaalipaketistani niin paljon, että he päättivät julkaista sen osaksi Kalliolan Nuorten poikatyötä. He toivoivat pieniä muutoksia koskien materiaalipaketin sisältöä ja palautteen pohjalta teinkin ehdotetut muutokset ja lähetin uuden version Itä-Pasilan sosiaaliseen nuorisotyöhön. Materiaalipakettini ulkoasu on opinnäytetyöni liitteenä pelkistetty, A4 kokoinen opas. Se eroaa kuitenkin lopullisesta painettavasta versiosta, jonka ulkoasusta Kalliolan Nuoret ry saa itse päättää. Painettuun versioon Kalliolan Nuoret ry palkkaa kuvittajan ja painatus laajempaan levitykseen tapahtuu heidän toimestaan.

7.4 Itsearviointi

Kokemukseni tekemästäni työstä Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä sekä muiden alan toimijoiden kanssa ovat rikastuttaneet opinnäytetyötäni, sillä olen saanut paljon ajatuksia ja ideoita erilaisista työmuodoista sekä käytännön työstä, jota ei kirjoista saa. Nuorisotyön yhteiskunnallinen vaikuttavuus sekä sen erilaiset toimintamuodot ovat myös selvinneet minulle viimeisen vuoden aikana. Olen saanut vinkkejä hyödyllisestä ja ajankohtaisesta nuorisotyön kirjallisuudesta työharjoittelujeni aikana sekä haalinut sitä myös itsenäisesti muun muassa Allianssin nuorisotiedon kirjastosta sekä internetistä. Käytännön monikulttuurinen, sosiaalinen, toiminnallinen ja sukupuolisensitiivinen pienryhmätyö on kuitenkin ammentanut minulle enemmän tietoa, kuin olen mistään muualta saanut. Koska minulle selvisi vasta myöhäisessä vaiheessa, mitä haluan tulevaisuudessa tehdä, koen, että sosionomi opinnot eivät ehkä olleet se paras vaihtoehto juuri sen laaja-alaisuuden takia. Tämän vuoksi opinnäytetyöni aiheen valinta oli erittäin onnistunut, sillä se vastaa kiinnostukseni kohdetta. Olen saanut prosessin aikana arvokasta tietoa niin työelämän käytänteistä kuin itsestäni.

Opinnäytetyöprosessi oli itselle varsinainen oppimisen paikka. En ehkä aluksi käsittänyt sen laajuutta ja haasteellisuutta, mutta se tuli kyllä prosessin aikana varsin selväksi. Oman haasteensa työhön toi myös se, että tein työn yksin ja se, että minulla oli tiukka aikataulu. Välillä tuntui, että olin myös henkisesti kovin yksin työni ja ajatusteni kanssa, sillä minulla ei ollut työparia, jonka kanssa olisin voinut suunnitella, keskustella työhön liittyvistä aiheista tai kysyä neuvoa, kun oma ajatus oli jumissa. Keskustelut olisivat voineet vauhdittaa lukkojen avautumista sekä tuottaa uudenlaisia näkökulmia ja ideoita asioihin. Toki olen koko opinnäytetyöni prosessin ajan tehnyt läheisesti yhteistyötä Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön ohjaajien kanssa ja olen heiltä voinut kysyä mieltäni askarruttavia asioita tai neuvoa muun muassa sisällöllisistä asioista. Koin myös, että omat työskentely- ja tiedonhankintatavat kehittyivät koko prosessin ajan. Koin aluksi kovin vaikeana pysyä rajatussa alueessa ja minulla menikin paljon aikaa opinnäytetyöhöni lopulta sopimattoman tiedon hankintaan sekä kirjoittamiseen, kunnes löysin omia tavoitteitani tukevan tyylin tarkastella asioita. En mielestäni kuitenkaan tehnyt turhaa työtä, sillä aiheet, joita olen prosessin aikana pohtinut ovat osaltaan myös kehittäneet ammattitaitoani nuorisotyön kentällä.

Olen aina tiedostanut olevani tehokkaimmillani tehdessäni tehtävät vasta viime hetkillä, pienen paineen alla, mutta tämän työn varsinaisen suunnittelu- ja kirjoitusurakan olisin voinut aloittaa hieman aiemmin. Pohjatyötä olen kuitenkin tehnyt jo pidemmän aikaa, sillä olen työssäni joutunut etsimään tietoa nuorten sosiaalisesta vahvistamisesta sekä harjoitteista, jotka tähän tavoitteeseen ohjaavat. Pidän myös tärkeänä, että tieto ja aineisto ovat tuoreessa muistissa, sillä olen kantapäähän kautta oppinut, että kun työ lepää pöytälaatikossa pitkän aikaa, ei sitä laatikkoa tee mieli avata ollenkaan. Ja kun sen tekee, menee itsensä tilanteen tasalle saamiseen sekä työskentelyn käynnistämiseen turhauttavan paljon aikaa.

Oma tavoitteeni oli opinnäytetyön avulla lisätä ymmärrystäni tunnekasvatusmenetelmistä sekä tunnekasvatuksen mahdollisuuksista erilaisissa toimintaympäristöissä nuorisotyössä. Lisäksi halusin kehittyä ja samalla syventää tietouttani kasvattajan ja ohjaajan roolissa, jotta voisin hyödyntää taitoja työelämälähtöisesti. Opinnäytetyöni myötä tietotaitoni ovat luonnollisesti karttuneet ja itsevarmuuteni tunnekasvatusmenetelmien ohjaajana on kohonnut. Työn tavoitteena olleen ohjatun tunnekasvatuksen lisäämisen Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön poikatyöhön koin tärkeäksi, sillä poikatyössä ei yleisesti käytetä sosioemotionaaliseen vahvistamiseen pyrkivää toimintaa. Koen luoneeni nuorisotyöhön soveltuvan työn tunnekasvatusmenetelmien tarpeellisuudesta sekä vaikutuksesta nuoren sosioemotionaaliseen kehitykseen sekä materiaalipaketin avulla tehnyt menetelmien käyttöön ottamisesta mahdollisimman yksinkertaista. Tästä hyvänä todisteena on materiaalipaketin vaikuttavuus.

Leirin järjestäminen oli minulle itselleni haaste, sillä olin vastuussa leirin suunnittelusta ja toteutuksesta sekä toisten ohjaajien ohjeistuksesta yksin. Olin saanut vahvuutta ja luottamusta suunnittelemiini harjoitteisiin työhistoriani aikana Itä-Pasilan sosiaalisessa nuorisotyössä refleктоimalla omaa toimintaani muilta ohjaajilta saamani palautteen avulla. Kävimme myös useita keskusteluja Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotoimen ohjaajien kanssa leirin sisällöstä ja siellä toteutettavista harjoitteista, jotta harjoitteet sopisivat mahdollisimman hyvin juuri leirille osallistuvalla kohderyhmälle. Perusteellisen suunnittelun ansiosta olin suhteellisen rauhallisin mielin harjoitteiden ohjaamisesta ja niiden kulusta. Lisäksi huolellinen suunnittelu toi varmuutta aikataulutuksesta, sillä siinä oli tilaa myös siirtymävaiheisiin ja muutoksiin siltä varalta, jos joku harjoite ei toimisi. Olin myös varannut leiriohjelman muutaman ylimääräisen harjoitteen juuri tämän vuoksi.

Pyrin kokonaisuudella saavuttamaan harjoitteiden tuttuuden, joka näkyikin saman harjoitteen erilaisina variaatioina leirillä. Säännöllisyys ja rytmi lisäävät poikien luottamusta ja luovat turvallisuuden tunnetta. Harjoitteiden ajoituksessa minulla olisi voinut olla parantamisen varaa, sillä huomasin, että poikien oli vaikea keskittyä päivällä mihinkään haasteellisempaan tai syvällisempään tunteiden sanoittamiseen tai ilmaisuun painottuviin harjoitteisiin. Vaativat tunteiden sanoittamiseen ja ilmaisemiseen ohjaavat harjoitteet toimivat mielestäni paremmin sisätiloissa ja esimerkiksi pitkäaikaisessa tavoitteellisessa pienryhmätötoiminnassa, jossa aluksi voidaan lähteä helpommasta asteesta ja edetä kerta kerralta haastavampiin harjoitteisiin. Kokemattomuuteni poikatyön ohjaajana saattoi myös vaikuttaa siihen, että en osannut tarttua kaikkiin heiltä lähteviin keskustelunaiheisiin oikealla tavalla, jolloin keskustelu saattoi tyrehtyä.

Positiivista palautetta sain kuitenkin muilta ohjaajilta siitä, että pidin pintani poikien kanssa ja vedin harjoitteet loppuun, vaikka pojat panivatkin välillä hieman vastaan. Myöhemmin he kiittelivätkin harjoitteista ja tunsin ansainneeni luottamuksen poikien parissa. Se, että pidin pintani poikien kanssa teki minusta poikien silmissä osaltaan varmastikin luotettavan aikuisen, jonka kanssa voi olla oma itsensä. Huomasin, että pojat hakeutuivatkin seuraani juttelemaan kahden kesken ja tällöin saimmekin parhaita keskusteluja aikaan esimerkiksi arvoista ja kulttuurien välisistä eroista. Ryhmässä pojilla oli usein joku rooli päällä, mutta aikuisen kanssa jutellessaan he antoivat itsestään aivan erilaisen kuvan.

8 POHDINTAA

Paineet nuorisotyötä tekeville ovat viimeisten vuosien aikana kasvaneet suuresti. Suurimpia haasteita ovat nopeasti muuttuva yhteiskunta, uudenlainen nuorisokulttuuri sekä sukupolvikuilun mukanaan tuomat haasteet. Myös monikulttuurisuuskysymykset, nuorten poliittinen passivoituminen sekä nuorten uusien toimintaympäristöjen (esimerkiksi internet) hallitsemattomuus ovat osaltaan vaikuttaneet nuorisotyön suunnanmuutokseen. (Linnossuo 2004, 5-6.) Aalto (2002), Linnossuo (2004) ja Salasuo (2007) pohtivat teoksissaan yhteiskuntarakenteiden muutoksien vaikutusta kasvatukseen ja sitä kautta nuorisotyön mahdollisuuksiin kasvattajana. Perinteisen perheinstituution mallin syrjäytyessä pitäisi pohtia vaihtoehtoja puuttuvan vanhemmuuden ongelmaan. (Aalto 2002, 4-5; Linnossuo 2004, 6; Salasuo 2007, 100-108.)

Nuorten ongelmakäyttäytymisestä syyttelyn sijaan tulisi kehittää menetelmiä, joilla lasten ja nuorten sosiaalista kehitystä voitaisiin tukea heidän omista lähtökohdistaan sekä heille luontaisista ympäristöistä käsin, kuten kouluissa ja nuorisotoimessa. (Konu 2010, 13.) Usein erilaiset ongelmakäyttäytymisen muodot johtuvat yksinkertaisesti omien ja toisten tunteiden ymmärtämättömyydestä sekä niiden käsittelemisen taidon puutteellisuudesta. (Joronen&Koski 2010, 7-9.) Siksi tunnekasvatuksen rooli nuoren tasapainoiselle kehitykselle on merkittävä ja. Paras työkalu tunnetaitojen vahvistamiseen on turvallinen ja avoin ryhmä, jossa on tilaa kaikelle ilmaisulle ja olemiselle. Aallon (2000, 2002) mukaan turvallinen ryhmä ja siinä toimiminen vahvistavat nuorta kokonaisvaltaisesti ja nuori saa näin ollen kokea turvallisen ”sijaisvanhemmuuden” merkityksen kehittyessään tässä muuttuvassa yhteiskunnassa (Aalto 2000, 15-24; 2002, 5).

Järjestämäni toiminnan tarkoitus oli testata tunnekasvatustoimintaa Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön poikapuolisten asiakkaiden parissa, jotta nähtäisiin, onko menetelmiä mahdollista ja hyödyllistä käyttää heidän toiminnassaan tulevaisuudessa. Kokeilin tunnekasvatusta pienessä ryhmässä, jotta nuorten sosiaalinen vahvistaminen tapahtuisi juuri heidän lähtökohdistaan käsin. Nuorelle on tärkeä luoda tilanteita, joissa hän pääsee pohdiskelemaan omaa minuuttaan. Varta vasten järjestetyt tunnekasvatukseen soveltuvat tilanteet ovat mahdollisuus päästä purkamaan juuri omia ristiriitaisia ajatuksia ja tunteita. Turvallinen ohjaaja saattaa monelle nuorelle olla se henkilö, kenelle hän uskoutuu, sillä joskus omista ongelmista läheisille kertominen koetaan haasteellisena. Lisäksi vertaisryhmän merkitys nuorelle on tärkeä elementti tunnekasvatusta tehtäessä, kuten olen kappaleessa 4.3.2 ja 4.3.3 maininnut, siksi leiri oli rajattu tarkasti.

Projektissani käy ilmi, että nuoret pystyvät tunnistamaan ja nimeämään perustunteita kohtuullisen hyvin, mutta kun puhutaan tunnekasvatuksen moraalista tai arvoja käsittelevän puolen sanoittamisesta tai ilmaisemisesta, harjoite selkeästi vaikeutuu, kuten kappaleessa 5.4.1 kuvailenkin. Nuorilla myös se, että pelätään mitä muut ajattelevat oman persoonallisuuden ulottuvuuksista, saattaa osaltaan vaikuttaa siihen, että ei uskalleta heittäytyä harjoitteeseen omana itsenään mukaan vaan pitäytyään jonkin tietyn roolin takana turvassa. Muutama ikävämpi kokemus harjoitteen sujuvuudesta tai leirillä käyttäytymisestä ylipäätään selvensi minulle, että poikien sosiaalisissa taidoissaan oli selvästi puutteita. Heidän oli muun muassa vaikea toimia ryhmänä, ja tuntui, että kaikkea piti tehdä kilpailusuoritus ja olla muita parempi, kuten olen kappaleessa 5.4.1 tuonut esille. Vaikeaa oli myös ottaa huomioon toisten tunteita. Erityisesti empatiakyky ja nuorten aito itsensä ilmaiseminen tuotti hankaluuksia. Tuntui, että heillä oli suurimmaksi osaksi jokin tietty rooli päällä, joka laskeutui vain aikuisen kanssa kahden kesken juteltaessa.

Eettisistä syistä en voi ottaa tarkemmin kantaa poikien monikulttuurisuuden tuomista eroista ja vaikutuksista tehtävien ymmärtämiseen tai toteuttamiseen. Joitakin yleisesti havaittavia eroja kuitenkin oli. Esimerkiksi joissakin harjoitteissa, joissa piti kuvailla tai sanoittaa tunteitaan, tuntui, että poikien, joiden perheissä puhutaan suomea pääkielenä, oli helpompi ilmaista itseään sanallisesti. Pyrin ottamaan monikulttuurisuuskysymykset myös huomioon toimintaa järjestäessäni, kiinnittämällä huomiota muun muassa harjoitteiden ohjeistukseen ja hienotunteisuuteen. Ketään ei pakotettu toimimaan omia periaatteitaan vastaan.

Vaikka olin suunnitellut harjoitteet huolella etukäteen, tuntui, että ne eivät kuitenkaan aina menneet aivan suunnitelmien mukaan. Jälkeen päin olen pohtinut, että olisin voinut vaatia nuorilta enemmän. Luulen, että tiukempi ohjaajuus tai erilaiset harjoituksiin innostamisen menetelmät olisivat tuottaneet toivottuja tuloksia harjoitteiden onnistumisessa. Harjoitteiden oikealla ajoittamisella olisi myös saavutettu parempia tuloksia keskittymisen suhteen esimerkiksi rentoutumisharjoitteessa, jossa hieman epäonnistuinkin. Kokemattomuuteni näkyi myös taitamattomuutena puuttua joihinkin hedelmällisiin keskustelun aiheisiin, jotka olisivat voineet toimia hyvin siltana seuraavaan harjoitteeseen tai olla hyvä oppimisen paikka esimerkiksi empatiataitoja harjoiteltaessa. Kuten jo aiemmin mainitsinkin leirin ohjelma olisi myös voinut toimia tiukemmin tunnekasvatusta aikatauluttamalla esimerkiksi johonkin tiettyyn vuorokauden aikaan päivästä, kuten iltaan. Tällöin tunnelma harjoitteiden vaatimaa kiireettömyyttä vastaavaksi toteutuisi paremmin, kuin omassani. Jos järjestän vastaavanlaista toimintaa jatkossa, olen iloinen, että sain tältä leiriltä niin positiivisia, kuin negatiivisiakin kokemuksia ohjaajana. Epäonnistumisista voi aina oppia jotakin uutta ja aion hyödyntää saamiani kokemuksia tulevaisuudessa.

On vaikea arvioida kuinka pysyviä vaikutuksia projektilla on poikien elämään, mutta ainakin harjoitteet toimivat suurimmaksi osaksi, vaikka eivät aina edenneetkään toivomallani tavalla, kuten tutustumisharjoitus ensimmäisenä leiripäivänä, jota kuvailen kappaleessa 5.4.1 sekä toisen päivän mielikuvaharjoitus ja arvojen basaari, joista olen kirjoittanut kappaleessa 5.4.2. Toiminnan vaikutuksia on mahdotonta arvioida näin lyhyellä aikavälillä, eikä siihen ole olemassa mitään tarkkoja mittareita. Hyvän palautteen ja innokkaan osallistumisen kautta sain kuitenkin kuvan, että toiminta oli mielekästä. Toivon, että harjoitteista ja niiden jälkeisistä keskusteluista on jäänyt pojille joitakin avaimia tulevaisuutta varten.

Pyrin opinnäytetyölläni osoittamaan, että tunnetaitoja vahvistavalla kasvatuksella voidaan vaikuttaa nuoren sosioemotionaaliseen kehitykseen positiivisesti. Sen ei tarvitse olla suurta ja ihmeellistä vaan pienet yksittäisetkin tunteiden tunnistamiseen, sanoittamiseen ja ilmaisuun ohjaavat sekä empatiakykyä ja toisen asemaan asettumista tukevat harjoitteet toimivat, kun niitä osataan käyttää oikein ja oikeanlaisessa ympäristössä. Vaikka järjestämäni leiri olikin lyhyt, emmekä voi tarkalleen tietää, miten menetelmät ovat nuoriin vaikuttaneet uskallan väittää niiden tuoneen pojille ainakin aivan uudenlaisia kokemuksia. Se, että pojat ovat jo joutuneet miettimään omaa itseään ja tunteitaan sekä arvojaan on kehitystä sekin. Oivallukset kehityksestä tapahtuvat ehkä myöhemmin, ehkä eivät koskaan, se on elämää. Toivon kuitenkin, että olen luonut pojille miellyttävän ja arjesta poikkeavan kokemuksen, jonka he muistavat pitkään. Olen myös sitä mieltä, että tunnekasvatusmenetelmien pitäisi ehdottomasti olla osana sosiaalista nuorisotyötä, sillä sosiaalisten taitojen harjoittelu on pohjana vakaalle kehitykselle ja elämässä pärjäämiselle. Jatkotutkimusideana voisi olla tunnekasvatusmenetelmien vaikuttavuuden tutkimus pitkällä aikavälillä perustuen nuorten omaan arviointiin. Tällä tavoin tunnekasvatus saataisiin juurrutettua osaksi nuorisokasvatusta. Itseäni kiinnostaisi tulevaisuudessa järjestää samoille pojille samantapainen tunnekasvatukseen liittyvä leiri tai ryhmä, jotta voisin havainnoida heidän kehitystään tunnetaitojen käsittelijöinä ja verrata havaintojani aiemmin tekemääni projektiin.

LÄHTEET

- Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Hausjärvi: Tammer-Paino Oy.
- Aalto, M. 2002. Turvallinen ryhmä. Forssa: Forssan kirjapaino Oy.
- Aaltonen, K. 2009. Nuorisolakiopas. Tallinna: AS Pakett.
- Aapola, S. 1999. Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 9/99. Vaasa: Ykkös-Offset Oy.
- Alitolppa-Niitamo, A. 1993. Kun kulttuurit kohtaavat. Matkaopas maahanmuuttajan kohtaamiseen ja kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Keuruu: Kustannusoasakeyhtiö Otavan painolaitokset.
- Cantell, M. (toim.). 2000. Monikulttuurisuuden nuorisotyön käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Erikson, E. H. 1980. Identity and the life cycle. New York: W.W. Norton & Company.
- Eskola & Suoranta 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Goleman, D. 1995. Emotional Intelligence. Why it can matter more than IQ. USA: A Bantam Book.
- Halonen, M. 3/2009. Islam alakoulussa: koulu kaksisuuntaisen sopeutumisen kenttänä. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 27. vuosikerta. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Harinen, P. Heikura, M. Lehmus, H. Vallisto, M. 2008. Tappelua takapenkillä. Kokemuksia kohdennetun nuorisotyön poikien pienryhmätoiminnasta. Nuorisotutkimusverkosto. Tampere.
- Heikkilä, R., Karppinen, T. 2004. Sosiaalisen nuorisotyön yksikkö - monipuolista kohdennettua nuorisotyötä. Teoksessa Linnossuo, O. (toim.) Sosiaalisen nuorisotyön toimintamalleja. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelut.
- Heikkinen, P. 2006. Tunne elämä! Tunnekasvatusprojekti Konstan koti ja koulu Oy:n Lahden yksikön nuorille. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu. [PDF-tiedosto] <http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/11767/2006-11-28-02.pdf?sequence=1>.
- Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki alueittain. Helsinki 2009. [PDF-tiedosto] <http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/10_01_25_Hki_alueittain.pdf>. (Viitattu 12.9.2010).
- Hirsijäri, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2006. Tutki ja Kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Honkasalo, V. & Souto, A-M. 2007. Monikulttuurinen nuorisotyö. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Hakapaino Oy.

- Honkonen, R. 1999. Onko juniorikiekkoilu kasvatusta? Teoksessa Suoranta, J. (toim.) Nuorisotyöstä seikkailukasvatukseen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Isokorpi, T. & Viitanen, P. 2001. Tunnevoimaa! Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Joronen, K. & Koski, A. 2010. Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Junttila, N. 2010. Sosiaalinen kompetenssi ja yksinäisyys koululaisilla. Teoksessa Joronen, K & Koski, A. (toim.) Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Kalliolan Setlementti. Kalliolan Nuoret ry. Toiminta. [www-sivu]
<<http://www.kalliolannuoret.fi/toiminta/>>. (Viitattu 1.6.2010).
- Kautonen, S. Ammatillisen koulutuksen aulaturistit. Supra -projektin mahdollisuudet nuoren identiteettityön suuntaamisessa. Pro-gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Jyväskylä 2003. [PDF-tiedosto]
<<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8748/G0000491.pdf?sequence=1>>. (Viitattu 22.9.2010)
- Kokko, K. & Pulkkinen, L. 5/2001. Lapsesta aikuiseksi - miten ehkäistä työelämästä syrjäytymistä? Tieteellisten seurain valtuuskunnan julkaisuja osa 5. Helsinki: Yliopistopaino.
- Konu, A. 2010. Koululaisten hyvinvoinnin arviointi ja alakoulujen hyvinvointi 2000-luvulla. Teoksessa Joronen, K. & Koski, A. (toim.) Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen koulu yhteisössä. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- Kullberg-Piilola, T. 2000. Miksi tunnetaitoja tarvitaan? Teoksessa Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. Tunnetuksi & Murkku. Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. 2010. Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 101. Helsinki: Yliopistopaino.
- Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. 1. painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Linnossuo, O. 2004. Sosiaalisen ja toiminnallisen nuorisotyön tarkastelua. Teoksessa Linnossuo, O. (toim.). Sosiaalisen nuorisotyön toimintamalleja. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelut.
- Mäkelä, J. & Mäkelä, M. 2009. Omahoitajat tunnetyöskentelijöinä lastensuojeluyksiköissä. Opinnäytetyö. Lahden ammattikorkeakoulu. [PDF-tiedosto]
<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2471/Makela_Jaana.pdf?sequence=1>.
- Mäntynen, M. 2007. Voiko sosiaalisia taitoja opettaa? Kokemuksia Askeleittain -ohjelman käyttämisestä koululuokassa. Kasvatustieteen pro gradu tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino. [PDF-tiedosto]
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10090/URN_NBN_fi_jyu-2007611.pdf?sequence=1>. (Luettu 5.10.2010).
- Nieminen, J. 2007. Nuorisokasvatustieteen kentässä, kasvatuksen teoriassa ja nuorisotyön kehityksenä. Teoksessa Nivala, E. & Saastamoinen, M. (toim.). Nuorisokasvatuksen teoria -

perusteita ja puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 73. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Nieminen, J. 2007. Vastavoiman Hahmo. Teoksessa Hoikkala, T. & Sell, A. (toim.). Nuorisotyötä on tehtävä. Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 76. Helsinki: Hakapaino Oy.

Niemistö, R. 2002. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 5. painos. Tampere: Palmenia-kustannus.

Nokelainen, E. & Toikander, T. 2/2006. Ohjattu pienryhmätoiminta osana nuorisotyötä. Perusteluita toiminnan tehokkuudelle. Sarja D. Opinnäytetyöt 2/2006. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki: Nykypaino Oy.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. ja Ruoppila, I. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. 1. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Opetushallitus. Tunteesta tunteeseen - ihmisielen tarinan kuvin ja sanoin. Tunteet - mitä ne ovat? [www-sivu]
<http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunteet_mita_ne_ovat>. (Viitattu 5.10.2010).

Patokoski, S. 3/2009. Maahanmuutto ja kulttuurinen identiteetti nuorten musliminaisten kertomuksissa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 27. vuosikerta. Helsinki: Hakapaino Oy.

Peltonen, A. 2000. Tunnetaidot ovat kaikkien ulottuvilla. Teoksessa Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. Tunnetaito & murkku. Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pietiäinen, A. 2001. Tunne, antitunne, perimä - Johdatus tunteiden dynamiikkaan. 2. painos. Huhmari: Karprint Ky.

Puolimatka, T. 1999. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Minuuden rakentamisen filosofia. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Puolimatka, T. 2004. Kasvatus, arvot ja tunteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Peri, A. & Saarelma, P. 2010. : ”Kuka minä olen ja mitä minussa tapahtuu?” - Rauhalan koulun 6.-luokkalaisten tyttöjen ja poikien tietämys kehon fyysisistä, psyykkisistä ja emotionaalista muutoksista. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. [PDF-tiedosto]
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/19288/Saarelma_Pia.pdf?sequence=1>.

Salasuo, M. 2007. Nuorisotyön ytimessä. Kaleidoskooppi pääkaupunkiseudun nuorisotyöhön ja käytäntöihin. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Salminen, M. 2008. Tunne-Etsivä. Kalliolan Nuoret Ry:n julkaisuja nro I. Helsinki: Kalliolan Nuoret ry.

Setlementtinuortenliitto ry:n Poikien maailma -hanke. 2007. Fredi, Pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet. Opetusmateriaali. Helsinki: Aksidenssi.

Sinkkonen, J. 2005. Elämäni poikana. Porvoo: WSOY.

Suomen ART ry. ART - Aggression Replacement Training. [www-sivu]
<http://www.suomenart.com/?page_id=8>. (Viitattu 5.10.2010).

Telemäki, M. 1998. Kurt Hahn ja elämyspedagogiikka. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu. Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Tiihonen, A. 2007. Nuoren miehen miehisyyvalinnat. Teoksessa Martikainen, M. (toim.) Minä, nuori mies. EU: Oy UNIPress Ab.

Vilkko-Riihelä, A. ja Laine, V. 2005: Mielen maailma. 1 Psykologian perustiedot. 1. painos. Porvoo: WSOY.

Väestöliitto. Murrosikä. [www-sivu]
<http://www.vaestoliitto.fi/murkun_kanssa/tietoa/murrosika/>. (Viitattu 10.10.2010).

Yle. Meikäpoika. [www-sivu]
<http://yle.fi/akuutti/arkisto2003/250303_b.htm>. (Viitattu 6.7.2010).

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Cacciatore, R. 2004. Aggressiokasvatus. Luentotiivistelmä. Tampereen miespäivät.

Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toimintakertomus 2009.

Peitsalo, P. 2009. Sukupuolierityisen työn haasteet ja mahdollisuudet. Miessakit ry.

Wikberg. M. 2010. Haastattelu.

LIITTEET

Liite 1 Palautekysely nuorille

Palautekysely

Vastaa joko kyllä tai ei. Ympyröi vaihtoehto.

Tunsin leirin jäsenet entuudestaan		
Tutustuin muihin paremmin leirin aikana	kyllä	ei
Minulla oli ennakkoluuloja jotakin henkilöä/ harjoitetta kohtaan	kyllä	ei
Jos vastasit kyllä, murtuivatko ennakkoluulosi leirin aikana	kyllä	ei
Tulisitko uudestaan vastaavalle leirille	kyllä	ei

Arvioi seuraavia väitteitä asteikolla 1-5, jossa 1 = täysin eri mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.
Ympyröi mieleisesi arvio.

Leiri oli toteutettu hyvin	1	2	3	4	5
Leirin ohjelma oli toimiva	1	2	3	4	5
Opin leirillä itsestäni uutta	1	2	3	4	5
Uskalsin heittäytyä täysillä mukaan harjoitteisiin	1	2	3	4	5
Pienessä ryhmässä on helpompi olla oma itsensä	1	2	3	4	5
En arastele puhua tunteistani	1	2	3	4	5

Tunteita saa näyttää avoimesti	1	2	3	4	5
--------------------------------	---	---	---	---	---

Leiri auttoi minua ymmärtämään ja käsittelemään erilaisia tunteita	1	2	3	4	5
Leiriympäristö luonnon keskellä oli miellyttävä	1	2	3	4	5

Arvioi seuraavia asioita asteikolla 1-5, jossa 1 = erittäin huono ja 5 = erittäin hyvä. Ympyröi mieleisesi arvio.

Tunteiden basaari	1	2	3	4	5
-------------------	---	---	---	---	---

Seikkailurata	1	2	3	4	5
---------------	---	---	---	---	---

Iltanuotiohetket	1	2	3	4	5
------------------	---	---	---	---	---

Fiilisjanat ja esineet	1	2	3	4	5
------------------------	---	---	---	---	---

Arvojen basaari	1	2	3	4	5
-----------------	---	---	---	---	---

Yhteiset juttutuokiot	1	2	3	4	5
-----------------------	---	---	---	---	---

Ohjelma yleisesti	1	2	3	4	5
-------------------	---	---	---	---	---

Ohjaajat	1	2	3	4	5
----------	---	---	---	---	---

Mikä leirillä toimi hyvin? Kommentoi vapaamuotoisesti leiriä, harjoitteita, järjestelyä...(leirin ohjelma, ohjaajat, ohjaus, jne.)

Mikä ei mielestäsi toiminut leirillä? Olisiko jotain voinut tehdä mielestäsi paremmin?

Kommentoi leiriä vapaamuotoisesti kokonaisuutena.

Liite 2 Leirin jälkipalautekysely

Leirin jälkikysely

Arvioi seuraavia väitteitä asteikolla 1-5, jossa 1 = täysin eri mieltä ja 5 = täysin samaa mieltä.
Ympyröi mieleisesi arvio.

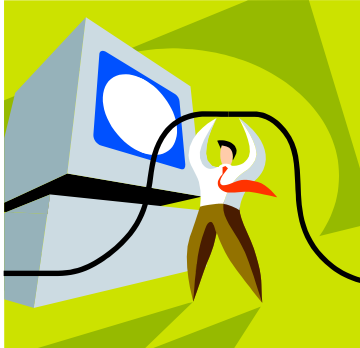
Pidin harjoitteista, joita teimme leirillä	1	2	3	4	5
Uskalsin heittäytyä täysillä mukaan harjoitteisiin	1	2	3	4	5
Opin leirillä itsestäni uutta	1	2	3	4	5
Pienessä ryhmässä on helpompi olla oma itsensä	1	2	3	4	5
En arastele puhua tunteistani	1	2	3	4	5
Opin, että tunteita saa näyttää avoimesti	1	2	3	4	5
Leiri auttoi minua ymmärtämään ja käsittelemään erilaisia tunteita	1	2	3	4	5
Leiriympäristö luonnon keskellä oli miellyttävä	1	2	3	4	5
Leirillä käytetyt harjoitteet ovat hyödynnettävissä muille leireille/muuhun toimintaan	1	2	3	4	5

Mikä leirillä toimi hyvin? Kommentoi vapaamuotoisesti leiriä, harjoitteita, järjestelyä...(leirin ohjelma, ohjaajat, ohjaus, jne.)

Mikä ei mielestäsi toiminut leirillä? Olisiko jotain voinut tehdä mielestäsi paremmin?

Komentoi leiriä vapaamuotoisesti kokonaisuutena.

Liite 3 Leirikutsu ja dokumentointilupa

HEI POJAT JA KOTIVÄKI!

On tullut aika repiä tietokoneen piuhat seinästä ja suunnata kohti kesälaitumia!

Kutsumme juuri Sinut 13-15-vuotias poika, leirille Uutelaan **7.-9. kesäkuuta!**

Tarkoituksenamme on karistaa kaupungin pölyt jaloista sekä nauttia luonnosta ja ennen kaikkea lomasta! Ohjelmassa on kaikkea seikkailusta mukavaan yhdessäoloon, saunomista ja hyvää ruokaa.. Kaikkea mitä kesäleiriltä voi odottaa! Varaa mukaan avoin mieli! Majoittuminen tapahtuu sisätiloissa, Uutelan kämpässä Vuosaarella. Tarkemman leirikirjeen saat heti ilmoittauduttuasi.

Viisi nopeiten ilmoittautunutta mahtuu mukaan. Toimi heti, mikäli haluat osallistua kesän kohokohtaan! Ilmoittautumismaksu on 5 €, muuten leiri on täysin maksuton.

Ilmoittautuminen leirille 1.6. mennessä: Ilmoittautumiset tapahtuu Markukselle p. 040 5046869 markus.tammivuori@kalliola.fi tai Maikulle p. 0405046552 maria.wikberg@kalliola.fi. Ohjaajina leirillä toimivat Linda, Markus, Maikku ja Eric

Tiedoksi:

Teen opinnäytetyötä Laurea-ammattikorkeakouluun poikatyön mahdollisuuksista, sekä pienryhmätoiminnassa käytettävistä erilaisista ohjausmenetelmistä. Tarkoituksenani on kokeilla ja havainnoida leirin aikana erilaisia menetelmiä. Pojat eivät tule olemaan tunnistettavissa opinnäytetyössäni, enkä käytä kenenkään oikeaa nimeä tekstissäni. Käytän joko keksittyjä nimiä tai vaihtoehtoisesti esim. poika 1, poika 2 jne.

Terveisin, Linda Mäkelä linda.k.makela@laurea.fi.

Ilmoittautumislomake

Nimi: _____

Lastani saa valokuvata

kyllä

ei

niin, että ei voi tunnistaa

Palautathan lupalapun 1.6. mennessä Markukselle tai Maikulle! Kiitos!

Liite 4 Työntekijöiden arviot materiaalipaketista

Onko materiaalipaketti mielestänne sellainen, että sitä voi käyttää nuorisotyön pienryhmä- ja leiritoiminnassa?

Onko materiaalipaketin rakenne selkeä? Entä työ yleisesti? Jos ei, niin mitä pitäisi muuttaa?

Mitä mielestänne puuttuu tai onko jokin asia jätetty huomioimatta?

Muuta huomioitavaa?

Liite X Materiaalipaketti

Tunnetta peliin!

- Materiaalipaketti poikien
tunnekasvatuksesta osana nuorisotyön
pienryhmä- ja leiritoimintaa

Linda Mäkelä

1 Lukijalle	71
2 Johdanto	72
3 Tunnetaidot.....	74
4 Mitä tunnekasvatus on?	76
5 Turvallinen ryhmä ja ohjaajan rooli	77
5.1 Harjoitteiden suunnittelu.....	79
5.2 Harjoitteiden purku.....	79
6 Esimerkkejä harjoitteista	80
6.1 Tutustumis- ja lämmittelyharjoitteet.....	80
6.2 Seikkailuharjoitteet	84
6.3 Itsensä ilmaisemisharjoitteet.....	89
6.4 Hullutteluharjoitteet	95
7 Lähteet ja luettavaa.....	98

1 Lukijalle

Materiaalipaketin sisältö on suunniteltu nuorisotyön poikatyön pienryhmä- ja leiritoimintaan. Sen tehtävänä on tarjota menetelmiä nuorten sosioemotionaalisen hyvinvoinnin ja kehityksen vahvistamiseen toiminnallisten harjoitteiden avulla. Harjoitteita voidaan toki käyttää muussakin yhteydessä sekä tyttötyössä, sillä ne ovat helposti muunneltavissa. Lisäksi materiaalipaketin tarkoituksena on rohkaista nuorten kanssa työskenteleviä käyttämään tunnekasvatusta yhtenä nuorisokasvatuksen välineenä antamalla heille eväitä harjoitteiden käyttöön.

Materiaalipaketti on toteutettu osana Laurea-ammattikorkeakoulun opiskelijan opinnäytetyötä yhteistyössä Kalliolan Nuoret ry:n kanssa. Osaa harjoitteista on käytetty Kalliolan Nuorten Itä-Pasilan sosiaalisen nuorisotyön toimipisteen pienryhmätoiminnassa sekä leireillä. Harjoitteet on koottu pääsääntöisesti Mikko Aallon (2000) Ryppäästä ryhmäksi teoksesta sekä Mari Salmisen (2008) Tunne- Etsivästä, joko muunneltuina tai suoraan. Materiaalipaketin sisältöä on pyritty työstämään nuorilta saadun palautteen pohjalta.

Toivon, että materiaalipaketista on hyötyä ja iloa tunnekasvatusmenetelmien käyttöön ottoa suunnitteleville sekä niistä innostuneille!

Helsingissä 2.11.2010

Linda Mäkelä

2 Johdanto

Omien tunteiden tunnistamisen ja käsittelemisen taidolla luodaan pohja tunnetaidoille, joita vaaditaan ihmisenä olemisessa ja kaikessa vuorovaikutuksessa (Joronen&Koski 2010, 7-8). Heikko tunneosaaminen nimenomaan emotionin ja käyttäytymisen säätelyn osa-alueilla näkyvät nuorten hyvinvoinnin ongelmina, kuten esimerkiksi väkivaltaisuuksina tai koulunkäyntivaikeuksina (Kokko&Pulkkinen 5/2001). Tunnetaidoiksi määrittelen tekstissäni erilaiset tunteiden tunnistamiseen, nimeämiseen, ilmaisuun sekä käsittelyyn liittyvät taidot, joita kehittämällä nuorten hyvinvointia voidaan parantaa. Lähtökohtana tunnetaitojen kehittymiselle ovat tunteiden tiedostaminen ja tunnistaminen, joita voidaan harjoitella tunnekasvatusmenetelmien avulla. Vasta tunnistettuaan tunteensa niitä voi opetella hallitsemaan ja edelleen ilmaisemaan niitä. (Isokorpi&Viitanen 2001, 63; Peitsalo 2009.)

Uskallukseen ilmaista itseään ja tunteitaan vaikuttaa yksilön persoonallisten piirteiden lisäksi merkittävästi myös ympäristö. Tunteista puhuminen ja niiden ilmaiseminen turvallisessa ympäristössä on perustana tunnekasvatukselle. (Aalto 2000, 16-17.) Korostankin tekstissäni erityisesti turvallisen ryhmän merkitystä uskalluksen syntymiseen, sekä ohjaajan roolin tärkeyttä toteutettaessa tunnekasvatusharjoitteita. Kun turvallisessa ympäristössä saa harjoitella miltä tuntuu olla iloinen, surullinen, vihainen, kateellinen tai häpeissään oppii tunnistamaan ja ilmaisemaan tunteitaan sekä määrittelemään niiden voimakkuuksia. Turvallinen ryhmä, jossa jokainen pääsee toteuttamaan itseään omista lähtökohdistaan käsin, avaa portteja myös luovuudelle ja tunteiden käsittelemisen taidoille. (Goleman 1995, 23; Opetushallitus; Pietiäinen 2001, 29.)

Nuorisotyön näkökulmasta nuoren kehitykseen pyritään vaikuttamaan sosioemotionaalisella vahvistamisella (Heikkilä&Karppinen 2004, 11-12;

Nokelainen&Toikander 2006, 12-30). Työmuoto on tehokkaimmillaan ennaltaehkäisevässä työssä ja siksi se tulisikin aloittaa jo varhaisessa vaiheessa. Yksilön sosiaalinen vahvistaminen tapahtuu parhaiten sosiaalisessa, kohdennetussa pienryhmässä, jossa ryhmän jokainen jäsen pystytään ottamaan huomioon yksilöllisesti juuri hänen ominaisuuksiaan tukien. (Linnossuo 2004, 5-7.) Samanlaista kokonaisvaltaista vahvistamista voidaan toteuttaa myös erilaisilla tavoitteellisilla leireillä.

Kun tavoitteena on yksilön sosiaalinen vahvistaminen juuri hänen omista lähtökohdistaan käsin on toiminnassa otettava huomioon tyttöjen ja poikien sukupuolierityisyys. Jos pohditaan perusteita kasvatuksen tärkeydelle, tulisi aihetta tarkastella laajemmasta näkökulmasta, eikä ajatella lyhytnäköisesti, että tytöillä ja pojilla on samat lähtökohdat. Kun sukupuolispesifi eli sukupuolierityinen osaaminen eri kasvatustilanteissa on puutteellista tai puuttuu kokonaan, ei nuorten ongelmiin osata kiinnittää tarpeellista huomiota. Usein poikien masennuksen oireet, kuten esimerkiksi häiriköinti, väkivalta ja päihteiden käyttö sivuutetaan lausahduksella ”pojat ovat poikia”, jolloin masennus jää hoitamatta. Nämä kulttuurilliset sanonnat juontavat juurensa julkiseen mieskuvaan, jonka murtaminen puolestaan tuo lisää paineita pojille. Sukupuolisensitiivisessä pienryhmätoiminnassa tulisi korostaa elämänhallinnan taitoja, jotta pahoinvointi vähenisi. Sukupuolisensitiivisen nuorisotyön avulla voidaan vähentää sukupuoliroolien aiheuttamaa jännitettä ja antaa samaa sukupuolta olevan ryhmän vertaistukea sekä turvallisen aikuisen tukea ja mallia. Sen avulla voidaan myös tarkastella sukupuoleen liittyviä ominaisuuksia, viestejä ja muutoksia, joita esimerkiksi nuoruudessa tapahtuu. (Cacciatore 2004; Tiuhonen 2007, 77-82.)

On haasteellista kasvaa pojasta mieheksi kulttuurissa, jossa feminiinisuuden yhteiskunnallinen asema on alempiarvoinen kuin maskuliinisuuden. Kulttuurissamme vallitsee aikuisuuden ja maskuliinisuuden ihannointi, joka ei jätä tilaa tunteille. Tämä aikuisuutta ja maskuliinisuutta ihannoiva malli heijastuu myös nuorten kehitykseen. Kun poikien feminiinisiä piirteitä pidetään heikkoina ja poikkeavina, he eivät tuo niitä esille, jolloin tunne-ilmaisu estyy halveksutuksi

tulemisen pelossa. Sukupuoliroolien aiheuttamien paineiden takia pojat saattavat oireilla usein tyttöjä näkyvämmiin pahaa oloaan. Kun poikien ei anneta ilmaista itseään luovasti puhumattomuus ja tunteiden kieltäminen sekä niiden tunnistamisen vaikeus saattavat helposti johtaa epäsosiaaliseen käyttäytymiseen. (Aalto 2000, 20; Aapola 1999, 31; Sinkkonen 2005, 127-129.)

3 Tunnetaidot

Tunnetaidot ovat yhtä kuin tunneäly. Tunnetaidoilla tarkoitetaan erilaista tunteiden, tunnistamiseen, käsittelemiseen ja niiden ilmaisuun liittyvää osaamista sekä niiden kontrolloimisen taitoa. Tunneälykkyyks on myös tilannetajua, empatiaa, sekä toisten huomioon ottamista. Daniel Goleman (1995) teki tunneäly käsitteen tutuksi määrittelemällä tunneällyn vuorovaikutuksen avaimiksi, jota ilman emme selviä nykymaailmassa.

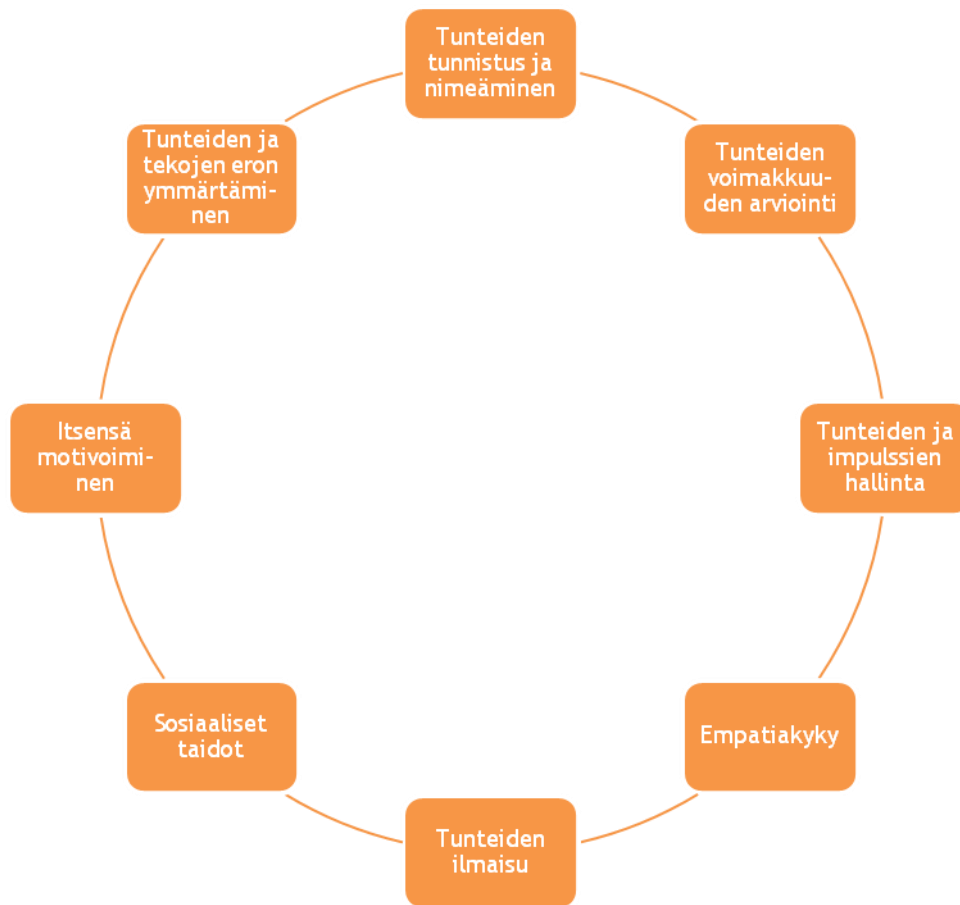
Tunnetaitoihin liittyvät läheisesti empatiakyky ja hyvät sosiaaliset taidot, joilla on todettu olevan positiivinen vaikutus yksilön menestymiseen myöhemmässä elämässä. Sosiaalisia taitoja ihminen tarvitsee jokapäiväisessä elämässään mahdollistaakseen vuorovaikutuksen ja kanssakäymisen toisten ihmisten kanssa. (Isokorpi&Viitanen 2001, 63-70.) Sosiaalipsykologisesta näkökulmasta katsottuna ihmisten välinen vuorovaikutus on jo itsessään enimmäkseen tunnetta. Ilmaissamme jatkuvasti tunteitamme ilmeiden, eleiden ja äänenpainojen kautta ja tunteidemme avulla myös tulkitsemme niitä. Tunnetaidot kulkevat käsi kädessä myös yksilön moraalisen herkkyyden ja kehittymisen kanssa. (Isokorpi&Viitanen 2001, 103-104.)

Tunnetaitoihin kuuluu ensinnäkin tunteiden tunnistamisen ja nimeämisen taito. Se tarkoittaa tietoisuutta tunteiden olemassa olosta sekä niiden vaihtelusta. Perustunteiksi luokitellaan usein viha, rakkaus, suru, pelko, nautinto, yllätys, inho

ja häpeä. Ne voidaan myös tiivistää neljään päätunteeseen: ilo, suru, viha ja pelko ja luokitella muut tunteet niiden alle. Perustunteille yhteisiä piirteitä ovat niiden synnynnäisyys ja yhdenmukaisuus eli ne tulevat kaikilla ihmisillä esiin samanlaisissa tilanteissa, sekä se, että niitä voidaan ilmaista yleismaailmallisin keinoin esimerkiksi hymyilemällä. (Goleman 1995, 25; Laine 2005, 60-61.)

Kun tunteen tunnistaa, voi opetella arvioimaan sen voimakkuutta ja sitä kautta edelleen impulssien ja tunteiden hallintaa. Tunteiden hallinta ei tarkoita niiden kieltämistä, vaan niiden ilmaisemista sosiaaliseen tilanteeseen sopivalla tavalla. Kaikkia tunteita saa ja pitää pystyä ilmaisemaan, myös haastavia tunteita, kuten vihaa, surua, kateutta tai raivoa. Jos kieltää tunteensa, ne voivat purkautua odottamatta, yleensä jonkin kovin mitättömän asian seurauksena. Tunteet itsessään ovat neutraaleja, mutta se, onko jokin tunne hyvä tai paha, on teosta riippuvaa. Tunteen pohjalta toimiminen määrittelee tunteen funktion. Siksi onkin kovin tärkeää osata tunnistaa tunteen ja teon erot. (Isokorpi&Viitanen 2001, 64-66.)

Itsensä motivoiminen tunteiden avulla tarkoittaa mielihyvän lykkäämistä (Peitsalo 2009). Emotionaalisesti lahjakas yksilö selviää haasteellisimmistakin tilanteista motivoimalla itsensä johonkin tiettyyn tehtävään ja sen suorittamiseen: esimerkiksi teen ensin läksyt, vaikka televisiosta tuleeikin lempiohjelmani. Sitten vasta palkitsen itseni. (Laine 2005, 115-116.)

Kuvio 1. Tunnetaidot Isokorven ja Viitasen (2001) ja Peitsalon (2009) käsitysten pohjalta.

4 Mitä tunnekasvatus on?

Tunnekasvatuksella tarkoitetaan sosioemotionaalisen kehityksen tukemista kasvatustekniikoiden avulla (Aalto 2000, 20-21; Goleman 1995, 42-55). Tunteisiin eli emootioihin ei suoranaisesti pystytä vaikuttamaan, sillä ne ovat subjektiivisia kokemuksia, ja niihin liittyy merkittävä määrä eri tasoja. Tutkijoiden

keskuudessa ollaan kuitenkin suhteellisen yhtä mieltä siitä, että tunteiden tunnistamiseen ja ilmaisuun voidaan vaikuttaa tunnekasvatuksen avulla. (Puolimatka 2004, 41-42.) Tunnekasvatukseen sopivin ympäristö on pienryhmän tarjoama luottamuksellinen ilmapiiri, sillä pienryhmä tarjoaa sellaisen kehitysympäristön nuorelle, jossa hänen on helppo ilmaista itseään, kehittyä ihmisenä ja tulla huomioiduksi omana itsenään. Pienryhmätoiminnalle olennaista on sen pitkäjännitteisyys sekä tavoitteellinen toiminta. (Heikkilä&Karppinen 2004, 11-12; Nokelainen&Toikander 2006, 39-44.) Tunnekasvatukseen liittyviä menetelmiä on myös hyvä toteuttaa pitkäjänteisesti, jotta parhaat tulokset saavutettaisiin. Kun harjoitus on jo ennestään tuttu tai rutiininomainen, siihen on helpompi heittäytyä mukaan.

5 Turvallinen ryhmä ja ohjaajan rooli

Turvallinen ryhmä nostaa esiin parhaat puolemmet ja kehittää myös niitä piirteitä, joita olemme lähtökohtaisesti pitäneet heikkoina. Turvallisen ryhmän sallivassa ilmapiirissä saamme olla oma itsemme ja uskallamme ilmaista kaikkia tunteitamme ja mielipiteitämme. Turvallisessa ryhmässä uskallus oman itsensä ilmaisemiseen kasvaa ja uskallamme ilmaista sellaisia asioita, joihin emme tienneet olevamme kykeneviä. (Aalto 2000, 17.)

Avaimet turvallisen ryhmän luomiseen, ovat ohjaajalla. Hänen tulee huomioida ryhmän jäsenten lähtökohtaiset tasot, persoonallisuuden piirteet sekä jännitteet ryhmän jäsenten välillä. Ryhmädynamiikalla on merkitystä ryhmän turvallisuuden kehittymiseen. Jos ryhmä jää turvattomaksi, käsiteltyjen asioiden syvyys jää asiatasolle, eikä näin ollen aja tunnekasvatuksen asiaa. Turvattomassa ryhmässä vallitsevana elementtinä on pelko, kun turvallisessa ryhmässä vallitsevat luottamus, avoimuus ja hyväksyntä. (Aalto 2000, 81-89.)

Ohjaajan ja kasvattajan rooli on tunnetaitoja opetettaessa erittäin merkittävä. Hän näyttää esimerkkiä omalla olemuksellaan tietoisesti tai tiedostamattaan. Läsnaolo, avoimuus, tuen antaminen sekä sitoutuminen luovat turvallisuuden tunteita, joita tunnekasvatus edellyttää. Turvattomasti puretut tunteet tai toteutetut harjoitteet voivat aiheuttaa yksilölle pahimmillaan negatiivisia kokemuksia tunneilmaisusta ja näin ollen estää yksilön sisäistä ja ulkoista vuorovaikusta. (Aalto 2000, 16-17; Laine 2005, 11; Puolimatka 1999, 65.)

Tunteiden ilmaisemiseen ja tunteista puhumiseen rohkaisu edellyttävät aikuisen aitoa kiinnostusta nuorta kohtaan. Teeskentely ei mene läpi, sillä epäaidon kohtaamisen nuori vaistoa välittömästi. Ilmaistessaan tunteidensa merkityksiä narratiivisen kerronnan avulla nuori tulkitsee samalla tunteidensa syvyyttä. Merkityksen antaminen tunteille on pohjana nuoren minuuden rakentumiselle. Siksi aikuisen tulee suhtautua tilanteeseen tarvittavalla vakavuudella. Näiden itsetulkintojen ja saamansa palautteen kautta yksilö luo kuvaa itsestään. Erilaiset pelon, syyllisyyden, häpeän sekä arvottomuuden tunteet syntyvät muiden ihmisten suhtautumisesta yksilön sisäiseen maailmaan. Lapsen ja nuoren itsetunnon tukeminen sekä terve suoritukseen sitoutumaton kehuminen kehittää ihmisen käsitystä itsestään sekä omista kyvyistään positiiviseen suuntaan sekä poistaa negatiivisia käsityksiä omista taidoista. Kasvattajan tehtävä on tukea lapsen tai nuoren minuutta ja itsetuntoa sekä ohjata yksilön persoonallisuuden kehittymistä niin, että hän saa ja uskaltaa ilmaista kaikkia tunteitaan. Tämän uskalluksen synnyttää terve kiintymys- ja luottamussuhde turvalliseen aikuiseen sekä turvallinen ympäristö. (Aalto 2000, 16-17; Laine 2005, 11; Puolimatka 1999, 65.)

Ohjaajan tulee tunnistaa myös omien tunnetaitojensa vahvuudet ja heikkoudet kasvattajana, ennen kuin voi vaatia sitä nuorelta. Jos ohjaaja ei tunnista tai myönnä omia kielteisiä tunteitaan tai pysty käsittelemään niitä, hänen on myös vaikea kohdata lapsen tai nuoren kipua, ahdistusta tai surua. (Puolimatka 1999, 66-68.)

5.1 Harjoitteiden suunnittelu

Ohjelman suunnittelu on hyvin onnistuneen ja toteutuneen ohjelman perusta. Ohjelmalla tarkoitetaan toiminnallisin menetelmin toteutettua kokonaisuutta aina yhdestä harjoitteesta päiviä kestävään prosessiin. Siinä on tilaa muutoksille ja korjauksille, jos tilanne sitä vaatii. Toiminnan tulee tukea myös tavoitteiden saavuttamista – jokaisella harjoitteellahan on tavoite! Hyvin suunniteltu ohjelma antaa ohjaajalle aikaa keskittyä olennaiseen, eli ohjaamiseen ja havainnointiin, antaen hänelle turvallisuuden tunnetta harjoitteen kulusta. Hyvin suunniteltu ohjelma luo turvallisuutta myös hänen avustajilleen. (Aalto 2000, 81-89.)

Tavoitteiden asettamisessa ja toiminnan suunnittelussa on otettava huomioon teema, kohderyhmä, ryhmän koko, sukupuoli- ja ikäjakauma, jäsenten tuttuus, maantieteellinen tausta, ruumiinrakenteelliset kysymykset sekä mahdolliset toimintaa rajoittavat tekijät, kuten esimerkiksi liikuntavamma. Harjoitteiden huolellisessa suunnittelussa ohjaaja paneutuu myös ajankäyttöön seikkoihin sekä toimintaympäristöön etukäteen, jotta yllätyksiltä välyttäisiin. Harjoitteen huolellinen valmistelu muun muassa tarvittavan materiaalin ja rekvisiitan suhteen sekä tehtävien jakaminen ohjaajien välillä on myös ensiarvoisen tärkeää. (Aalto 2000, 81-89.)

Tunnekasvatusprosessissa on syytä kiinnittää huomiota siihen, että harjoitteet suunnitellaan ja toteutetaan oikeassa järjestyksessä sekä ryhmän tavoitteisiin kohdentuen. Esimerkiksi syvällistä tunneilmaisua vaativia harjoitteita ei voida käyttää ennen kuin luottamus ryhmän jäsenien keskuudessa on riittävää.

5.2 Harjoitteiden purku

Toiminta- ja kokemusharjoitteissa purku on keskeinen ja tärkeä vaihe harjoitteen onnistumisesta. Koska menetelmien perustavoitteena on turvallisen ryhmän

syntyminen sekä vuorovaikutustaitojen ja tunnetaitojen vahvistuminen on ensiarvoisen tärkeää, että kyetään myös kommunikoimaan tunnetasolla. Harjoitteiden purku kehittää kognitiivista ajattelua sekä ryhmäläisten omaa havainnointikykyä tapahtuneesta toiminnasta ja sen onnistumisesta. (Aalto 2000, 121-127.)

Purkamisella tarkoitetaan siis harjoitteen jälkeistä keskustelua osallistuneiden tunteista ja kokemuksista. Purku on havaittu hyödylliseksi jakaa kahteen osaan, jossa ensimmäisessä pohditaan osallistujien yksilöllisiä kokemuksia, tunteita ja havaintoja tapahtuneesta ja toisessa osiossa keskitytään ryhmän toimintaan ja siinä tapahtuneisiin muutoksiin. (Aalto 2000, 121-127.)

Kokemuksista ja havainnoista puhuminen on merkityksellistä myös siksi, että jokainen osallistuja voi kokea, että hänen tunteensa ja ajatuksensa ovat tärkeitä. Ohjaajan tulee varautua myös haastaviin aiheisiin purkaessaan harjoitteita. Jos jollakulla on huonoja kokemuksia harjoitteesta, on hänen tärkeä voida ilmaista myös pettymykseen liittyviä tunteitaan.

Purku toimii myös ohjaajan välineenä tarkastella ja kerätä palautetta toiminnan onnistumisesta. Aina pelkkä havainnointi ei riitä. Keskusteluissa kokemuksista ja elämyksistä ohjaaja saa itselleen tärkeää tietoa ja pystyy niiden pohjalta esimerkiksi muuttamaan toimintatapojaan tai muokata tulevia harjoitteita kohderyhmää palvelevimmiksi.

6 Esimerkkejä harjoitteista

6.1 Tutustumis- ja lämmittelyharjoitteet

Tutustumis- ja lämmittelyharjoitteiden tavoitteena on tutustuttaa ryhmän jäsenet toisiinsa persoonan ulottuvuuksien eri tasoilla sekä virittää ryhmän tunnelma

johonkin tiettyyn teemaan sopivaksi. Tutustumis- ja lämmittelyharjoitteissa ryhmän turvallisuuden taso voi olla melko alhainen, sillä ne eivät vielä vaadi suurempaa heittäytymistä tai itsensä likoon laittamista. (Aalto 2000, 171.)

Harjoitteet ovat pääsääntöisesti leikkimielisiä. Sisäisen lapsen löytäminen itsessään on hauskaa, ja toimii vanhemmillakin. Leikkimielisyys tuo harjoitteisiin mielenkiintoisuutta, hauskuutta sekä jännitystä ja poistavat estoja. Jotkut harjoitteet toimivat myös itsetuntemusharjoitteina, sillä ennen kuin voi toiselle kertoa kuka on ja mitä ajattelee, on pysähdyttävä ensin kuulostelevaan itseään. Jotkut tehtävät saattavat myös herättää sellaisia tunteita tai muistoja, joita emme ole tulleet ajatelleeksi ja vaativat näin ollen ohjaajan herkkyyttä havaita harjoitteista eri tasoja. (Aalto 2000, 171.)

Tutustumis- ja lämmittelyharjoitteet ovat pohjana ryhmäytymiselle sekä toimivat turvallisuuden lisääjinä. Niitä toteutettaessa on syytä pohtia, miten syvälle niissä tavoitteiden toteutumista ajatellen kannattaa mennä.

➤ **Hyvää päivää!**

Kuvaus

Kuljetaan tilassa vapaasti, ohjaajan merkistä pysähdytään lähimmän henkilön luo, kätellään ja kerrotaan kuulumiset. Tutustuttaessa kerrotaan lisäksi oma nimi ja kuka on, mitä tekee jne. Ohjaaja voi muuttaa kysymyksiä kesken harjoitteen.

Materiaali ja valmistelu

Musiikkia, jos haluaa, että kuulumiset vaihdetaan muusikin pysähdyttyä.

Ohjeistus

”Katsotaanpa, ketä meillä on täällä tänään/Katsotaanpa, mitä meille kuuluu tänään. Alkkaa kävellä tilassa vailla ympäriinsä. Kun annan merkin, pysähdy sinua lähimmän ihmisen kohdalle, kättele häntä ja kerro hänelle kuulumisesi, kuka olet,

miten päiväsi/viikkosi on mennyt/minkälainen fiilis sinulla on tällä hetkellä. Kun olet valmis, jatka matkaa.”

(Aalto, 2000.)

➤ **Rentoasento**

Kuvaus

Jokainen ryhmän jäsen esittelee vuorollaan itsensä lempiasentonsa avulla. Esimerkiksi ”Hei olen Malli ja tämä on rentoasentoni”, ottaa asennon, jolloin muut seuraavat perässä: ”Hei Malli!” ja asettuvat Mallin asentoon.

(Aalto, 2000.)

➤ **Nimipallo**

Kuvaus

Istutaan ympyrässä, jokainen heittää pallon vuorollaan sille, jonka nimen haluaa oppia. Pallon saaja sanoo etunimensä ja heittää pallon edelleen. Nimen lisäksi voidaan harjoitetta kehittää edelleen kysymällä toiselta jotakin asiaa, minkä haluaisi tietää esim. lempiväri jne.

Materiaali ja valmistelu

Pallo tms.

(Aalto, 2000.)

➤ **Yksi totta, kaksi valhetta**

Kuvaus

Ryhmässä jokainen kertoo vuorollaan kolme väittämää, joista yksi on totta ja kaksi valhetta. Tämän jälkeen muut yrittävät arvata, mikä oli valhetta. Asiat voivat olla

mitä tahansa. Harjoitetta voidaan muokata vaihtamalla väittämät muotoon yksi valhetta, kaksi totta. Väittämiä voidaan ottaa enemmänkin, kuin kolme. Tällöin on kuitenkin hyvä olla muistiinpanovälineet, sillä väittämien muistaminen saattaa olla haasteellista.

Ohjeistus

Ohjaaja voi halutessaan toimia ”visailuisäntänä” ja juontaa tapahtuman.

(Aalto, 2000.)

➤ **Fiilisjana**

Kuvaus

Ohjaaja kuvaa janan, jonka toisessa päässä on hyvä fiilis ja toisessa päässä huono fiilis. Osallistujia kehoitetaan asettumaan janalle sille kohdalle, joka kuvaa omaa tunnetta esimerkiksi ohjelman alkamisesta. Fiilisjanan avulla voidaan osallistujilta kysellä myös muun muassa päivän/viikon fiiliksistä tai jonkun tietyn tapahtuman herättämistä tunteista. *Jana voi toimia myös palautteen kyselemisessä.* Toisessa päässä täydet, toisessa päässä alhaiset pisteet.

Materiaali ja valmistelu

Maalarinteippiä/liidut, jos haluaa konkreettisen janan lattialle/maahan. Jana voi myös olla kuvitteellinen.

Ohjeistus

Ohjaaja aloittaa harjoitteen kertomalla harjoitteen idean: ”Katsotaan, minkälaisella fiiliksellä kukin tänään on. Meillä on edessämme jana, jonka tässä päässä olo on ihan hirveä, kaikki on päin mäntyä, koe meni huonosti ja vettäkin sataa ja tässä toisessa päässä olo on kuin unelma, mikään ei voisi olla paremmin. Keskellä olo on ihan neutraali. Asettukaa nyt janalle siihen kohtaan, jonka koette kuvaavan parhaiten juuri tätä hetkeä.” Kun ryhmän jäsenet ovat löytäneet omat paikkansa janalta, on hyvä pysähtyä purkamaan, miksi kukin on juuri valitsemallaan paikalla.

Esimerkiksi: ”Miksi olet valinnut juuri paikkasi, voisitko kertoa valinnastasi hiukan?” Tai palautekyselyvariaatioissa: ”Miksi olet juuri sillä paikalla, mikä teki harjoitteesta niin hyvän?” Keskustelua.

(Aalto, 2000.)

➤ **Esinefilis**

Kuvaus

Kukin kertoo jonkin esineen avulla omista fiiliksistään ennen ohjelman alkua. Istutaan ringissä lattialla esimerkiksi kynttilän valossa tai muuten rauhallisessa paikassa, jos tunnelma sitä vaatii.

Materiaali ja valmistelu

Kaikenlaiset esineet käyvät. Esimerkiksi valokuvat, simpukat, luontokappaleet... Muu valmistelu, esimerkiksi tunnelman luominen.

Ohjeistus

”Jokainen valitsee näistä esineistä tämänhetkistä oloa kuvaavan esineen. Kun kaikki ovat valmiita, jokainen voi kertoa miten juuri valitsemasi esine kuvaa tämän hetkistä tunnettasi.” Keskustelua.

(Aalto, 2000.)

6.2 Seikkailuharjoitteet

Seikkailuharjoitteiden ideana on yhdessä tekemisen oivaltaminen. Yhdessä tekeminen on hauskaa! Yhdessä sattuneet kommellukset, oivallukset, huumori, me-hengen synty sekä yhdessä tekemisen riemu vahvistavat myös ryhmäytymistä ja edistävät yksilöiden välistä luottamusta. Seikkailuharjoituksissa, jotka ovat yleensä aina myös yhteistoimintaharjoitteita, ohjaaja voi havaita ryhmän jäsenten ominaisuuksien tulevan esille. Roolien muodostuessa ohjaaja voi tarkkailla, kuka ottaa johtajan paikan, kuka seuraa sivusta, kuka hauskuuttaa muita tai hankaa vastaan. (Aalto 2000, 280-285.)

Seikkailuharjoitteiden ei tarvitse olla hurjia kalliolta alas laskeutumisia tai kanootilla laskua, jotta ne koettaisiin seikkailuna. Seikkailuun sisältyy aina jotakin uutta ja tuntematonta ja jo pienillä asioilla, kuten esimerkiksi seikkailun kehyskertomuksella, voidaan vaikuttaa seikkailukokemuksen syntyyn. (Telemäki 1998, 11-21.)

Seikkailuharjoitukset voidaan toteuttaa joko yksittäisinä harjoitteina tai yhtenäisenä tapahtumaketjuna esimerkiksi leireillä, jossa tehtävät yhdistyvät toisiinsa jonkun kehyskertomuksen avulla. Tällöin seikkailulla on jokin päämäärä, esimerkiksi palkinto, jonka saaminen edellyttää tehtävistä suoriutumista.

➤ **Viisi jalkaa, kolme kättä**

Kuvaus

Tarkoituksena muodostaa ”patsas” ohjeiden mukaan.

Ohjeistus

”Olette saapuneet kuumille lähteille ja maan lähteiden läheisyydessä on polttavan kuumaa. Jotta saisitte mahdollisimman vähän palovammoja tulee maata koskettavien jalkojen ja käsien määrän olla mahdollisimman vähäinen.” Ryhmän jäsenet muodostavat yhtenäisen patsaan, jossa kaikki koskettavat toisiaan. Apuvälineitä ei saa käyttää. Mikään muu ruumiinosa ei saa koskettaa maata. Olkapäille ei saa nousta, eikä toisen jalkapöytien tai käsien päällä saa olla. Patsaalla tulee olla maassa 5 jalkaa ja 4 kättä. Patsaan tulee pysyä koossa n. 3 sekuntia. Kun ryhmä on suoriutunut tästä edetään seuraavasti: 4 jalkaa ja 4 kättä, 5 jalkaa ja 3 kättä, 2 jalkaa ja käsien määrä rajoittamaton jne. Ohjaaja määrittelee tehtävästä suoriutumisen.

(Aalto, 2000.)

➤ **Seitti**

Kuvaus

Tarkoituksena päästä verkon läpi ryhmänä, koskematta siihen. Luottamus lisääntyy. Turvallisuus korostuu.

Materiaali ja valmistelu

n. 10m köyttä, seitin ”kutominen” kahden puun väliin. Huomioi, että seitissä on tarpeeksi monta aukkoa ja mahdollisuutta. Seitin ei kuitenkaan tule olla liian helppo.

Ohjeistus

”Edessänne on jättiläishämähäkin seitti. Hämähäkki asuu näissä metsissä ja on valmiina hyökkäämään tuoreen saaliinsa kimppuun jos hän koskettaa vähääkään voimakkaammin seittiä. Hipaisusta se vain valpastuu. Olkaa tarkkana!” Ryhmän tulee päästä seitin läpi siten, että yhtä aukkoa voi käyttää vain kerran. Puihin ei saa tukeutua, eikä seitin naruihin koskettaa, muuten kuin hipaista. Toiselta puolelta saa auttaa vasta kun on päässyt sinne. Ryhmän jäsenten tulee vastata toistensa turvallisuudesta.

(Aalto, 2000.)

➤ **Elämän lanka**

Kuvaus

Ryhmän tulee löytää pisteestä A pisteeseen B silmät sidottuina.

Materiaali ja valmistelu

n. 30m köyttä/narua, sokkoliinat, narua tms. käsien yhteen sitomiseen. Valmistele reitti: sido köysi esimerkiksi puiden välille kulkemaan reittinä. Huomioi turvallisuus!

Ohjeistus

”Saharan autiomaalta tuulen mukana kulkeutunut hiekka on sokeuttanut teidät väliaikaisesti ja haette turvaa toisistanne pitämällä toisianne käsistä kiinni. Olette löytäneet metsästä köyden, jonka toivotte vievän teidät turvallisesti veden ääreen, jossa voitte pestä hiekan pois silmistänne. Näin ei kuitenkaan aivan tapahdu vaan huomaatte köyden loppuvan. Köyden päätyttyä teidän täytyy löytää turvapaikkaan seuraamalla ohjaajan äänimerkkiä.” Käsiä ei saa irroittaa toisistaan.

Huom.! Kaikilta tulee varmistaa ennen harjoitetta, että silmien sidonta käy. Ympäristön tulee olla turvallinen!

(Aalto, 2000.)

➤ **Peitettävät reiät seinässä**

Kuvaus

Ryhmän jäsenet yrittävät peittää seinässä olevat reiät ohjeen mukaan.

Materiaali ja valmistelu

Lappuja, joihin on merkattu puolet merkillä ”käsi” ja puolet merkillä ”jalka” (10-12 lappua n.6:lle hengelle).

Ohjeistus

”Vihollislaivan vedenalaiset ohjukset ovat osuneet laivanne ruumaan ja tehneet siihen reikiä, joita suihkuu kovalla paineella vettä laivaanne. Teidän tulee tukkia aukot siten, että jokainen peittää yhdellä kädellä käsi -lapun ja yhdellä jalalla jalka -lapun. Vastatkaa toistenne turvallisuudesta.”

(Aalto, 2000.)

➤ **Pommi**

Kuvaus

Ryhmän jäsenet pyrkivät poistamaan merkityn alueen sisälle sijoitetun ”pommin” eli limukorin köysien avulla. Alueelle ei saa astua.

Materiaali ja valmistelu

2x 9-12m köyttä, n. 40m lankaa tai tötsät tms. alueen rajaamiseen, limukori/pahvilaatikko.

Ohjeistus

”Tämän alueen keskelle on viritetty pommi, joka ei ole vielä räjähtänyt. Teidän täytyy saada se pois sieltä näiden kahden köyden avulla. Ette saa astua alueen sisäpuolelle, sillä muuten pommi räjähtää. Kun se on saatu köysien avulla ilmaan, se ei saa enää koskettaa maata. Sitä ei myöskään saa liikuttaa maata myöten.”

(Aalto, 2000.)

➤ **Juoksuhiekka**

Kuvaus

Tavoitteena päästä ryhmänä pisteestä A pisteeseen B käyttämällä ohjaajan nimeämiä apuvälineitä koskematta maahan.

Materiaali ja valmistelu

Esimerkiksi kolme lankkua, 8 tiiltä, limukoria tai vastaavaa, joiden päälle lankut voidaan tukea. Onnistuu myös pelkillä limukoreilla.

Ohjeistus

”Olette juoksuhiekan toisella reunalla, mistä teidän tulee selvitä toiselle reunalle, niin ettei kukaan huku juoksuhiekkaan. Ylitätte alueen kolmen laudan (tai limukorin) avulla siten, että käytätte maassa olevia tiilin paloja/koreja tukipisteinä. Kukaan ei saa matkan aikana astua maahan. Tiiliä ei saa liikuttaa.

Lautaa saa raahata maassa.” Harjoitusta voidaan vaikeuttaa esimerkiksi sokeuttamalla tai myksitämällä ryhmän jäseniä.

(Aalto, 2000.)

6.3 Itsensä ilmaisemisharjoitteet

Kuten olen aiemmin jo todennut, turvallinen ryhmä luo edellytyksiä itseksi tulemiselle. Se on myös pohjana itsensä ilmaisun taidon kehittymiselle, joka ei ainoastaan auta yksilöä ilmaisemaan itseään, vaan auttaa myös tunnistamaan omia persoonallisuuden piirteitään. Itsensä ilmaisemisharjoitteiden tavoitteena on auttaa yksilöä tunnistamaan, nimeämään sekä ilmaisemaan omia tunteitaan, tarpeitaan sekä mielipiteitään avoimessa ja turvallisessa ympäristössä, jonka avulla hän oppii soveltamaan oppimiaan taitoja myös turvallisen ryhmän ulkopuolella. (Aalto 2000, 212.)

Etenkin itsensä ilmaisuun tähtäävissä harjoitteissa, joissa saatetaan mennä syvällekin oman persoonan ulottuuvuuksiin, on ohjaajan tarkkailtava erityisesti yksilöiden non-verbaalista viestintää sekä havainnoida ryhmän jäsenten välillä tapahtuvaa vuorovaikutusta ja dynamiikan muutoksia. (Aalto 2000, 213.)

➤ **Tunnevirtalo**

Kuvaus

Piirretään paperille/maahan vartalon ääriviivat, joko niin, että joku toimii mallina tai vapaalla kädellä piirrettynä. Vartalo jaetaan osa-alueisiin sen määrittely perusteella, missä jokin tunne tuntuu. Pohditaan joko yhdessä tai pareittain, minkälaisina tuntemuksina erilaiset tunteet tuntuvat, esimerkiksi mikä osa vartalosta reagoi jos suuttuu jne. Ohjaajan päätettävissä on piirretäänkö kuva yhteisesti vai yksilöllisesti vai sekä että: ensin omalle paperille ja purkuvaiheessa yhteiselle paperille.

Materiaali ja valmistelu

Paperia, kyniä, jos piirretään maahan, tarvitaan esim. liituja.

Ohjeistus

Ennen harjoitusta on hyvä käydä tunteiden nimiä yhteisesti läpi. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi tunnekorttien avulla keskustelemalla. Tämän jälkeen voidaan alkaa miettiä, missä mikäkin tunne tuntuu. Kysytään ryhmältä esimerkkejä. Joku kertoo esimerkiksi, että jännitys voi tuntua vaikka mahassa. Jos käytetään yhtä isoa kuvaa, voidaan joku ryhmän jäsenistä nimetä piirtämään tunne oikeaan kohtaan. Jos jokainen tekee oman tunnevartalon, ohjeistetaan heitä miettimään missä erilaiset tunteet tuntuvat ja piirtämään ne ensin omalle paperilleen. Kun kaikki ovat valmiita, puretaan harjoitus esimerkiksi ohjaajan kysellessä ryhmäläisiltä missä mikäkin tunne tuntuu ja samalla piirtäen niitä yhteiselle paperille. Tarkoituksena on herättää tunnevartalo niin sanotusti henkiin ja oivaltaa, että ilman tunteita vartalokin on pelkkä kuori.

(Salminen, 2008.)

➤ **Patsaat**

Kuvaus

Patsaat voivat olla paikallaan tai liikkeessä olevia itsensä ilmaisemisen muotoja, jossa yksilö muokkaa itsestään sellaisia patsaita, jotka kuvaavat parhaiten annettua ohjetta. Patsasharjoite voidaan toteuttaa joko yksilöpatsaana tai ryhmäpatsaana, jolloin tavoitteena on kuvata ryhmän yhteistä tunnetta tai päämäärää.

Ohjeistus

Ohjaaja kertoo, että patsailla voidaan ilmaista pienenkin eleen avulla paljon omasta itsestään ja pyytää yksilöä/ryhmää miettimään esimerkiksi joitakin tunnettuja patsaita. Tämän jälkeen hän pyytää yksilöä/ryhmää kuvaamaan esimerkiksi sen hetkistä tunnetilaa, jonkin patsaan avulla. Purussa tiedustellaan

mitä patsas esittää, mitä siinä tapahtuu? Mitä patsaasi/patsaanne kertoo tunteistanne? Miltä tuntui suunnitella ja muodostaa patsasta? Mitä tunteita heräsi, kun huomasit, kuinka samanlaisia/erilaisia muiden patsaat olivat? Keskustelua. (Aalto, 2000.)

➤ **Mielikuvaharjoitteet**

Kuvaus

Mielikuvamatkat tehdään aina rentouttavassa ympäristössä, esimerkiksi patjalla maaten. Valaistus voidaan himmentää, jos tunnelma sitä vaatii. Tarkoituksena rentoutuminen ja kosketus omiin tunteisiin mielikuvien avulla.

Materiaali ja valmistelu

Tunnelman luominen, mukava makuualusta, huopia, luettava rentoutusharjoite. Ohjaajan on myös hyvä lukea rentotusharjoite etukäteen, jotta se kuulostaa mahdollisimman soljuvalta ja sujuu taketeluita. Rentoutusharjoitus voi myös olla vaikkapa satu tai kertomus, jota kuunnellaan silmät kiinni samalla eläen tarinaa.

Kirjallisuutta:

- Hyvä, Paha ja hauska. Tehtäviä ja ryhmätyöharjoituksia lasten ja nuorten kasvutyöskentelyyn. (Outi Linnossuo toim. 1998. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.)
- Potkua porukkaan. Ohjaajan kirja. (Kirsti Koivula 2001. Tampere: Tammer-Paino Oy.)

Ohjeistus

”Ota itsellesi mahdollisimman mukava asento, jossa on hyvä olla rauhassa.” Ohjaaja lukee rauhallisella äänellä valitsemansa tekstin. Kun matkalta on palattu, kukin kertoo kokemuksiaan ja tunteitaan mielikuvamatkasta. Ketään ei voi kuitenkaan pakottaa kertomaan omasta kokemuksestaan, jolloin vaan siirrytään seuraavan kohdalle.

➤ **Kotipaikkakuntakartta**

Kuvaus

Itsestä ja omasta persoonallisuudesta helpoiten ilmaistavissa oleva ulottuvuus on faktoihin perustuva tieto. Asuinpaikan, koulun, työpaikan, perhesuhteiden ja muiden henkilöhistoriallisten faktojen ilmaisemiseen sopivat parhaiten erilaiset kartat. Kartat sopivat myös syvällisempien asioiden pohdintaan, esimerkiksi unelmat, arvot, mielipiteet, moraali.

Materiaali ja valmistelut

Esimerkiksi maalarinteippiä, jos halutaan hahmotella isompi kartta lattialle. Pieni kartta, josta voidaan esimerkiksi nopeasti tarkastella yksilön muuttuvia sosiaalisia ympäristöjä. Koti, koulu, harrastukset jne.

Ohjeistus

Ohjaaja pyytää ryhmän jäseniä liikkumaan kartalla esimerkiksi sinne missä asuu tällä hetkellä, missä harrastaa jotakin, missä käy koulua, mitä tekee sunnuntaisin klo 18 jne. Kun kartalla on siirrytty ohjaajan osoittamaan paikkaan, voidaan kysymyksiä tarkentaa kuvailevilla lisäkysymyksillä, esimerkiksi: mitä näet, kun katsot ikkunastasi ulos? Mitä yöpöydälläsi on? Minkälaisia julisteita seinälläsi on? Ketä ystäviäsi asuu lähellä? Millaisia he ovat? Mikä harrastuksesi on? Miksi juuri tämä harrastus? Mitä näet koulumatkasi varrella? Mitä teet kun olet ulkona klo 18? (Aalto, 2000.)

➤ **Väittämäjanat**

Kuvaus

Asetutaan janalle seisomaan ja liikutaan siinä sen mukaan, mitä mieltä jostakin väittämästä on. Väittämät voivat olla yksinkertaisimmillaan ”kumman valitsisit” –

tyyppisiä tai syvällisiinkin arvokeskusteluihin johtavia. Janan päät voivat olla asetelmalla:

- Oikein/väärin?
 1. Valkoinen valhe.
 2. Ruoan varastaminen, kun ei ole rahaa.
- Samaa mieltä/eri mieltä?
 1. Valkoihoiset ovat älykkäämpiä.
 2. Lihavat ovat leppoisia.
- +/-
 1. Kaurapuuro
 2. Sininen
- Kyllä/ei?
 1. Homoavioliitot
 2. Olen kaunis.

Ryhmän jäsenten liikkuaessa janalla on hyvä samalla kyseenalaistaa ja kysellä, miksi juuri näin? Tämä herättää usein hyviä keskusteluita.

(Aalto, 2000.)

➤ **Tunnekompassi**

Kuvaus

Tunnekompassi vaatii yleensä pitkäjännitteisen työtteen ja sitoutumista ryhmän jäseniltä. Paras tulos sillä saavutetaan, kun sitä täytetään säännöllisesti esimerkiksi aina ennen ryhmän kokoontumista. Tunnekompassissa paperi jaetaan neljään osioon kuvaamaan päätunteita: ilo, viha, suru, pelko. Jokaisen tapaamiskerran alussa nuoret kirjoittavat kompassiin sen hetkisen tunteensa tai kuvauksen esimerkiksi sen päivän tunnelmista.

Materiaali ja valmistelut

Paperia tai kartonkia. Ennen kompassin aloittamista on hyvä käydä läpi, mitkä tunteet ovat päätunteita ja mitkä sanat niitä kuvaavat. Esimerkkinä tunneseinät, jossa jokaisella seinällä yksi päätunne. Lattialle on kerätty lapuille tunteita kuvaavia sanoja: ihastunut, onnellinen, väsynyt, alakuloinen jne. Nuoria pyydetään yksi kerrallaan sijoittamaan valitsemansa lappu jonkun päätunteen alle. Keskustelemalla huomataan, että tietyt tunnetilat saattavat kuulua useammankin päätunteen alle. Korostuu tunteiden sanoittaminen.

Ohjeistus

Kun ryhmä on selvillä tunteista ja niitä kuvaavista sanoista, voidaan aloittaa tunnekompassin toteutus. Ohjaaja ohjaa yksilöitä sanoittamaan tunteitaan paperille. Samana päivänä voi myös olla useampaan sarakkeeseen kuuluvia tunteita. Kompassiin merkitään tunnekuvauksen lisäksi päivämäärä, jotta myöhemmin voidaan tarkastella, minkälaista kehitystä on ollut havaittavissa. Kompassi on yksityinen, eikä siihen kirjoittamia asioita tarvitse paljastaa muille, ellei niin halua. Pidemmän ajanjakson jälkeen kompassit voidaan jakaa ryhmän jäsenille takaisin ja käydä läpi kulunutta kautta joko yhdessä tai yksityisesti. (Salminen, 2008.)

➤ **Arvojen basaari**

Kuvaus

Käydään kauppaa arvokorteista. Jokainen kerää itselleen sopivimmat arvot vaihtamalla omiaan muiden kanssa.

Materiaali

Arvokortit voivat olla omatekemät. Esimerkkejä korttien sisällöstä: "Voitan lotossa 7 000 000 euroa", "Kyky parantaa kaikki maailman sairaa", "Lentotaito", "Voitan missi/misterkisat" jne. Kortit voivat olla sekä syvällisiä, että hauskoja, jotta hyvä tunnelma harjoitteessa säilyy. Jokaiselle jaetaan esimerkiksi 4 korttia.

Ohjeistus

”Tervetuloa arvojen basaarille! Teille jokaiselle on jaettu 4 korttia, joissa jokaisessa on jokin arvo, jonka haluatte itsellänne olevan. Jos näin ei ole käy kauppaa korteista muiden jäsenten kanssa niin kauan, että kortit ovat sinulle itsellesi mieleisiä.” Kun jokainen on löytänyt omat arvonsa, käydään vuorotellen läpi, mitä arvoja valitsi ja miksi juuri ne? Synnyttää yleensä hyviä keskusteluja.

(Salminen, 2008.)

6.4 Hullutteluharjoitteet

Hullutteluharjoitteet toimivat tunnelman keventäjinä siirryttäessä vaativammista tunneharjoitteista toisiin. Ne ovat usein leikkejä, joissa lapsenmielisyys, luovuus sekä irroitteilykyky korostuvat. Syväisempien tunneharjoitteiden synnyttämää tunnelatausta on hyvä purkaa tämänkaltaisilla harjoitteilla, jotta edelliset tunnetilat eivät jäisi päälle. Näin luodaan pohjaa myös seuraavan harjoitteen synnylle tai päätetään harjoittelukerta iloisiin tunnelmiin. (Aalto 2000, 268.)

➤ **Kosketuksesta ääni, äänestä kosketus**

Kuvaus

Hippa, jossa kosketuksesta tulee ääni, ja äänestä kosketus. Tapahtuu käytännössä siten, että yksi osallistujista aloittaa hippana. Hän koskettaa jotakuta, jolloin tämä sanoo jonkun ryhmäläisen nimen. Se kenen nimi on sanottu, koskettaa taas jotakuta, jolloin tämä sanoo jonkun nimen, jolloin tämä koskettaa jotakuta jne. Leikki on hyvä tehdä rajatulla alueella. Leikki on yleensä hultaton ja hauska, sillä yksinkertaiselta kuulostava leikki osoittautuukin yleensä hankalaksi ja mokia tulee paljon!

Leikkiä voidaan käyttää myös tutustumisharjoitteena. Sitä voidaan vaikeuttaa nopeuden säätelyllä/tietyllä tyyllillä etenemisellä esim. yhdellä jalalla pomppien.

Materiaali ja valmistelu

Alueen rajaus.

➤ **Hedelmäsalaatti**

Kuvaus

Leikkijöistä muodostetaan piiri, jossa jokainen nimetään hedelmäksi esimerkiksi banaani, appelsiini, mango, banaani, appelsiini, mango... Yksi ryhmän jäsenistä menee keskelle. Ringissä olijat piirtävät itselleen ympyrän, jossa seisovat. Kun keskellä olija huutaa ”mango”, kaikki mangot vaihtavat paikkaa. Samalla hän itse yrittää varastaa huutamansa hedelmän paikkaa. Mikäli hän onnistuu, muuttuu hän hedelmäksi ja se kuka jää ilman paikkaa siirtyy keskelle. Kun huudetaan hedelmäsalaatti, kaikki ringissä olijat vaihtavat keskenään paikkaa.

Hedelmien tilalle voi keksiä ryhmän teemaan liittyviä aiheita, esimerkiksi tunteiden nimeämiseen ohjaavassa ”salaatissa” voidaan ringissä olijat nimetä vaikkapa tunteilla: ilo, viha, suru, pelko jne. Kun huudetaan tunnekuuhu, kaikki tunteet purkautuvat ja vaihtavat paikkaa keskenään.

(Aalto, 2000.)

➤ **Ha-ha**

Kuvaus

Ollaan ympyrässä tai asetutaan lomittain makuulle niin, että oma pää on vasemmalla puolella makaavan mahan päällä ja tämän pää puolestaan hänen vasemmalla puolella makaavan mahan päällä. Aloitetaan nauruharjoitus.

Ohjeistus

Sovitaan henkilö, joka aloittaa nauramaan. Hän aloittaa sanomalla ”ha”. Seuraava jatkaa ”ha-ha”, kolmas ”ha-ha-ha” jne. Jos joku repeää nauramaan tai sekoaa laskuissa, aloitetaan alusta.

(Aalto, 2000.)

➤ **Lännen nopein**

Kuvaus

Ympyrän keskellä oleva ampuu ryhmän jäseniä, jotka yrittävät reagoida luoteihin ohjeen mukaan. Kun joku ringissä olevista tekee virheen, hänen täytyy siirtyä keskelle ampumaan muita. Muita variaatioita saman tyyppisestä leikistä on esimerkiksi Kani-kani.

Ohjeistus

”Ympyrän keskellä oleva ampuu muita osoittaen sormellaan ja sanoen ”pam”. Se ketä ammutaan yrittää väistää luotia menemällä kyykkyyyn. Tällöin hänen vierellään olevien tulee reagoida ampumalla toisiaan ja sanomalla ”pam”. Mikäli joku tekee virheen, hän siirtyy keskelle. Leikkiä voidaan vaikeuttaa myös pudottamalla virheen tekijä pois leikistä. Jos virheiden tekijöitä on monta, pahimman virheen tekijää rankaistaan. Virheitä ovat esimerkiksi liian herkkä liipaisinsormi, ammuttava ampuu ampujaa, ammuttavan vierustoveri ampuu väärään suuntaan, ammuttava ei kumarru ja pää jää ammuttavien väliin, ammuttavan vierustoveri kumartuu tai toinen vierellä olija ampuu myöhemmin, kuin toinen. Ohjaajan on syytä toimia tuomarina.

7 Lähteet

Aalto, M. 2000. Ryppäästä ryhmäksi. Turvallisen ryhmän rakentaminen. Hausjärvi: Tammer-Paino Oy.

Aalto, M. 2002. Turvallinen ryhmä. Forssa: Forssan Kirjapaino Oy.

Goleman, D. 1995. Emotional Intelligence. Why it can matter more than IQ. USA: A Bantam Book.

Heikkilä, R., Karppinen, T. 2004. Sosiaalisen nuorisotyön yksikkö – monipuolista kohdennettua nuorisotyötä. Teoksessa Linnossuo, O. (toim.) Sosiaalisen nuorisotyön toimintamalleja. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelut.

Isokorpi, T. & Viitanen, P. 2001. Tunnevoimaa! Tampere: Tammer-Paino Oy.

Joronen, K. & Koski, A. 2010. Tunne- ja sosiaalisten taitojen vahvistaminen kouluyhteisössä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Laine, K. 2005. Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Nokelainen, E. & Toikander, T. 2/2006. Ohjattu pienryhmätoiminta osana nuorisotyötä. Perusteluita toiminnan tehokkuudelle. Sarja D. Opinnäytetyöt 2/2006. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Helsinki: Nykypaino Oy.

Peitsalo, P. 2009. Sukupuolierityisen työn haasteet ja mahdollisuudet. Miessakit ry.

Pietiäinen, A. 2001. Tunne, antitunne, perimä - Johdatus tunteiden dynamiikkaan. Huhmari: Karprint Ky.

Puolimatka, T. 1999. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Minuuden rakentamisen filosofia. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Salminen, M. 2008. Tunne-Etsivä. Kalliolan Nuoret Ry:n julkaisu nro I. Helsinki: Kalliolan Nuoret ry.

Muuta luettavaa

Koivula, K. 2001. Potkua porukkaan. Ohjaajan kirja. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Linnossuo, O. 1998. Hyvä, paha ja hauska. Tehtäviä ja ryhmätyöharjoituksia lasten ja nuorten kasvutyöskentelyyn. Saarijärvi: Gummerus-Kirjapaino Oy.

Setlementtinuorten liitto ry. 2007. Fredi. Pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet. Helsinki: Aksidenssi Oy.

Tekijä: Linda Mäkelä